

**Ръководство за водене на
стратегически съдебни дела за
адвокати и организации на
гражданското общество:**

Стратегии за преустановяване на
имиграционното задържане на деца
чрез международни средства за правна
защита

Февруари 2026 г.

Международната комисия на юристите (МКЮ) включва до 60 изтъкнати съдии и адвокати от цял свят. Тя насърчава и защитава правата на човека чрез **върховенството на закона**, като прилага своята уникална експертиза за развитие и укрепване на правосъдните системи на национално и международно ниво. Основана през 1952 г. и развиваща дейност на петте континента, МКЮ има за цел да осигури прогресивното развитие и ефективното прилагане на международните стандарти за правата на човека и международното хуманитарно право; да гарантира реализирането на гражданските, културните, икономическите, политическите и социалните права; да отстоява разделението на властите и да гарантира независимостта на съдебната система и юридическата професия.

Ръководство за водене на стратегически съдебни дела за адвокати и организации на гражданското общество:

Стратегии за преустановяване на имиграционното задържане на деца чрез международни средства за правна защита

© Авторски права Международна комисия на юристите

Публикувано през февруари 2026 г.

Международната комисия на юристите (МКЮ) разрешава безплатното възпроизвеждане на откъси от всяка своя публикация, при условие че е посочен източникът и копие от изданието, съдържащо откъса, бъде изпратено до централния офис на организацията на следния адрес:

Международна комисия на юристите
Rue des Buis 3
P.O. Box 1740
1211 Geneva 1
Switzerland (Швейцария)
т: +41 22 979 38 00
www.icj.org

**Funded by
the European Union**

Изразените възгледи и мнения принадлежат единствено на автора (авторите) и не отразяват непременно позициите на Европейския съюз или на Европейската изпълнителна агенция за образование и култура (EACEA). Нито Европейският съюз, нито EACEA могат да носят отговорност за тях.

Ръководство за водене на стратегически съдебни дела за адвокати и организации на гражданското общество:

Стратегии за преустановяване на имиграционното задържане на деца чрез международни средства за правна защита

Февруари 2026

Съдържание

1. Въведение в стратегическите съдебни дела относно задържането на деца мигранти	7
1.1. Какво е стратегическо съдебно дело?	8
1.2. Защо да се обмисли стратегическо съдебно дело в областта на правата на човека?	9
1.2.1. Избор на дела	11
1.3. Как да се работи по случаи, свързани с деца, лишени от свобода по причини, свързани с миграцията?	13
1.3.1. Съображения, свързани с правата на детето	13
1.3.2. Работа и комуникация, фокусирани върху децата	15
1.3.3. Съвети за работа с деца в риск или , лишени от свобода по причини, свързани с миграцията	16
1.4. Видове международни механизми	17
1.4.1. Съдебни механизми	17
1.4.2. Квазисъдебни експертни органи по правата на човека	18
1.4.3. Други несъдебни механизми за защита на правата на човека	19
2. Процедури и форуми за стратегически съдебни дела	22
2.1. Механизми съгласно международното право	22
2.1.1. Допустимост и предварителни изисквания	22
2.1.2. Процедурите на международните механизми за защита на правата на човека	41
2.2. Механизми съгласно правото на ЕС	61
2.2.1. Съд на Европейския съюз	63
2.2.2. Европейска комисия	74
2.2.3. Европейски парламент	75
2.2.4. Европейски омбудсман	78
2.2.5. Механизъм за индивидуални жалби на Frontex	80
3. Последващи действия и застъпническа дейност	83
3.1. Комуникация и застъпничество	84
3.2. Проследяване и изпълнение на съдебни решения и други решения	85

Акроними

Правни инструменти

ДП към ЕСХ (AP ESC)	Допълнителен протокол към Европейската социална харта, предвиждащ система за колективни жалби
КПИ (CAT)	Конвенция против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание
КПНИ (CED)	Международна конвенция за защита на всички лица от насилствено изчезване
КЛДЖ (CEDAW)	Конвенция за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените
КПД (CRC)	Конвенция за правата на детето
КПХУ (CRPD)	Конвенция за правата на хората с увреждания
ЕКПЧ (ECHR)	Европейска конвенция за защита на правата на човека и основните свободи
ЕСХ (ESC)	Европейска социална харта и Ревизирана социална харта
Харта на ЕС (EU Charter)	Харта на основните права на Европейския съюз
МПГПП (ICCPR)	Международен пакт за граждански и политически права
МКПД (ICERD)	Международна конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация
МПИЕСК (ICESCR)	Международен пакт за икономически, социални и културни права
МКЗПМ (ICRMW)	Международна конвенция за защита на правата на всички работници мигранти и членовете на техните семейства
ФП 1 към КПД (OP1 CRC)	Факултативен протокол към Конвенцията за правата на детето относно продажбата на деца, детската проституция и детската порнография
ФП 2 към КПД (OP2 CRC)	Факултативен протокол към Конвенцията за правата на детето относно участието на деца във въоръжени конфликти
ФП 3 към КПД (OP3 CRC)	Факултативен протокол към Конвенцията за правата на детето относно процедурата за подаване на жалби.
ФП към КПИ (OPCAT)	Факултативен протокол към Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание
ФП към КЛДЖ (OP CEDAW)	Факултативен протокол към Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените
ФП към КПХУ (OP CRPD)	Факултативен протокол към Конвенцията за правата на хората с увреждания
ФП 1 към МПГПП (OP1 ICCPR)	Първи факултативен протокол към Международния пакт за граждански и политически права
ФП 2 към МПГПП (OP2 ICCPR)	Втори факултативен протокол към Международния пакт за граждански и политически права, насочен към премахването на смъртното наказание
ФП към МПИЕСК (OP ICESCR)	Факултативен протокол към Международния пакт за икономически, социални и културни права
ДЕС (TEU)	Договор за Европейския съюз

ДФЕС (TFEU) Договор за функционирането на Европейския съюз
ВДПЧ (UDHR) Всеобща декларация за правата на човека

Международни органи

КПИ (CAT Committee)	Комитет против изтезанията
КПНИ (CED Committee)	Комитет по насилствени изчезвания
КЛДЖ (CEDAW Committee)	Комитет за премахване на дискриминацията по отношение на жените
КПРД (CERD Committee)	Комитет за премахване на расовата дискриминация
КИЕСК (CESCR)	Комитет по икономически, социални и културни права
СЕС (CJEU)	Съд на Европейския съюз
КЗПМ (CMW Committee)	Комитет за защита на правата на всички работници мигранти и членовете на техните семейства
СЕ (CoE)	Съвет на Европа
КПД (CRC Committee)	Комитет за правата на детето
КПХУ (CRPD Committee)	Комитет за правата на хората с увреждания
ЕКСП (ECSR)	Европейски комитет по социални права
ЕСПЧ (ECtHR)	Европейски съд по правата на човека
КПЧ (HRC)	Комитет по правата на човека
СЛПЧ (OHCHR)	Служба на върховния комисар на ООН по правата на човека
ПКП (SPT)	Подкомитет за предотвратяване на изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание
ВКБООН (UNHCR)	Върховният комисариат на ООН за бежанците – Агенцията на ООН за бежанците

1. Въведение в стратегическите съдебни дела относно задържането на деца мигранти

Настоящото ръководство за стратегически съдебни дела е предназначено за адвокати, организации на гражданското общество (ОГО) и други участници, които се занимават или обмислят да се занимават със стратегически съдебни дела в областта на правата на човека, фокусирани върху имиграционното задържане на деца,¹ и алтернативи на задържането на деца мигранти.² Ръководството предоставя обща информация и практически насоки за взаимодействие с механизмите на Европейския съюз (ЕС) и международните механизми за защита на правата на човека, за водене на стратегически съдебни дела, свързани с имиграцията, и за предоставяне на правна помощ на деца и техните семейства. В него се разглеждат и стратегии, включително по отношение на застъпничеството и комуникацията, които могат да се използват за повишаване на шансовете за успех и въздействието на стратегическите съдебни дела.

Настоящият наръчник се основава на съществуващия опит и експертиза на Международната комисия на юристите (МКЮ), включително по отношение на международните и европейските стандарти и стратегическите съдебни дела,³, както и на резултатите от проекта RELEASE,⁴, по-специално националните обучения и транснационалните семинари, организирани за адвокати и други практикуващи специалисти с опит в съдебни дела, свързани с имиграционното задържане и алтернативите на имиграционното задържане на деца.

Ръководството се състои от три основни части. Част 1 въвежда концепцията за стратегически съдебни дела, засягащи деца, засегнати от ситуации, свързани с миграцията,⁵ включително съображения за това защо и кога да се заведе дело, как да се помогне на децата заявители по безопасен и съобразен с правата на човека начин, и очертава кои международни и регионални форуми, включително в рамките на ЕС, могат да бъдат на разположение за оспорване на имиграционното задържане

¹ За целите на настоящото ръководство „имиграционно задържане на деца“ се разбира в широк смисъл като обхващащо всички ситуации, в които детето е лишено от свобода с цел имиграция, а не като наказателна санкция. „Задържане на деца с цел имиграция“ се отнася до всяко лишаване от свобода, разпоредено или поддържано от държава (i) съгласно правомощията за предполагаем имиграционен контрол, включително в контекста на процедури за влизане, престой, убежище, връщане или извеждане, свързани с детето, или (ii) в резултат на задържането на родител или основен полагащ грижи за детето с цел имиграционен контрол. Вж. International Detention Coalition, *Captured Childhood: Introducing a new model to ensure the rights and liberty of refugee, asylum seeker and irregular migrant children affected by immigration detention*, 2012 г., стр. 32-36.

² „Алтернативи на имиграционното задържане“ – наричани също „по-малко принудителни мерки“, „специални мерки“ или „по-малко интрузивни мерки“ – се отнасят до редица формални и неформални мерки, които не включват лишаване от свобода и се прилагат вместо задържане, а не се използват като алтернативна форма на задържане. Вж. Управителен комитет по правата на човека (CDDH) на Съвета на Европа, Практическо ръководство – Алтернативи на имиграционното задържане: насърчаване на ефективни резултати, прието на 91-вото заседание на CDDH (18-21 юни 2019 г.).

³ Вж. проект CADRE, [Обучителни материали за алтернативи на задържането на деца мигранти](#), април 2022 г.; проект FAIR, [Обучителни материали за достъп до правосъдие за деца мигранти](#), април 2018 г.; ICJ, [Миграция и международно право в областта на правата на човека: Наръчник за практикуващи](#), № 6,³-то издание, 2014 г.

⁴ Проектът RELEASE (Защита на децата мигранти от задържане чрез Хартата на ЕС) има за цел да развие подкрепата и изграждането на капацитет за адвокати, работещи по имиграционни дела, за да укрепи тяхната способност, а по-общо и тази на гражданското общество, да се ангажират в стратегически съдебни дела за прекратяване на имиграционното задържане на деца. Проектът стартира през март 2024 г. и се очаква да продължи до февруари 2026 г. Той се изпълнява от ICJ в сътрудничество с: Фондация aditus (aditus), Малта; Défense des Enfants International - Belgique (DEI Belgique), Белгия; Форум за правата на човека (FORUM), Чешката република; Хелзинкска фондация за правата на човека (HFHR), Полша; Гръцки съвет за бежанците (GCR), Гърция; Фондация за достъп до права (FAR), България.

⁵ За целите на настоящото ръководство терминът „ситуации, свързани с миграцията“ се използва в широк смисъл и не означава, че всички деца, обхванати от ръководството, са мигрирали. Той обхваща редица ситуации, засягащи деца, включително (но не само): деца, които са мигрирали през граници; деца, родени от родители, които не са граждани или са мигранти в страната на пребиваване; деца бежанци и търсещи убежище; деца без гражданство; деца без документи; деца на родители без документи; и непридружени или разделени деца.

и нарушенията на правата в алтернативите на имиграционното задържане. Раздел 2 описва съответните процедури и механизми на международно и европейско равнище, включително съдебни, квазисъдебни и други подходящи пътища. Той очертава изискванията за допустимост и процедурните стъпки, необходими за ефективно правно участие. Раздел 3 се фокусира върху важността на последващите действия, застъпничеството и комуникацията за укрепване на съдебните дела и подкрепа на изпълнението на решенията. Той обсъжда изграждането на съюзи, ангажираността на обществеността и взаимодействието с механизмите за мониторинг, отговорни за надзора на изпълнението на решенията, описани в раздел 2.

Стратегическият съдебен процес зависи не само от правния иск, но и от процедурните изисквания и избора на съдебен форум. Трябва да се вземат предвид критериите за допустимост, юрисдикционните граници и спецификите на всеки потенциален съдебен форум. Ранните решения за това къде и как да се води съдебният процес могат да определят изхода на делото. Също толкова важни са временните мерки и намесата на трети страни, които могат да подсилат делото. Стратегическият съдебен процес следователно изисква проактивен подход.

1.1. Какво е стратегическо съдебно дело?

Въпреки че няма общоприета дефиниция за стратегическо съдебно дело,⁶ терминът обикновено се разбира като практика на предявяване на правни искове с цел да се постигне промяна, която да надхвърля рамките на конкретния случай. Стратегическото съдебно дело не се фокусира единствено върху изхода за страните по конкретния случай, а по-скоро се стреми да подбери и преследва дела, които ще имат по-широки и дългосрочни последици за правото, политиката и практиката. Все по-често жертвите и оцелелите от нарушения или злоупотреби с правата на човека, активистите за правата на човека, адвокатите, гражданските организации и националните институции за правата на човека (НИПЧ) по целия свят се ангажират със стратегически съдебни дела, за да засилят зачитането, защитата и спазването на правата на човека.⁷ Стратегическите съдебни дела обаче не винаги са свързани с насърчаването на правата на човека; в някои случаи те се водят с цел да се противодейства на потенциални регресии или да се смекчи въздействието на неблагоприятни съдебни решения, като се цели да се запазят съществуващите защиты на правата на човека и да се ограничи вредата отвъд конкретния случай. През последните три десетилетия се наблюдава бърз растеж на стратегическите съдебни дела в областта на правата на човека по отношение на обема, видовете дела, както и броя и обхвата на наличните форуми. В същото време стратегическите съдебни дела в областта на правата на човека са изправени пред значителни предизвикателства, които възпрепятстват както възможността за провеждането на такива съдебни дела, така и потенциалното им благоприятно въздействие върху правата на човека.⁸

Стратегическите съдебни дела, свързани с правата на децата, също отбелязват глобален ръст, особено след приемането на Конвенцията на Организацията на обединените нации за правата на детето (КООНПД). През последните години децата все по-често се явяват като агенти на промяната, например в стратегически съдебни дела, свързани със сексуалните и репродуктивните права и опазването на околната среда.⁹ В стратегическите съдебни дела, свързани с правата на детето, са участвали различни субекти, включително адвокати, специализирани про боно адвокатски кантори, ангажирани с съдебни дела в областта на правата на човека, организации

⁶ Понякога се нарича също „съдебен процес от обществен интерес“ или „съдебен процес с въздействие“.

⁷ Хелън Дафи, *Стратегически съдебни дела в областта на правата на човека: разбиране и максимизиране на въздействието*, Hart Publishing, 2018 г., стр. 24-25.

⁸ Хелън Дафи, *Стратегически съдебни дела в областта на правата на човека: разбиране и максимизиране на въздействието*, Hart Publishing, 2018 г., стр. 32-33.

⁹ Aoife Nolan и Ann Skelton, „Обръщане на погледа към правата навътре“: Аргументи за стратегически съдебни дела, съобразени с правата на детето“, в *Human Rights Law Review*, 2022, 22, 1-20, стр. 6-7.

за правата на детето, университетски правни клиники и центрове, национални институции за правата на човека и комисари или омбудсмани за правата на детето, както и органи за правна помощ и адвокатски колегии.¹⁰

Стратегическите съдебни дела могат да приемат различни форми. Както делата, които пряко оспорват конкретни закони, политики или практики, така и стратегическата намеса в съществуващи индивидуални дела, например чрез становища *na amicus curiae* или намеса на трети страни, са се оказали ефективни. Гражданските иски за обезщетение са по-рядко срещани,¹¹ но също са били успешно предявявани от името на деца в обществен интерес. Стратегическите съдебни дела се формулират като оспорване на нарушения на правата на децата и могат да включват допълнителни интервенции или подкрепа от трети страни. Както е посочено по-долу, колективните жалби, извънсъдебните механизми и други инструменти за застъпничество също могат да бъдат ефективни за разкриване на нарушения на правата на децата, оказване на натиск върху властите и подобряване на защитата на правата на децата.

1.2. Защо да се обмисли стратегическо съдебно дело в областта на правата на човека?

Причините за ангажиране в стратегически съдебни дела могат да варират в зависимост от контекста, конкретния случай и мястото, където е предявен искът. За защитниците на правата на човека и активистите, гражданските организации, националните институции за правата на човека и другите участници, активно ангажирани в защитата на правата на човека, стратегическите съдебни дела са едно от многото налични средства за постигане на резултати, насочени към защита на правата на човека. Такива резултати могат да включват разработване или изясняване на международното право и стандарти в областта на правата на човека, законодателни и политически реформи, прекратяване на определени практики, които накърняват правата на човека, или установяване на нови политики и практики, съобразени с правата на човека.¹² За различни участници, ангажирани в защитата на правата на човека, стратегическите съдебни дела могат да бъдат средство за извеждане на преден план на проблемите, свързани с правата на човека, за оказване на натиск върху лицата, вземащи решения, и за превръщане на международното право и стандарти в областта на правата на човека в реалност на място.¹³

Освен тези по-широки цели, съдебните дела могат да бъдат значими и да дадат сила на засегнатите лица, като признаят системния характер на нарушенията на техните човешки права и търсят отговорност и промяна, които надхвърлят рамките на техния собствен случай. Те могат също така да повишат спазването на съществуващите закони, като гарантират, че законът се зачита, и установят отговорност за нарушенията на човешките права. Други по-непреки цели на стратегическите съдебни дела могат да включват, например, установяване на факти, получаване на достъп до съществена информация и допринасяне за промяна на утвърдени обществени нагласи.¹⁴

¹⁰ Aoife Nolan и Ann Skelton, „Обръщане на погледа към правата навътре“: Аргументи за стратегически съдебни дела, съобразени с правата на детето“, в *Human Rights Law Review*, 2022, 22, 1-20, стр. 7-8.

¹¹ Aoife Nolan и Ann Skelton, „Обръщане на погледа към правата навътре“: Аргументи в подкрепа на стратегически съдебни практики, съобразени с правата на детето“, в *Human Rights Law Review*, 2022, 22, 1-20, стр. 8.

¹² Вж. например Chiara Altafin, „Стратегически съдебни дела за правата на детето: проучване на скорошни случаи за насърчаване на правата на деца, лишени от свобода по причини, свързани с миграцията“, *European Yearbook on Human Rights 2024*, 18 март 2025 г., стр. 378-379.

¹³ Вж. например Европейска мрежа на органите за равенство (Equinet), *Наръчник на Equinet: Стратегически съдебни дела*, Брюксел, 2017 г.; Хелън Дафи, *Стратегически съдебни дела в областта на правата на човека: Разбиране и максимизиране на въздействието*, Hart Publishing, 2018 г., стр. 521-522.

¹⁴ Вж. например Европейска мрежа на органите за равенство (Equinet), *Наръчник на Equinet: Стратегически съдебни дела*, Брюксел, 2017 г.; Хелън Дафи, *Стратегически съдебни дела в областта на правата на човека: Разбиране и максимизиране на въздействието*, Hart Publishing, 2018 г., стр. 521-522.

При вземането на решение дали да се ангажирате със стратегически съдебен процес, е от решаващо значение да сте наясно и да вземете предвид няколко фактора. Първо, адвокатите, представляващи клиенти, винаги имат етично задължение към тези лица. Въпреки че стратегическите и дългосрочните цели, които надхвърлят индивидуалните случаи, са присъщи на стратегическия съдебен процес, те не могат да бъдат за сметка на интересите на лицето, чийто случай е предмет на съдебния процес. Поради това през целия съдебен процес трябва да се поддържа внимателно равновесие между по-широките правни цели и конкретните интереси на клиента.¹⁵ Осигуряването на прозрачност и непрекъсната комуникация с клиента, както и гарантирането, че той има реалистично разбиране за своя случай и възможните резултати, трябва винаги да бъдат от първостепенно значение. Когато се работи с деца, тези съображения са особено важни. Трябва да се възприеме подход, основан на правата на детето, за да се гарантира, че съдебният процес не води до вреда и че правата и най-добрите интереси на детето се зачитат на всеки етап. Специфичните съображения, свързани с правата на детето в стратегическите съдебни дела, са разгледани по-подробно в раздел 1.3. от настоящото ръководство.

Второ, рисковете, свързани със стратегическите съдебни дела, както за отделния клиент, така и в по-широк смисъл за други лица, които могат да бъдат засегнати, трябва да бъдат внимателно преценени. В зависимост от обстоятелствата, стратегическите съдебни дела по въпроси, свързани с правата на човека, могат да доведат до риск от ответна реакция от страна на властите или на конкретни групи по интереси, или да привлекат вниманието на медиите и да породят последващи рискове за правото на клиента на неприкосновеност на личния живот и други права на човека по-общо. Следва да се обмислят последствията от неуспешен процес или от успешно, но неизпълнено съдебно решение. Да бъдеш в центъра на стратегически съдебен процес може да бъде стресиращо и емоционално изтощително за клиента, особено в случая на деца, които са в ситуация на присъща уязвимост поради възрастта си.¹⁶ Следователно тези и други рискове трябва да бъдат обмислени, обсъдени с клиента и претеглени спрямо потенциалните ползи от съдебния процес на всеки етап от процеса и в светлината на новата информация.

Когато се използва стратегически, съдебният процес има потенциал да постигне значителни и революционни резултати, дори когато конкретният случай е неуспешен или не води до желаните резултати. Въпреки това, такъв съдебен процес може да бъде сложен, както от стратегическа, така и от техническа гледна точка, особено когато се ангажират международни и европейски механизми. Адвокатите и другите участници в такъв съдебен процес следва да търсят необходимата информация, съвети и експертни знания за такъв съдебен процес, за предпочитане в ранния етап на процеса. Настоящото ръководство има за цел да подпомогне адвокатите в тази работа, като предоставя обща информация за стратегическите съдебни процеси на международно и европейско равнище, с особен акцент върху задържането на имигранти и алтернативите на задържането на деца мигранти.

---

¹⁵ Нуала Моул (AIRE Center), „Стратегически съдебни дела и особености при засягане на правата на децата“, презентация, RELEASE National Training в Брюксел, 7 ноември 2024 г.: Винаги съществува риск от загуба на делото, затова интересите на детето трябва винаги да се вземат предвид. От съществено значение е никога да не се губи от поглед индивидуалният случай.

¹⁶ ВКБООН, Политика относно децата бежанци, 6 август 1993 г., параграфи 10-14: „Три взаимосвързани фактора допринасят за специалните нужди на децата бежанци: тяхната зависимост, уязвимост и нужди, свързани с развитието им [...] Децата, особено в ранна възраст, са зависими от родителите си или други възрастни, които да им осигуряват основните нужди за оцеляване [и] подходящо ръководство и насоки. Уязвимостта на децата се дължи отчасти на тази зависимост. Те са физически и психологически по-малко способни от възрастните да задоволяват собствените си нужди или да се предпазват от вреда [...] Уязвими в нормални обстоятелства, в многобройни ситуации, с които ВКБООН се сблъсква в момента, животът, здравето и безопасността на децата са изложени на изключителен риск.“

Настоящото ръководство предоставя обща информация за международните и регионалните органи и механизми за защита на правата на човека, към които децата, засегнати от ситуации, свързани с миграцията, и техните представители могат да се обърнат, когато търсят обезщетение за нарушения на правата им на човека, в случаите когато не са успели да получат ефективни средства за защита на такива нарушения на национално равнище, включително в случаи на задържане на деца мигранти. Той включва практическа информация за стратегическите съдебни дела като инструмент за гарантиране на защитата на правата на човека, включително информация за мандатите, изискванията и процедурите на международните и регионалните органи и механизми за защита на правата на човека. Той включва също така информация за извънсъдебните механизми, които са на разположение на международно равнище и които, в зависимост от обстоятелствата, могат да предоставят допълнителни или алтернативни начини за защита на правата на човека на децата в контекста на миграцията.

1.2.1. Избор на дела

Повечето адвокати, граждански организации и други участници, които редовно се занимават със стратегически съдебни дела, разработват стратегически планове, критерии за подбор на дела и вътрешни процеси, за да улеснят вземането на решения по отделни казуси и съдебни дела.¹⁷ Разработването на тези планове, критерии и процеси може да помогне за определяне на целите, оценка на потенциалното въздействие и стратегиите за съдебни дела, както и да гарантира наличието на достатъчно ресурси, прозрачност и устойчивост на усилията за стратегически съдебни дела.¹⁸ В случая на публични органи, като национални институции за правата на човека и органи за равенство, публичната политика за подбор на дела играе важна роля за информиране на обществеността относно техните приоритети в съдебните дела и за предотвратяване на опасения относно субективност и липса на прозрачност. Такива политики следва да изясняват критериите за подбор и да описват текущите стратегически цели, като по този начин информират заинтересованите страни, жертвите и широката общественост, че делата ще бъдат преследвани само когато се очаква да допринесат за постигането на тези цели и когато има ясен обществен интерес.¹⁹

Въпреки че са важни, политиките могат да предоставят само обща рамка за подбор на дела. На практика стратегическите съдебни дела често са опортюнистични, като делата възникват в резултат на комбинация от обстоятелства, понякога в отговор на събития, които изискват „спонтанна“ реакция от страна на правозащитниците или отварят възможност за конкретен вид аргументация или подход. Поради това може да е необходима значителна гъвкавост, за да се адаптират към нови и променящи се обстоятелства.²⁰ Много адвокати, граждански организации и други участници, които се фокусират върху стратегическите съдебни дела в областта на правата на децата, идентифицират делата както чрез *ad hoc* реакции на въпроси, повдигнати от деца и техните представители, така и чрез постоянна ангажираност с по-широкия сектор на правата на децата.²¹

¹⁷ Дейвид Лоувдей (Международен проект за подпомагане на бежанците), „Водене на стратегически съдебни дела“, презентация, [RELEASE National Training във Варшава](#), 9 октомври 2024 г.

¹⁸ Хелън Дафи, *Стратегически съдебни дела в областта на правата на човека: разбиране и максимизиране на въздействието*, Hart Publishing, 2018 г., стр. 522; Европейска мрежа на органи за равенство (Equinet), [Наръчник на Equinet: Стратегически съдебни дела](#), Брюксел, 2017 г., стр. 17.

¹⁹ Европейска мрежа на органи за равенство (Equinet), [Наръчник на Equinet: Стратегически съдебни дела](#), Брюксел, 2017 г., стр. 17.

²⁰ Хелън Дафи, *Стратегически съдебни дела в областта на правата на човека: разбиране и максимизиране на въздействието*, Hart Publishing, 2018 г., стр. 522.

²¹ Aoife Nolan и Ann Skelton, „Обръщане на погледа към правата навътре“: аргументи за стратегически съдебни дела, съобразени с правата на детето“, в *Human Rights Law Review*, 2022 г., 22, 1-20, стр. 8.

При вземането на решения относно избора на дела трябва да се оценяват различни аспекти на делото, например силата на делото, потенциалът му да постигне по-широка и дългосрочна промяна, както и различни технически аспекти, като например наличието на съдебни инстанции. Освен това трябва да се вземат предвид правата на детето и практически съображения, като например достатъчен капацитет и ресурси за поддържане на делото, риск от загуба на контакт с клиенти, наличие на доказателства, дали делото би било по-добре да се води от друг участник, който е в по-добра позиция да го води, и всички рискове, свързани с съдебния процес.

Стратегическите цели на съдебния процес също ще повлияят на избора на делото. Например, когато целта е да се изясни даден аспект от националното право, изборът на дело, в което фактите не са спорни, може да помогне да се гарантира, че съдът ще се съсредоточи върху изясняването на правната интерпретация на въпросния аспект от националното право, а не върху фактическите разногласия. Когато целта е да се повиши осведомеността по конкретен проблем, свързан с правата на човека, делото трябва ясно да илюстрира какъв е проблемът.²² Ако целта е да се оспори правният, политическият или социалният *статукво*, делото трябва да има и „силно морално измерение“.²³

При избора на дела трябва да се вземат предвид следните насоки:

- Фактите по случая ясни, добре установени и безспорни ли са?
- Има ли достатъчно доказателства в подкрепа на констатацията за нарушение?
- Има ли солидни и силни правни аргументи в подкрепа на желаните резултат?
- Какъв ще бъде ефектът, ако съдебният процес бъде успешен?
- Какъв ще бъде ефектът върху отделния клиент и по-широката група от засегнати лица, ако съдебният процес не бъде успешен?
- Ще бъде ли забавен или накърнен напредъкът към постигането на стратегическата цел, ако делото бъде загубено или интервенцията се окаже неуспешна? Ако съдебното решение или решението не бъде изпълнено?
- Какви са последиците от съдебния процес за правата на детето?
- Социалната, политическата или икономическата среда благоприятна ли е или има ли особени чувствителни въпроси и рискове?
- Има ли достатъчно ресурси за провеждане на съдебния процес по устойчив начин,²⁴ и потенциалните разходи оправдани ли са от възможните ползи?
- Как може да бъде популяризиран случаят, за да се повлияе на общественото мнение в подкрепа на стратегическата цел?
- Какъв е ефектът върху отделния човек и по-широките последици, ако случаят бъде популяризиран, и на какъв етап и по какъв начин трябва да бъде популяризиран, като се има предвид как обществеността и съдът, органът или властите могат да възприемат случая?

²² Например, в [делото A.D. срещу Малта](#), ЕСПЧ, жалба № 12427/22, решение от 17 октомври 2023 г., адвокатите на жалбоподателя се стремяха да насърчат по-широко правата на децата, като привлякоха съдебното и политическото внимание към практиките на Малта по отношение на задържането на деца за имиграционни цели; вж. Chiara Altafin, „Стратегически съдебни дела в областта на правата на детето: Разглеждане на скорошни дела за насърчаване на правата на деца, лишени от свобода по причини, свързани с миграцията“, [Европейски годишник по правата на човека 2024](#), 18 март 2025 г., стр. 368-372. След решението по делото [A.D. срещу Малта](#) главният имиграционен служител (PIO) въведе нова политика за задължително задържане за минимум около два месеца за всички лица, с изключение на тези, които са определени като уязвими от Агенцията за благосъстоянието на търсещите убежище (AWAS) в момента на слизането им на брега. Това двумесечно задържане се отнася за всички лица. В края на двумесечния период PIO извършва нова оценка, за да определи дали да освободи или да продължи задържането на кандидатите въз основа на същата заповед за задържане.

²³ Европейска мрежа на органите за равенство (Equinet), [Наръчник на Equinet: Стратегически съдебни дела](#), Брюксел, 2017 г., стр. 18.

²⁴ „Устойчив начин“ се отнася до водене на съдебно дело по начин, който гарантира, че делото може да бъде ефективно продължено във времето, като се вземат предвид финансовите, човешките и оперативните възможности. Примери за това са наличието на достатъчно финансиране, наличен персонал за управление на делото, реалистични срокове, които не компрометират други дела, или способността да се справят с потенциалните рискове за репутацията, свързани с съдебното дело.

- Има ли по-добър начин за справяне с проблема, отколкото чрез съдебен процес?
- Има ли друг участник, който е по-подходящ да води съдебния процес, или би могъл да предостави подкрепа или съдействие?

1.3. Как да се работи по случаи, свързани с деца, лишени от свобода по причини, свързани с миграцията?

1.3.1. Съображения, свързани с правата на детето

Въпреки неотдавнашния ръст на стратегическите съдебни дела в областта на правата на човека, включително в областта на правата на децата, правата на човека като цяло не са били използвани като критерии за оценка и, когато е необходимо, за критика на самата практика на стратегическите съдебни дела – т.е. за преценка до каква степен самите практики на стратегическите съдебни дела са в съответствие с правата на децата.

В тази връзка начинът, по който се провеждат стратегическите съдебни дела, сам по себе си повдига редица потенциални проблеми по отношение на правата на децата, включително правото на защита, участие, неприкосновеност на личния живот, свобода на изразяване, достъп до информация, свобода от експлоатация и принципа на най-добрия интерес на детето, който предвижда, че „при всички действия, засягащи деца, независимо дали са предприети от публични или частни социални институции, съд, административни органи или законодателни органи, най-добрият интерес на детето трябва да бъде основен фактор“.²⁵ Стратегическите съдебни дела, които целят да насърчат правата на децата чрез правни или социални промени, но се провеждат по начин, който не е в съответствие с техните човешки права, пораждат опасения относно тяхната легитимност, вътрешна съгласуваност и цялостен принос за подобряване на защитата на правата на децата.²⁶ В най-лошия случай такива усилия могат дори да навредят на правата на децата. Следователно, когато стратегическите съдебни дела имат за цел да защитят правата на децата, те сами трябва да се провеждат по начин, който е в съответствие с техните човешки права.²⁷

За да подкрепи участниците в стратегически съдебни дела за правата на децата в осъществяването на тяхната работа по начин, ориентиран към правата на децата, проектът „Стратегически съдебни дела за напредък в правата на децата“²⁸ е разработил редица инструменти и публикации по темата.²⁹ Те включват „Ключови принципи за стратегически съдебни дела за правата на децата, съобразени с правата на децата“.³⁰ Тези принципи се отнасят до различните фази на процеса на стратегически съдебни дела, от определяне на обхвата, планиране и проектиране на стратегически съдебни дела за правата на децата до извънправна защита по случая.

²⁵ Aoife Nolan, „Представяне пред Комитета на Организацията на обединените нации във връзка с предстоящия му Общ коментар № 27 относно правата на децата на достъп до правосъдие и ефективни средства за защита (Представяне от Центъра за права на човека на Университета в Нотингам от името на Проекта за стратегически съдебни дела за насърчаване на правата на децата)“, 26 август 2024 г. Налично в SSRN: <https://ssrn.com/abstract=>

²⁶ Aoife Nolan, „Представяне пред Комитета на Организацията на обединените нации във връзка с предстоящия му Общ коментар № 27 относно правата на децата на достъп до правосъдие и ефективни средства за защита (Представяне от Центъра за права на човека на Университета в Нотингам от името на Проекта за стратегически съдебни дела за насърчаване на правата на децата)“, 26 август 2024 г., стр. 3.

²⁷ Вж. също например Aoife Nolan и Ann Skelton, „Обръщане на погледа към правата навътре“: аргументи в подкрепа на стратегически съдебни дела, съобразени с правата на детето“, в *Human Rights Law Review*, 2022 г., 22, стр. 1-20.

²⁸ Проект „Стратегически съдебни дела за насърчаване на правата на детето“, <https://www.acrisl.org/>.

²⁹ Те включват видеоклипове и набори от инструменти, предназначени за деца. Вж. Проект за стратегически съдебни дела за насърчаване на правата на детето, [Ресурси](#), уебсайт (посетен на 27 август 2024 г.).

³⁰ Проект „Напредък в стратегическите съдебни дела за правата на детето“, [Основни принципи за стратегически съдебни дела за правата на детето](#), 2022 г.

Те засягат аспекти като участието и представителството на децата, достъпа до информация по начин, който детето напълно разбира, правото на неприкосновеност на личния живот и най-добрия интерес на детето, между другото.

Потенциалните рискове от стратегическите съдебни дела за правата на децата, особено за децата, които са пряко въввлечени в съдебния спор, трябва да се имат предвид през целия процес на съдебния спор, включително във всяка допълнителна комуникация и застъпническа дейност. Трябва да се постигне внимателен баланс между най-добрия интерес на детето и правото на детето да бъде изслушано, особено при управлението на участието на децата в съдебни дела и ангажираността на медиите.

В контекста на задържането на деца мигранти и алтернативите на такова задържане, когато децата, които са задържани, подлежат на задържане или се намират в условия, които не са свързани с лишаване от свобода, са в особено уязвима ситуация, участниците в съдебния процес трябва да бъдат особено внимателни, за да гарантират, че на детето не се причинява „никаква вреда“. Това включва избягване на (повторна) травматизация на детето чрез съдебния процес или инструментализиране на детето по експлоататорски начин.³¹ Когато съществува риск от ответни действия от страна на държавните органи след съдебния процес, потенциалното въздействие на делото върху детето също трябва да бъде внимателно оценено.³²

Стратегическите съдебни дела трябва да се водят в съответствие с правото на детето да бъде изслушано, включително по отношение на самия съдебен процес. Това изисква детето да получи подходяща за възрастта му информация, която да му позволи да вземе информирано решение по своя случай. Както пояснява Комитетът по правата на детето (КПД):

„осъществяването на правото на детето да изразява своите възгледи изисква детето да бъде информирано за въпросите, възможностите и възможните решения, които трябва да бъдат взети, както и за последствията от тях от лицата, отговорни за изслушването на детето, и от родителите или настойниците на детето... Това право на информация е от съществено значение, тъй като е предпоставка за вземането на обосновани решения от детето.“³³

Предоставянето на необходимото на детето включва управление на неговите очаквания по отношение на случая. Това от една страна помага на детето да вземе информирани решения по случая, а от друга страна помага да се сведе до минимум вредата, причинена му, в случай че съдебният процес има неблагоприятен изход.³⁴

Целите и перспективите на децата също трябва да бъдат в центъра на стратегическите съдебни дела, свързани с техните човешки права, тъй като фокусирането върху тях

³¹ Aoife Nolan и Ann Skelton, „Обръщане на погледа към правата навътре“: аргументи в подкрепа на стратегически съдебни дела, съобразени с правата на детето“, в *Human Rights Law Review*, 2022 г., 22, 1-20, стр. 19.

³² Подобна реакция беше отбелязана например след решението на ЕСПЧ [по делото „](#) , ЕСПЧ, жалба № 12427/22, решение от 17 октомври 2023 г. , където след успешно решение жалбоподателят беше подложен на ново сурово задържане, въпреки че в решението се констатираше, че предишното му задържане е представлявало нарушение на правата му. Молбата му за убежище е била отхвърлена и той е бил откаран в център за задържане с цел да бъде върнат в страната си на произход. Chiara Altafin, „Стратегически съдебни дела за правата на детето: проучване на скоростни случаи за насърчаване на правата на деца, лишени от свобода по причини, свързани с миграцията“, [Европейски годишник за правата на човека 2024](#), 18 март 2025 г., стр. 372.

³³ Комитет по Конвенцията за правата на детето, Общо коментарно становище № 12, Право на детето да бъде изслушано, CRC/C/GC/12, 20 юли 2009 г.

³⁴ Aoife Nolan и Ann Skelton, „Обръщане на погледа към правата навътре“: аргументи в подкрепа на стратегически съдебни дела, съобразени с правата на детето“, в *Human Rights Law Review*, 2022 г., 22, 1-20, стр. 19.

укрепва правната аргументация и увеличава потенциала на делото да доведе до положителна промяна за правата на децата.

Адвокатите, гражданските организации и другите участници в стратегически съдебни дела трябва да оценяват критично собствените си предположения за зрелостта, способностите и експертния опит на детето, за да не го поставят в пасивна роля в съдебния спор, засягащ неговите права.³⁵

1.3.2. Работа и комуникация, фокусирани върху децата

Работата с деца в ситуации, свързани с миграцията, изисква подход, фокусиран върху децата, който поставя техните права и участие в центъра на правните процеси.³⁶ Членове 12³⁷ и 17³⁸ от Конвенцията на ООН за правата на детето подчертават правата на децата да бъдат изслушвани и да получават информация, съобразена с техните нужди, свързани с развитието им. Стратегическите съдебни дела, насочени към насърчаване на правата на децата, трябва да възприемат цялостен подход от самото начало, като гарантират, че мненията на децата оформят стратегиите по делата по начин, който зачита принципа за най-добрия интерес на детето.³⁹

Комуникацията с децата трябва да отчита тяхната възраст, зрялост, културен произход и минали преживявания, като се използват подходящ език и инструменти. От съществено значение са простите и достъпни обяснения на съдебните процедури, ролята на ключовите участници в съда и цялостния процес. Трябва да се избягва юридическият жаргон, а творческите методи могат да помогнат на децата да разберат по-добре ситуацията.⁴⁰ Юридическите специалисти трябва да си сътрудничат с опитни детски психолози и/или социални работници, за да използват тези методи ефективно, като гарантират, че децата могат да се изразяват без допълнителен стрес. Специалистите трябва да избягват агресивни или насочващи въпроси и да дават на децата време да отговорят в свой собствен ритъм.⁴¹

Средата, в която се осъществява комуникацията, също играе важна роля. Щадящите детето пространства за деца, изложени на риск от задържане, когато са налични, насърчават доверието и откритостта. Присъствието на доверен възрастен, като настойник или член на семейството, може да помогне на децата да се чувстват по-сигурни. Освен това запознаването на децата с обстановката в съдебната зала чрез посещения или визуални помощни средства може да помогне за намаляване на тревожността и да насърчи тяхното активно участие.⁴²

³⁵ Aoife Nolan и Ann Skelton, „Да обърнем погледа си към правата: аргументи в подкрепа на стратегически съдебни практики, съобразени с правата на детето“, в *Human Rights Law Review*, 2022, 22, 1-20, стр. 15.

³⁶ Проект CADRE, „Как да общуваме и работим с деца, които са обект на алтернативи на задържането“, [„Как да общуваме и работим с деца, които са обект на алтернативи на задържането“](#), Учебни материали за алтернативи на задържането за мигранти деца, април 2022 г., стр. 6.

³⁷ Член 12 от Конвенцията за правата на детето: „1. Държавите-членки гарантират на детето, което е в състояние да формира свои собствени възгледи, правото да изразява свободно тези възгледи по всички въпроси, засягащи детето, като възгледите на детето се вземат под внимание в съответствие с възрастта и зрелостта на детето. 2. За тази цел на детето се предоставя възможност да бъде изслушано във всички съдебни и административни производства, засягащи детето, пряко или чрез представител или подходящ орган, по начин, съответстващ на процедурните правила на националното право.“

³⁸ Член 17 от Конвенцията за правата на детето: „Държавите-членки признават важната функция, която изпълняват средствата за масова информация, и осигуряват на детето достъп до информация и материали от различни национални и международни източници, особено такива, които са насочени към насърчаване на неговото социално, духовно и морално благополучие и физическо и психическо здраве. (...)“

³⁹ Проект „Насърчаване на правата на детето чрез стратегически съдебни дела“, [„Насърчаване на правата на детето – последователна практика на стратегически съдебни дела“](#), стр. 48.

⁴⁰ Проект CADRE, [„Как да общуваме и работим с деца, подлежащи на алтернативи на задържането“](#), Учебни материали за алтернативи на задържането за мигранти деца, април 2022 г., стр. 12-13.

⁴¹ Проект CADRE, [„Как да общуваме и работим с деца, подложени на алтернативи на задържането“](#), Учебни материали за алтернативи на задържането за мигранти деца, април 2022 г., стр. 13.

⁴² УНИЦЕФ, Спасете децата, [Право на всяко дете да бъде изслушано](#), Наръчник за ресурси на Комитета на ООН по правата на детето, [Общо становище № 12](#), 2011 г., стр. 62.

Активното ангажиране с децата е от основно значение. Тяхното мнение не само трябва да бъде изслушано, но и да има значителна тежест при вземането на решения, които ги засягат, в съответствие с принципа за най-добрия интерес на детето. Този подход на участие укрепва доверието, подобрява качеството на представителството и съгласува правните резултати с най-добрия интерес на децата.

1.3.3. Съвети за работа с деца в риск или , лишени от свобода по причини, свързани с миграцията

Подпомагането на лица в ситуации, свързани с миграция, особено деца и семейства, изисква от юридическите специалисти да се справят с уникални предизвикателства, като езикови бариери и културни различия. От съществено значение е предоставянето на достъпна, ясна и кратка информация за законните права, процедурите и индикативните срокове. Юристите, които разпитват деца в контекста на текущо или потенциално съдебно дело, трябва да определят ясно своите роли, да слушат активно и да избягват да пришпорват или да оказват натиск върху децата за конкретни подробности. Следва да се обмисли и предприемането на проактивни мерки, за да се гарантира, че децата и техните семейства разбират подкрепата, която им се предлага, като например организиране на транспорт и насрочване на срещи в подходящо време.

Неправилната комуникация поради езикови бариери може да има значителни правни и емоционални последици, особено за децата. Винаги трябва да има преводач, владеещ майчиния език на детето.⁴³ Ясният превод е особено важен по време на стресови взаимодействия, като разказване на травматични събития или навигиране в сложни правни процедури. Юристите трябва да проявяват културна чувствителност, емпатия и щадящ детето подход, съобразен с децата, когато помагат на семейства и деца, които може да преживяват чести премествания, финансова нестабилност и комуникационни проблеми. Наръчникът на Съвета на Европа „Как да се предава информация, подходяща за деца, на деца в миграция“ препоръчва на професионалистите, работещи на първа линия, „да общуват по културно чувствителен начин, да се запознаят с културата на произход на детето, за да изградят доверие и да повишат доверието на детето в информацията“.⁴⁴

Адвокатите, както и другите професионалисти, които оказват помощ по дела, свързани с деца в миграционни ситуации, трябва да обяснят ясно на детето и неговото семейство, че имат задължение за опазване на поверителност.⁴⁵ Това включва обяснение до каква степен разкритата от тях информация и преживявания ще бъдат използвани по време на процедурата, кой е обвързан с поверителност (например адвокат, настойник, социален работник или лекар) и целта на закритото заседание. Съдилищата имат право да изключат цялата или част от публиката по конкретни причини, особено с оглед на правата на детето на неприкосновеност на личния живот и принципа на най-добрия интерес на детето.⁴⁶ Безопасността на детето остава основна грижа във всяка комуникация и може да изисква разкриването на определена информация, за която детето трябва да бъде уведомено. Запазването на

⁴³ Проект „Разкриване на правата на децата“, [„Укрепване на капацитета на професионалистите в ЕС за реализиране на правата на уязвимите деца“](#), налични обучителни материали, Coram Children’s Legal Centre.

⁴⁴ Съвет на Европа, [Как да се предава информация, подходяща за деца, на деца в миграция](#). Наръчник за професионалисти, работещи на първа линия, 2018 г., стр. 19.

⁴⁵ [Достъп до правосъдие за децата](#), Доклад на Върховния комисар на ООН по правата на човека, UN DOC A/HRC/25/35, 16 декември 2013 г.

⁴⁶ HRC, Общо коментарно становище № 32 (2007): член 14, Право на равенство пред съдилищата и трибуналите и на справедлив процес, параграф 29; *В. и Р. срещу Обединеното кралство*, ЕСПЧ, жалби № 36337/97 и 35974/97, решение от 24 април 2001 г., параграфи 37-49; *Moser срещу Австрия*, ЕСПЧ, Жалба № 12643/02, Решение от 21 септември 2006 г., параграфи 97-104.

неприкосновеността на личния живот по време на обсъжданията и защитата на чувствителната информация насърчава откритостта и намалява страха от репресии. Прозрачността в начина, по който се съобщават решенията, е също толкова важна.

Обучителните материали от проекта CADRE предоставят допълнителни практически насоки, за да помогнат на адвокатите и другите професионалисти да се справят ефективно с тези предизвикателства, като осигуряват професионално и етично правно представителство на децата.⁴⁷

1.4. Видове международни механизми

Съществуват различни видове международни механизми, които могат да предоставят възможност за стратегически съдебни дела или стратегическа извънсъдебна защита, както за индивидуални, така и за колективни жалби.

1.4.1. Съдебни механизми

a. Международни съдебни механизми

Международните съдилища по правата на човека имат различни правомощия за защита на правата на човека в държавите, обвързани с един или повече от договорите, по които съдът има юрисдикция,⁴⁸ при спазване на редица критерии за допустимост.⁴⁹ Международните съдилища по правата на човека могат да разглеждат петиции или заявления, в които се твърди, че държава-членка е нарушила правата на човека на дадено лице. Когато критериите за допустимост са изпълнени, тези съдилища имат компетентност да определят дали държавата е нарушила задълженията си по договора и да предпришат съответните мерки за защита.⁵⁰ Техните решения са задължителни за засегнатата държава или държави и трябва да бъдат изпълнени.⁵¹ Решенията на тези съдилища също така изясняват тълкуването на съответните разпоредби на договора за всички държави-членки.⁵²

При разглеждане на делата Европейският съд по правата на човека (ЕСПЧ) взема предвид спазването от страна на държавите членки на Съвета на Европа (СЕ) на Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ) и протоколите към нея. ЕСПЧ издава задължителни решения по твърдения за нарушения на правата и свободите, гарантирани от Конвенцията. За повече информация относно ЕСПЧ вижте раздел 2.1. по-долу относно международните механизми.

b. Съдебни механизми на ЕС

Съдът на Европейския съюз (СЕС), при условията, определени в договорите на ЕС, има компетентност да тълкува правото на ЕС и да гарантира неговото единно прилагане,⁵³ включително по въпроси, свързани с правата на човека, заложиени в Хартата на основните права на Европейския съюз (Хартата на ЕС).⁵⁴ Решенията на СЕС са задължителни за държавите членки и институциите на ЕС.⁵⁵

⁴⁷ Проект CADRE, „Как да обхващаме и работим с деца, подлежащи на алтернативи на задържането“, Обучителни материали за алтернативи на задържането за деца мигранти“, април 2022 г.

⁴⁸ Вж. например член 34 от ЕКПЧ.

⁴⁹ Вж. например член 35 от ЕКПЧ.

⁵⁰ Вж. например член 41 от ЕКПЧ.

⁵¹ Вж. например член 46 от ЕКПЧ.

⁵² Вж. например член 1 от ЕКПЧ; ЕСПЧ, *Tyger срещу Обединеното кралство*, жалба № 5856/72, решение от 25 април 1978 г.

⁵³ Член 19 от Договора за Европейския съюз (ДЕС); член 267 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС).

⁵⁴ Член 51 от Хартата на ЕС.

⁵⁵ Член 267 от ДФЕС, член 260 от ДФЕС.

За разлика от процедурите пред ЕСПЧ и органите по договорите на ООН и специалните процедури, пред Съда на Европейския съюз (СЕС) не съществува право на индивидуални петиции или жалби за нарушение на правата на човека на физически лица — СЕС разглежда само преки искиове, оспорващи правно обвързващи актове на ЕС (вж. раздел 2.2.1.в.). Основният начин за достъп до СЕС за физически лица е чрез преюдициално запитване от национален съд. За повече информация относно СЕС вижте раздел 2.2.1. по-долу относно механизмите на ЕС.

1.4.2. Квазисъдебни експертни органи по правата на човека

Няколко органи в рамките на международната система за защита на правата на човека са с квазисъдебен характер и притежават компетенции, подобни на тези на съдебните механизми. Макар че техните решения не са съдебни, квазисъдебните органи тълкуват договорите, които държавите са длъжни да прилагат.⁵⁶ Органите по договорите за правата на човека са комитети от независими експерти по правата на човека, създадени в рамките на системата на ООН за правата на човека, за да наблюдават прилагането на основните международни договори за правата на човека, включително допълнителните протоколи към тези инструменти. Освен това държавите, които са признали компетентността на орган по договор да разглежда индивидуални жалби, са длъжни да сътрудничат добросъвестно на такива механизми и процедури за разглеждане на жалби.

Органите по договорите за правата на човека на Организацията на обединените нации (органи по договорите на ООН) са създадени и упълномощени от договор за правата на човека да наблюдават неговото изпълнение от държавите-членки. Изключение прави Комитетът по икономически, социални и културни права (CESCR), който е създаден не с договор, а с резолюция на Икономическия и социален съвет на ООН (ECOSOC).⁵⁷ Тези квазисъдебни органи осъществяват наблюдение предимно чрез разглеждане на периодични доклади, представени от държавите-членки, относно изпълнението на техните договорни задължения. Някои договорни органи са компетентни да разглеждат и междудържавни жалби⁵⁸ и индивидуални жалби относно предполагаеми нарушения на задълженията по договорите за правата на човека, извършени от държави.

Следните договорни органи на ООН по правата на човека следят за изпълнението на съответните договори и допълнителни протоколи, когато е уместно, включително чрез разглеждане на допустими жалби относно предполагаеми нарушения на разпоредбите на договорите от държавите-членки, които са приели тяхната компетентност:

- Комитетът по правата на детето, във връзка с Конвенцията за правата на детето (КПД), Факултативния протокол към КПД относно продажбата на деца, детската проституция и детската порнография (ДП 1 към КПД), Факултативния протокол към КПД относно участието на деца във въоръжени конфликти (ДП 2 към КПД) и Факултативния протокол към Конвенцията за правата на детето относно процедурата за подаване на съобщения (ДП 3 към КПД);
- Комитетът по правата на човека (КПЧ) във връзка с Международния пакт за граждански и политически права (МПГПП), Първия факултативен протокол към ICCPR (OP1 ICCPR) и Втория факултативен протокол към ICCPR, целящ премахването на смъртното наказание (OP2 ICCPR);
- Комитетът за премахване на дискриминацията срещу жените във връзка с Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените

⁵⁶ Вж. например член 10 от ОПЗ-КПД; член 5, параграф 4 от ОП МПГПП; член 7, параграф 4 от ОП КЛДЖ; член 14, параграф 7 от МКЛР; член 22, параграф 7 от КПП; член 5 от ОП КПИ; член 9 от ОП МПЕСКП; член 31, параграф 4 от КЛД.

⁵⁷ ККОСК е създаден с Резолюция 1985/17 на ИКОС от 28 май 1985 г. с цел да изпълнява функциите по наблюдение, възложени на ИКОС в част IV от Пакта. Вж. още ВКПЧ, [Въведение към Комитета по икономически, социални и културни права](#), уебсайт (посетен на 17 декември 2025 г.).

⁵⁸ Вж. още OHCHR, [Междудържавни жалби](#), уебсайт (посетен на 17 декември 2025 г.).

(CEDAW) и Факултативния протокол към Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените (OP CEDAW);

- Комитетът за премахване на расовата дискриминация във връзка с Международната конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация (CERD);
- Комитетът срещу изтезанията във връзка с Конвенцията срещу изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание (CAT);
- Комитетът за правата на хората с увреждания, във връзка с Конвенцията за правата на хората с увреждания (CRPD) и Факултативния протокол към Конвенцията за правата на хората с увреждания (OP CRPD);
- Комитетът по икономически, социални и културни права (CESCR) по отношение на Международния пакт за икономически, социални и културни права (МПИСКП);
- Комитетът по насилствените изчезвания, по отношение на Международната конвенция за защита на всички лица от насилствено изчезване (CED);
- Комитетът за защита на правата на всички работници мигранти и членовете на техните семейства (CMW), който ще бъде оправомощен да разглежда индивидуални жалби за нарушения на задълженията на държавите по Конвенцията за защита на правата на всички работници мигранти и членовете на техните семейства, по отношение на държавите-членки, които са приели тази компетентност съгласно член 77 от договора, след като десет държави са направили това.

В зависимост от обстоятелствата по случая, всеки от тези договорни органи може да бъде компетентен по дела, свързани с задържането на деца мигранти и предполагаеми алтернативи на такова задържане.

Европейският комитет по социални права (ЕКСП) е орган на Съвета на Европа, който наблюдава изпълнението от държавите на техните задължения по Европейската социална харта (ЕСХ) и Ревизираната ЕСХ. Той има квазисъдебни правомощия⁵⁹ да разглежда колективни жалби, подадени от социални партньори⁶⁰ и неправителствени организации⁶¹, в които се твърди, че са нарушени правата, заложените в Хартата. Комитетът не е компетентен да разглежда жалби, подадени от физически лица.⁶² Процедурата за колективни жалби може да бъде особено полезна в случаи на системни нарушения на икономическите, социалните или културните права на децата. Например, Комитетът се произнесе по правото на достъп до здравни грижи за децата мигранти в *делото Defence for Children International срещу Белгия*.⁶³

1.4.3. Други несъдебни механизми за защита на правата на човека

Създадени са редица извънсъдебни експертни механизми за правата на човека, предимно от междуправителствени организации, за да наблюдават и дават насоки по въпросите на правата на човека. Тяхният мандат често се фокусира върху конкретни

⁵⁹ Aoife Nolan, „Европейска социална харта: по-актуална от всякога“, Social Europe, 20 юни 2024 г.

⁶⁰ Социалните партньори, които имат право да подават колективни жалби, включват: представителни синдикати, организации на работодателите, [Европейската конфедерация на профсъюзите](#), [Business Europe](#) и [Международната организация на работодателите](#). Вж. член 1, буква б) от Протокола за икономически, социални и културни права.

⁶¹ НПО, които имат право да подават колективни жалби, включват: международни НПО, които имат статут на участници в Съвета на Европа и са включени по тяхно искане в списъка, изготвен от Правителствения комитет, и национални НПО, на които някоя държава в рамките на своята юрисдикция е предоставила правото да подават жалби срещу нея. Вж. членове 2 и 3 от Протокола към ЕКС.

⁶² Вж. още CoE, [Колективни жалби](#) и [Процедура за колективни жалби](#), уебсайтове (посетени на 27 август 2024 г.).

⁶³ Европейски комитет по социални права, *Defence for Children International срещу Белгия*, Жалба № 69/2011, Становище от 23 октомври 2012 г.

страни и/или тематични въпроси.⁶⁴ Тяхната власт и влияние обикновено произтичат от междуправителствената организация, която ги създава, както и от тяхната експертиза и независимост.⁶⁵ Освен че осъществяват посещения в отделни държави, дават препоръки за решаване на структурни проблеми, които допринасят за нарушения на правата на човека, провеждат тематични проучвания и улесняват прилагането и развитието на международното право и стандарти в областта на правата на човека, някои от тези органи, макар и не всички, са компетентни да разглеждат и индивидуални случаи, включително като ги довеждат до знанието на властите.⁶⁶

Примери за извънсъдебни механизми за защита на правата на човека, които могат да разглеждат индивидуални случаи и да повдигат въпроса за предполагаеми нарушения на правата на човека, включително на деца в ситуации, свързани с миграцията, в рамките на тематичните си мандати, са някои специални процедури на ООН, които се отчитат пред Съвета на ООН по правата на човека. За разлика от съдебните и квазисъдебните механизми за подаване на жалби, обсъдени по-горе, мандатът на **Работната група на ООН по произволните задържания** (WGAD) не зависи от това дали дадена държава е страна по договор. Мандатът ѝ не произтича от договор, а от резолюция на Съвета на ООН по правата на човека.⁶⁷ Те включват специалния докладчик на ООН за правата на човека на мигрантите, специалния докладчик на ООН за правото на здраве и специалния докладчик на ООН за изтезанията.⁶⁸ WGAD е специална процедура, възложена от Съвета на ООН по правата на човека, между другото, да разглежда индивидуални жалби относно твърдения за произволно лишаване от свобода в нарушение на Всеобщата декларация за правата на човека, МПГПП и Набор от принципи за защита на всички лица, подложени на каквато и да е форма на задържане или лишаване от свобода.⁶⁹

Освен това, въз основа на информация, получена от физически лица, следните механизми могат да разглеждат общи въпроси и да отправят препоръки в рамките на съответните си мандати към компетентните държавни органи. Никой от следните органи обаче не е упълномощен да разглежда индивидуални жалби.

Подкомитетът за предотвратяване на изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание (SPT) е договорна структура

⁶⁴ HRC, 5/1. Изграждане на институциите на UNHRC, 18 юни 2007 г., параграф 45.

⁶⁵ HRC, 5/1. Изграждане на институциите на UNHRC, 18 юни 2007 г., параграф 39.

⁶⁶ Вж. още ВКПЧ, [За специалните процедури](#), уебсайт (посетен на 8 април 2025 г.).

⁶⁷ WGAD е създадена с Резолюция 1991/42 на председателника на HRC, Комисията на ООН по правата на човека. Мандатът ѝ е уточнен и разширен с Резолюция 1997/50 на Комисията и е бил многократно удължаван от HRC, включително най-наскоро през 2016 г. с Резолюция 33/30. Мандатът ѝ включва: (а) Да разследва случаи на лишаване от свобода, наложено произволно или по друг начин, несъвместимо с приложимите международни стандарти, заложиени във Всеобщата декларация за правата на човека (ВДПЧ) или в приложимите международни правни инструменти, приети от засегнатите държави; (б) Да търси и получава информация от правителства, междуправителствени и неправителствени организации, както и да получава информация от засегнатите лица, техните семейства или техни представители; (в) да предприема действия въз основа на предоставената му информация относно предполагаеми случаи на произволно задържане, като изпраща спешни призови и съобщения до засегнатите правителства, за да изясни и да привлече вниманието им към тези случаи; (г) да провежда мисии на място по покана на правителството, за да разбере по-добре ситуацията в страните, както и основните причини за случаите на произволно лишаване от свобода; (д) Да формулира обсъждания по въпроси от общ характер, за да подпомогне държавите в предотвратяването и предпазването от практиката на произволно лишаване от свобода и да улесни разглеждането на бъдещи случаи; (е) Да представя годишен доклад пред Съвета по правата на човека, в който да представя своите дейности, констатации, заключения и препоръки. Допълнителна информация за РГПЗ, включително мандата ѝ, процедурите за разглеждане на индивидуални жалби и спешни апели, съдебната практика и докладите, може да бъде намерена на: ОНЧР, [Работна група по произволно задържане](#), уебсайт (посетен на 28 април 2025 г.).

⁶⁸ Вж. [списъка с 46-те тематични мандата](#) и [списъка с 14-те мандата за отделни държави](#), уебсайт на UNHRC (посетен на 8 април 2025 г.).

⁶⁹ Вж. ОНЧР, [Информационен бюлетин № 26 \(Rev. 1\): Работна група по произволните задържания](#), 14 февруари 2024 г.

в рамките на системата за правата на човека на ООН.⁷⁰ Той има превантивен мандат, фокусиран върху иновативен, устойчив и проактивен подход към предотвратяването на изтезанията и други форми на малтретиране. СРТ е създаден съгласно Факултативния протокол към Конвенцията срещу изтезанията (ОПКАТ).⁷¹ Той има две основни оперативни функции: първо, може да посещава държавите, които са страни по ОПКАТ, и може да посещава всяко място, където лица могат да бъдат лишени от свобода;⁷² второ, има консултативна функция, като предоставя помощ и насоки на държавите, които са страни по конвенцията, за създаването на **национални превантивни механизми** (НПМ),⁷³ както се изисква съгласно ОПКАТ, и предоставя съвети и помощ както на НПМ, така и на държавите, които са страни по конвенцията, относно функционирането на НПМ.⁷⁴

На европейско равнище **Европейският комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание** (СРТ):⁷⁵ извършва мониторингови посещения в местата за лишаване от свобода, за да оцени как се отнасят с лицата, лишени от свобода; провежда интервюта със задържаните лица; и събира информация за потенциално малтретиране на задържани лица в държавите членки на Съвета на Европа.⁷⁶ Докладите на СРТ, които включват препоръки към съответната държава, са поверителни,⁷⁷ но повечето страни предпочитат да ги публикуват заедно с коментарите си.⁷⁸ Ако дадена държава не сътрудничи или откаже да предприеме мерки в отговор на препоръките на комитета, комитетът може да издаде публично изявление по въпроса.⁷⁹

Комисарят по правата на човека на Съвета на Европа посещава държавите, докладва за проблеми, свързани с правата на човека, и дава препоръки в 47-те държави членки на Съвета на Европа,⁸⁰ включително относно третирането на лица в ситуации, свързани с миграцията, в това число и деца. Мандатът на комисаря има за цел да насърчи по-голямо зачитане и защита на правата на човека в цяла Европа.⁸¹ Въпреки че комисарят няма мандат да разглежда индивидуални случаи, той може да се намесва като трета страна, например в дела пред ЕСПЧ, и да взаимодейства с държавите по въпроси, свързани с правата на човека.⁸²

⁷⁰ Вж. още ВКПЧ, [Подкомитет за предотвратяване на изтезанията](#), уебсайт (посетен на 10 април 2025 г.).

⁷¹ Членове 5-10 от ОПКАТ.

⁷² Член 4 от ОПКАТ.

⁷³ Националните превантивни механизми (НПМ) са независими органи, създадени съгласно ОПКАТ, които редовно посещават местата за задържане. Тяхната цел е да предотвратяват изтезанията и малтретирането, като наблюдават условията и дават препоръки за подобряване на третирането на лицата, лишени от свобода. Вж. още ВКПЧ, [Национални превантивни механизми](#), уебсайт (посетен на 10 април 2025 г.).

⁷⁴ Членове 17-23 от ОПКАТ.

⁷⁵ Наричан също Комитет на Съвета на Европа за борба с изтезанията.

⁷⁶ Европейска конвенция за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание, ETS № 126.

⁷⁷ Член 11 от Европейската конвенция за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание.

⁷⁸ Към 10 април 2025 г. СРТ е провел общо 542 посещения (306 периодични и 236 ad hoc) и е публикувал 486 доклада от посещения, което показва, че значително мнозинство от страните избират да публикуват тези доклади. Вж. Съвет на Европа, [Европейски комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отношение или наказание \(СРТ\)](#), уебсайт (посетен на 10 април 2025 г.).

⁷⁹ Член 10 от Европейската конвенция за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание.

⁸⁰ Член 8 Резолюция (99) 50 относно комисаря по правата на човека на Съвета на Европа, Комитет на министрите, 7 май 1999 г.

⁸¹ Член 3 Резолюция (99) 50 относно комисаря по правата на човека на Съвета на Европа.

⁸² Член 36, параграф 3 от ЕКПЧ; правило 44, параграф 2 от Правилника за дейността на Съда на Европейската комисия по правата на човека, 15 септември 2025 г.; член 7 от Резолюция (99) 50 относно комисаря по правата на човека на Съвета на Европа.

2. Процедури и форуми за стратегически съдебни дела

2.1. Механизми съгласно международното право

2.1.1. Допустимост и предварителни изисквания

Стратегическите съдебни дела започват дълго преди самото завеждане на делото. Успешната стратегия трябва да предвижда и да отстранява процедурните и юрисдикционните пречки, които биха могли да направят делото недопустимо. Освен допустимостта, в предварителната фаза трябва да се оценят и по-широките стратегически цели на делото, като осигуряване на временни мерки, привличане на вниманието към системни проблеми или даване на възможност за намеса на трети страни.

а. Юрисдикция

Временна юрисдикция (*ratione temporis*)

Общото правило е, че международните договори за правата на човека стават задължителни за дадена държава след влизането им в сила вследствие на ратификация или присъединяване.⁸³

Що се отнася до средствата за защита при твърдени нарушения на договорни задължения, международните съдилища и повечето квазисъдебни органи обикновено имат юрисдикция да се произнасят по нарушения, произтичащи от факти, настъпили след като държавата е станала страна по съответния договор. Изключение се допуска само в случаите, когато фактите, довели до подаването на жалбата, имат продължаващ характер или техните последици са продължили и след тази дата.⁸⁴

Прилагането на този критерий може да варира в зависимост от естеството на твърдяното нарушение:

- **Еднократно (моментно) действие или бездействие:** най-простата ситуация възниква, когато актът или бездействието, породили нарушението, са с еднократен характер. В такива случаи е достатъчно да се определи дали действието е извършено преди или след влизането в сила на съответния договор;
- **Продължително действие или бездействие:** когато нарушението е с продължителен характер, неправомерното действие или бездействие (и/или неговите последици) може да продължи, докато нарушението не бъде отстранено. Примери за това са насилствените изчезвания, при които лицето остава изчезнало, а съдбата и местонахождението му продължават да са неизвестни, или произволните задържания.⁸⁵

⁸³ Вж. например член 26 от Виенската конвенция за правото на договорите, 23 май 1969 г.

⁸⁴ Такъв е случаят с жалбите, подадени пред КЛДЖ (член 4, буква а) от Факултативния протокол към КЛДЖ); МПЕПС (член 2, буква б) от Факултативния протокол към МПЕПС); КПД (член 7, параграф 7 от Факултативния протокол № 3 към КПД); КПИ (член 2, буква е) от Факултативния протокол към КПИ); както и практиката на КПЧ, КПЗР и КПП. Когато индивидуалните жалби са предвидени в конкретен факултативен протокол (ФП), жалбата трябва да се отнася до факти, възникнали след като държавата е станала обвързана с ФП, вж. член 4, буква д) от ФП към CEDAW; член 2, буква б) от ФП към ICESCR; член 7, параграф 7 от ФП 3 към CRC; член 2, буква е) от ФП към CRPD). Информация за състоянието на ратифицирането на договорите за правата на човека може да бъде намерена на: OHCHR, [Status of ratification interactive dashboard](#), уебсайт (посетен на 16 юни 2025 г.); CoE, [Signature & ratifications](#), уебсайт (посетен на 16 юни 2025 г.); CoE, [Treaty Office](#), уебсайт (посетен на 16 юни 2025 г.). Държавите могат да правят едностранни резерви и декларации за тълкуване при ратифицирането на договорите.

⁸⁵ Вж. например *X срещу Швейцария*, Европейска комисия по правата на човека, Жалба № 7601/75, Решение за допустимост, 12 юли 1976 г.; *Варнава и други срещу Турция*, ЕСПЧ, заявления № 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 и 16073/90, Решение от 18

- **Нарушение на задължението за предотвратяване:** тази ситуация е налице, когато въпреки договорното задължение за недопускане на определено нарушение, държавата не изпълнява своята превантивна роля. Нарушението продължава дотогава, докато държавата не предприеме всички необходими мерки за предотвратяване на забраненото поведение.⁸⁶

Компетентност по предмета (*ratione materiae*)

Повечето международни органи за защита на правата на човека със съдебни или квазисъдебни правомощия могат да разглеждат само нарушения на разпоредбите на конкретните договори, по които имат компетентност.⁸⁷ Като общо правило това означава, че твърдения за нарушения на правата на човека, които не са гарантирани от разпоредбите на съответния договор, не могат да бъдат повдигани пред тези органи. Това ограничение се отнася по-специално за ЕСПЧ, органите по договорите на ООН, включително Комитета по правата на детето, Комитета по правата на човека и Европейския комитет за защита на правата на човека. То обаче не се отнася за Работната група за произволни задържания, чийто мандат не се ограничава до нарушения на конкретни договори, а се простира до оценка на това дали задържането на дадено лице е произволно.⁸⁸

При определяне на това дали има предметна компетентност, юристите и НПО трябва да имат предвид, че с течение на времето обхватът на някои разпоредби в областта на правата на човека е бил разширен в съответствие с тяхната телеологична цел. Например, ЕСПЧ тълкува ЕКПЧ като „жив инструмент“, който позволява правата, гарантирани от Конвенцията, да се тълкуват динамично, в светлината на съвременните условия и в отговор на еволюцията на международното право и стандарти в областта на правата на човека, които днес обхващат широк спектър от въпроси – от независимостта на съдебната система до опазването на околната среда.⁸⁹

Таблица 1. Предметна компетентност на съдебните и квазисъдебните органи за правата на човека⁹⁰

септември 2009 г.; и *Palić срещу Босна и Херцеговина*, ЕСПЧ, Жалба № 4704/07, Решение от 15 февруари 2011 г.

⁸⁶ Например, задължението за предотвратяване на трансгранични щети от замърсяване на въздуха, разгледано в арбитража по делото *Trail Smelter*, е било нарушавано, докато е продължавало замърсяването. Вж.: UNRIIA, *дело Trail Smelter*, том III, № 1949.V.2, стр. 1905. Вж. също: член 14, параграф 3 от Проектите за отговорността на държавите за международно неправомерни деяния, Комисия по международно право, 2001 г.

⁸⁷ Вж. например член 32, параграф 1 от ЕКПЧ; член 19, параграф 1 и член 263 от ДФЕС; член 4 от ДОП за икономическите, социалните и културните права; член 5 от ОП 3 към КПД; член 2 от КЛДЖ; член 14, параграф 1 от МКЛР; член 22, параграф 1 от КПП; член 1, параграф 1 от ОП към КПИ; член 2 от Протокола към Международния пакт за икономически, социални и културни права; член 31, параграф 1 от CED. Като изключение, някои международни органи за защита на правата на човека имат компетентност да разглеждат нарушения на разпоредби на други договори, вж. например Съдът на Икономическата общност на западноафриканските държави (ECOWAS) „има юрисдикция да се произнася по случаи на нарушения на правата на човека, които се случват във всяка държава членка“ (член 9, параграф 4 от Протокол A/P.I/7/91 на ECOWAS относно Съда на Общността); Африканският съд по правата на човека и народите има юрисдикция „върху всички дела и спорове, отнесени към него, относно тълкуването и прилагането на Хартата, настоящия протокол и всеки друг съответен инструмент за правата на човека, ратифициран от заинтересованите държави“ (член 3, параграф 1 от Протокола към Африканската харта за правата на човека и народите относно създаването на Африкански съд по правата на човека и народите).

⁸⁸ HRC, Резолюция A/HRC/RES/51/8, приета на 6 октомври 2022 г.

⁸⁹ *Тугег срещу Обединеното кралство*, ЕСПЧ, жалба № 5856/72, решение от 25 април 1978 г., параграф 31. За обща информация относно различните теми, обхванати от съдебната практика на ЕСПЧ, вж. Европейски съд по правата на човека, [платформа за споделяне на знания](#), уебсайт.

⁹⁰ Следва да се отбележи, че Комитетът на ООН за защита на правата на всички мигранти и членовете на техните семейства (Комитет CMW) не е включен тук, тъй като механизмът за индивидуални жалби по Международната конвенция за защита на правата на всички мигранти и членовете на техните семейства (ICRMW) все още не е влязъл в сила (към януари 2026 г.). Член 77 от ICRMW предвижда, че този механизъм за индивидуални жалби ще започне да функционира, когато 10 държави-членки направят необходимата декларация. За състоянието на ратификациите, вж. OHCHR, [Интерактивен табло за състоянието на ратификациите](#), уебсайт (посетен на 23 януари 2025 г.). За целите на настоящото ръководство индивидуалните съобщения по ICRMW няма да бъдат обхванати.

Международен орган	Компетентен <i>ratione materiae</i> за нарушения на
Комитет на ООН по правата на детето (Комитет по ПД)	- Конвенция за правата на детето (КПД) - Факултативен протокол към CRC относно продажбата на деца, детската проституция и детската порнография (OP1 CRC) - Факултативен протокол към CRC относно участието на деца във въоръжени конфликти (OP2 CRC)
Комитет на ООН по правата на човека (HRC)	- Международен пакт за граждански и политически права (ICCPR) - Втори факултативен протокол към Международния пакт за граждански и политически права, насочен към премахване на смъртното наказание
Комитет на ООН срещу изтезанията (CAT Committee)	Конвенция срещу изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание (CAT)
Комитет на ООН за премахване на расовата дискриминация (Комитет CERD)	Международна конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация (ICERD)
Комитет на ООН за премахване на дискриминацията срещу жените (Комитет CEDAW)	Конвенция за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените (CEDAW)
Комитет на ООН по правата на хората с увреждания (Комитет CRPD)	Конвенция за правата на хората с увреждания (CRPD)
Комитет на ООН по насилствените изчезвания (Комитет CED)	Международна конвенция за защита на всички лица от насилствено изчезване (CED)
Комитет на ООН по икономически, социални и културни права (CESCR)	Международен пакт за икономически, социални и културни права (ICESCR)
Европейски съд по правата на човека (ЕСПЧ) <i>Съвет на Европа</i>	Европейска конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (ЕКПЧ) и протоколите към нея
Европейски комитет по социални права (ECSR) <i>Съвет на Европа</i>	(Колективни жалби) Европейската социална харта и Ревизираната европейска социална харта
Съд на Европейския съюз (ЕС)	Харта на основните права на Европейския съюз (Харта на ЕС)
Работна група на ООН по произволните задържания (WGAD)	Индивидуални жалби за произволно задържане в целия свят. Засегнатата държава не е необходимо да е страна по конкретен договор за правата на човека, гарантиращ правото да не бъдеш подлаган на произволно арестуване или задържане.

Териториална компетентност (*ratione loci*)

Дали съдебният или квазисъдебният орган за правата на човека е компетентен да разгледа твърденията за нарушение или нарушения, посочени в жалбата, зависи от това дали тези нарушения са били извършени в рамките на юрисдикцията на съответната държава.⁹¹ Терминът *ratione loci* се отнася до изискването, че твърдените нарушения трябва да са били извършени в рамките на териториалната юрисдикция

⁹¹ Вж. например член 1 от ЕКПЧ; член 1 от ДОП за икономически, социални и културни права; член 5 от ДОП 3 към КПД; член 2 от ДОП към КЛД; член 14, параграф 1 от МКЛР; член 22, параграф 1 от КПП; член 1, параграф 1 от ДОП към КПИ; член 2 от ДОП към МПИК; член 31, параграф 1 от КД.

на съответната държава или на територия, която държавата ефективно контролира.⁹² В контекста на дипломатическа мисия в чужбина, например, дадена държава може да носи отговорност за поведението на своите дипломатически и консулски служители, когато те упражняват власт и контрол над лица извън територията на държавата.⁹³

Както е изяснено в редица решения на ЕСПЧ, Международния съд и в редица решения на органи за наблюдение на спазването на договори, задълженията на държавата по договорите за правата на човека се отнасят не само до лицата в рамките на нейните териториални граници, но и до местата, където държавата или нейните представители упражняват ефективен контрол.⁹⁴ ЕСПЧ признава няколко основания за териториалната и екстериториалната юрисдикция на държава - страна по Конвенцията:

- Предполага се, че юрисдикцията се упражнява нормално на цялата територия на държавата-страна;⁹⁵
- Юрисдикцията се упражнява на границата, която започва от линията, образуваща границата;⁹⁶
- Държавата упражнява юрисдикция по отношение на своите позитивни задължения дори върху територии, които са част от нейната юрисдикция по закон, но над които тя няма реална власт или ефективен контрол.⁹⁷
- Юрисдикцията се упражнява, когато държава-страна упражнява ефективен контрол върху територия извън своята територия или има най-малко решаващо влияние върху нея. Контролът може да се осъществява чрез въоръжените сили на държавата,⁹⁸ не пряко, а чрез подчинена местна администрация, която съществува благодарение на подкрепата на тази държава,⁹⁹ или чрез предполагаема „анексия“ на територията;¹⁰⁰
- Юрисдикцията се упражнява по отношение на нарушения на правата на лица извън територията на държавата-страна, които са под нейна власт и контрол чрез нейни представители, действащи законно или незаконно.¹⁰¹ Примери за това са: военни операции в чужбина,¹⁰² многонационални сили, над които

⁹² ICJ, [„Поправка чрез международни органи и механизми за защита на правата на човека: Учебни материали за достъп до правосъдие за мигрантски деца, Модул 5“](#), Проект FAIR, април 2018 г.

⁹³ ЕСПЧ, [Допустимост на жалбата](#), 2015 г.

⁹⁴ Вж. например *Loizidou срещу Турция*, Жалба № 15318/89, Решение от 23 март 1995 г., параграф 62; *Al-Saadoon и Mufdhi срещу Обединеното кралство*, ЕСПЧ, Жалба № 61498/08, Решение от 2 март 2010 г.; *Medvedyev и други срещу Франция*, ЕСПЧ, Жалба № 3394/03, Решение от 29 март 2010 г.; Международен съд, *Правни последици от изграждането на стена в окупираната палестинска територия*, консултативно становище, 9 юли 2004 г.; КПЧ, *Заклучителни наблюдения на КПЧ: Израел*, UN Doc. CCPR/CO/78/ISR, 21 август 2003 г.; КПЧ, *Забележки на КПЧ: САЩ*, UN Doc. CCPR/C/USA/CO/3, 15 септември 2006 г.; КПЧ, *Общо забележка № 31, Характер на общото правно задължение, наложено на държавите-членки на пакта*, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, 26 май 2004 г., параграф 10.

⁹⁵ *Н.Д. и Н.Т. срещу Испания*, ЕСПЧ, Жалби № 8675/15 и 8697/15, Решение от 13 февруари 2020 г., параграфи 102-103.

⁹⁶ *М.А. и други срещу Литва*, ЕСПЧ, жалба № 59793/17, решение от 11 декември 2018 г., параграфи 69-70.

⁹⁷ *Илашку и други срещу Молдова и Русия*, жалба № 48787/99, решение от 8 април 2004 г., параграфи 314-316;

⁹⁸ *Илашку и други срещу Молдова и Русия*, жалба № 48787/99, решение от 8 април 2004 г., параграфи 314-316; *Банкович и други срещу Белгия и други*, ЕСПЧ, жалба № 52207/99, решение от 12 декември 2001 г., параграфи 67 и 74-92.

⁹⁹ *Катан и други срещу Република Молдова и Русия*, ЕСПЧ, жалби № 43370/04, 8252/05 и 18454/06, решение от 19 октомври 2012 г., параграфи 116-122.

¹⁰⁰ *Украйна срещу Русия* (по отношение на Крим), ЕСПЧ, жалби № 20958/14 и 38334/18, решение от 16 декември 2020 г., параграфи 338-349.

¹⁰¹ *Иса и други срещу Турция*, ЕСПЧ, жалба № 31821/96, решение от 16 ноември 2004 г., параграф 71.

¹⁰² *Ал-Джеда срещу Обединеното кралство*, ЕСПЧ, жалба № 27021/08, решение от 7 юли 2011 г., параграфи 84-86; *Хасан срещу Обединеното кралство*, жалба № 29750/09, решение от 16 септември 2014 г., параграфи 76-80.

никоя международна организация няма окончателен контрол,¹⁰³ буферни зони на ООН и международни въоръжени конфликти;¹⁰⁴

- Юрисдикцията се упражнява, когато съществува юрисдикционна връзка между дадено лице и държава-членка във връзка с нарушение на права, което е извършено извън нейната територия;¹⁰⁵
- Юрисдикцията се упражнява, когато държава-страна е отговорна за арест и задържане, извършени в чужбина като част от процедура по екстрадиция;¹⁰⁶
- Юрисдикцията се упражнява във връзка с дейностите на дипломатическите или консулските представители на държава-страна в чужбина;¹⁰⁷
- Юрисдикцията се упражнява във връзка с дейностите на борда на самолети и кораби, регистрирани в държава-страна по конвенцията или плаващи под нейния флаг.¹⁰⁸

В решението си на Голямата камера по делото *N.D. и N.T. срещу Испания* ЕСПЧ потвърди:

„[...] Специфичният характер на контекста по отношение на миграцията не може да оправдае съществуването на зона извън закона, в която лицата не са обхванати от никаква правна система, способна да им гарантира ползването на правата и гаранциите, защитени от Конвенцията, които държавите са се ангажирали да осигурят на всички лица в рамките на тяхната юрисдикция (...). Като конституционен инструмент на европейския обществен ред (...), Конвенцията не може да бъде избирателно ограничавана само до части от територията на дадена държава чрез изкуствено намаляване на обхвата на нейната териториална юрисдикция.“¹⁰⁹

По същия начин Комитетът срещу изтезанията потвърди, че задълженията на държавите-членки, както и компетентността на Комитета да разглежда жалби, свързани с твърдения за нарушения, се отнасят не само до територията на държавата, но и до местата и лицата, върху които държавата упражнява ефективен контрол.¹¹⁰ Комитетът по правата на детето и Комитетът за мигрантите работници изрично заявиха, че задълженията на държавите по отношение на децата в тяхната юрисдикция:

„не могат да бъдат произволно и едностранно ограничавани чрез изключване на зони или райони от територията на държавата или чрез определяне на определени зони или райони като не попадащи или попадащи само частично под юрисдикцията на държавата, включително в международни води или други транзитни зони, където държавите са въвели механизми за контрол на миграцията. Задълженията се прилагат в границите на държавата, включително по отношение на децата, които попадат под нейната юрисдикция, докато се опитват да влязат на нейна територия.“¹¹¹

¹⁰³ *Isaak и други срещу Турция*, ЕСПЧ, жалба № 44587/98, решение от 28 септември 2006 г.

¹⁰⁴ *Грузия срещу Русия (II)*, ЕСПЧ, жалба № 38263/08, решение от 21 януари 2021 г., параграфи 125-144.

¹⁰⁵ *Маркович и други срещу Италия*, ЕСПЧ, жалба № 1398/03, решение от 14 декември 2006 г., параграфи 49-55; *Гюзелюртлу и други срещу Кипър и Турция*, ЕСПЧ, жалба № 36925/07, решение от 29 януари 2019 г., параграфи 188-189 и 191; *Семеня срещу Швейцария*, ЕСПЧ, жалба № 10934/21, решение от 10 юли 2025 г.

¹⁰⁶ *Stephens срещу Малта (№ 1)*, ЕСПЧ, жалба № 11956/07, решение от 21 април 2009 г., параграф 52.

¹⁰⁷ *М. срещу Дания*, Комисия. Жалба № 17392/90, Решение от 14 октомври 1994 г.

¹⁰⁸ *Хирси Джамаа и други срещу Италия*, ЕСПЧ, жалба № 27765/09, решение от 23 февруари 2012 г., параграфи 70-75 и 79-81; *Медведев и други срещу Франция*, ЕСПЧ, Жалба № 3394/03, Решение от 29 март 2010 г., параграф 65.

¹⁰⁹ *N.D. и N.T. срещу Испания*, ЕСПЧ, жалби № 8675/15 и 8697/15, ГК, решение от 13 февруари 2020 г., параграф 110.

¹¹⁰ *J.N.A. срещу Испания*, Комитет на ООН срещу изтезанията, UN Doc. CAT/C/41/D/323/2007, (21 ноември 2008 г.), параграф 8.2.

¹¹¹ Комитет СМВ, Комитет CRC, Съвместно общо становище № 3 (2017) и № 22 (2017) относно общите принципи, свързани с правата на децата в контекста на международната миграция, СМВ/C/GC/3-CRC/C/GC/22, 16 ноември 2017 г., параграф 12 [наричано по-нататък Съвместно общо коментарно становище № 3/22].

Лична юрисдикция (*ratione personae*)

Критериите за допустимост в международното право в областта на правата на човека определят дали дадена жалба може да бъде разглеждана от съдебен или квазисъдебен орган. Един от основните критерии е *ratione personae*. Той се отнася до това дали жалбоподателят има правно основание да заведе делото. Изпълнението на този критерий е от съществено значение за разглеждането на жалбата пред международните механизми за защита на правата на човека.

Индивидуални жалби

Жертви: Индивидуални жалби могат да бъдат подадени пред компетентните международни механизми за правна защита от предполагаемите жертви на нарушение на правата на човека. Повечето механизми позволяват и на други лица да подават жалби от името на жертвата или жертвите с тяхно разрешение. При определени обстоятелства могат да бъдат допускани жалби, подадени без прякото разрешение на предполагаемите жертви, при условие че жалбоподателят обясни защо такова разрешение не е било възможно или е било трудно да бъде получено.

За целите на подаване на жалба жертва е лице, засегнато от действие или бездействие на държава или държавен служител. Международните стандарти за правата на човека уточняват, че:

„Жертвите са лица, които индивидуално или колективно са претърпели вреда, включително физически или психически увреждания, емоционални страдания, икономически загуби или съществено нарушаване на техните основни права, в резултат на действия или бездействия, които представляват груби нарушения на международното право в областта на правата на човека или сериозни нарушения на международното хуманитарно право. Когато е уместно и в съответствие с националното законодателство, терминът „жертва“ включва също така близките роднини или лицата, които са на издръжка на пряката жертва, както и лицата, които са претърпели вреда, докато са се намесвали, за да помогнат на жертви в беда или да предотвратят виктимизация.“¹¹²

Това може да включва, наред с другото:

1. Лице, пряко засегнато от нарушение, извършено от държавата или нейни представители.¹¹³
2. Лице, чиито права са били или е вероятно да бъдат засегнати от закон, който потенциално пречи на ползването на техните права, дори ако законът все още не е приложен, при условие че рискът от прилагането на закона е повече от теоретична възможност.¹¹⁴
3. Лице, което е вероятно да бъде засегнато или което принадлежи към група, изложена на риск да бъде обект на закон, дори ако лицето не е наясно с риска, когато самият закон пречи на такова осъзнаване, например в случаи, свързани с наблюдение.¹¹⁵

¹¹² Общо събрание на ООН, Основни принципи и насоки относно правото на защита и обезщетение за жертвите на груби нарушения на международното право в областта на правата на човека и сериозни нарушения на международното хуманитарно право, Резолюция 60/147, 15 декември 2005 г., параграф 8.

¹¹³ Вж. например *Tănase срещу Молдова*, ЕСПЧ, Жалба № 7/08, Решение от 27 април 2010 г., параграф 104; *Toolep срещу Австралия*, КПЧ, Съобщение № 488/1992, Становище от 31 март 1994 г. Юридическите лица, като дружества или сдружения, също могат да бъдат жертви по право, но те не се разглеждат в настоящото ръководство.

¹¹⁴ Вж. например *Дъджън срещу Обединеното кралство*, ЕСПЧ, жалба № 7525/76, решение от 22 октомври 1981 г.

¹¹⁵ Вж. например *Klass и други срещу Германия*, ЕСПЧ, жалба № 5029/71, решение от 6 септември 1978 г.; *Szabó и Vissy срещу Унгария*, ЕСПЧ, жалба № 37138/14, решение от 12 януари 2016 г.

4. В определени случаи роднините на жертви на изтезания или насилствено изчезване също могат да бъдат считани за жертви на нарушения на собственото им право да не бъдат подлагани на малтретиране.¹¹⁶
5. В случаи на заплаха от експулсиране, дадено лице може да бъде считано за жертва, дори ако нарушението остава потенциално, а не действително.¹¹⁷

Индивидуални жалби до международни органи по договори за правата на човека: Жалби могат да се подават от лица, които твърдят, че са жертви на нарушения на правата, заложиени в съответния договор.¹¹⁸ Ако нарушението засяга група, жалбата може да се подаде колективно.¹¹⁹ Жалби могат да се подават от засегнатото лице или лица или от трета страна, действаща от тяхно име с тяхно разрешение.¹²⁰ Договорните органи обикновено приемат и жалби, подадени от името на жертвата, без нейното разрешение, при условие че жалбоподателят предостави достатъчно обосновка за липсата на такова разрешение.¹²¹

Заявленията не могат да бъдат анонимни. Органите по договорите на ООН обаче могат да предоставят анонимност на заявителя в публичните съобщения относно случая и в документите по случая, достъпни за обществеността, когато заявителят е предоставил достатъчно обосновка за такова искане.¹²²

Жалби до Европейския съд по правата на човека: Жалби за нарушения на разпоредбите на ЕКПЧ могат да бъдат подадени в Съда от лица или групи от лица, които твърдят, че са жертви на нарушения на правата им по Конвенцията. Жалбите могат да бъдат подадени първоначално директно от жертвата или чрез представител.¹²³

ЕСПЧ изисква жалбоподателите да бъдат представлявани, след като жалбата е била нотифицирана на държавата ответник.¹²⁴ Жалбоподателят може да поиска разрешение да се представлява сам, което може да бъде дадено от председателя на камарата при извънредни обстоятелства.¹²⁵ Представителят трябва да бъде адвокат,

¹¹⁶ Вж. например *Quinteros Almeida срещу Уругвай*, КПЧ, Съобщение № 107/1981, Становище от 21 юли 1983 г., параграф 14; *Staselovich и Lyashkevich срещу Беларус*, КПЧ, Съобщение № 887/1999, Становище от 3 април 2003 г., параграф 9.2; *Kurt срещу Турция*, ЕСПЧ, Жалба № 24276/94, Решение от 25 май 1998 г., параграф 124.

¹¹⁷ Вж. например *Kindler срещу Канада*, НРС, Съобщение № 470/1991, Становище от 30 юли 1993 г.

¹¹⁸ Член 1 от Протокола към МПГПП; член 14 от МКЛР; член 2 от КЛДЖ; член 22 от КПП; член 1 от Протокола към КПИ; член 5 от Протокола № 3 към КПД.

¹¹⁹ Член 14 от Международната конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация; член 2 от Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените; член 22 от Конвенцията против изтезанията; член 5 от Факултативния протокол № 3 към Конвенцията за правата на детето.

¹²⁰ Правило 4(1) от Протокола към Международния пакт за икономически, социални и културни права; Правило 91 от Правилника за процедурата на Комисията по правата на човека; Правило 68(1) от Правилника за процедурата на Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените; Правило 13(2) от Протокола № 3 към Конвенцията за правата на детето; Правило 91(6) от Правилника за процедурата на Комитета за премахване на расовата дискриминация; Правило 113(а) от Правилника за процедурата на Комитета против изтезанията; Правило 67 от Правилника за процедурата на Комитета за правата на хората с увреждания.

¹²¹ Правило 4(2) от Процедурния правилник на ОП ИКЕСКП; правило 91 от Процедурния правилник на КПЧ; правило 68(2) от Процедурния правилник на КЛДЖ; правило 13(3) от Процедурния правилник на ОПЗ КПД; правило 91(6) от Процедурния правилник на КЛРД; правило 113(а) от Процедурния правилник на КПП; правило 67 от Процедурния правилник на КПИ. Вж. например *F (от името на С) срещу Австралия*, НРС, Съобщение № 832/1998, Решение, прието на 25 юли 2001 г.

¹²² Вж. правила 88(3), 99(а) и 111(2) от Процедурния правилник на Комитета по правата на човека; член 5(2) от Протокол № 3 към Конвенцията за правата на детето; правила 16(3) и 29 от Процедурния правилник на Протокол № 3 към Конвенцията за правата на детето; правило 74 от Процедурния правилник на Комитета за премахване на дискриминацията по отношение на жените; правило 77 от Процедурния правилник на Комитета за правата на хората с увреждания; правило 25 от Процедурния правилник на Протокол № 2 към Международния пакт за икономически, социални и културни права.

¹²³ Правило 36 от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

¹²⁴ Правило 36(2) от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

¹²⁵ Правило 36(3) от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

упълномощен да упражнява професията си в някоя от държавите, които са страни по Конвенцията, и да е жител на една от тези държави, или друго лице, одобрено от председателя на камарата на Съда.¹²⁶ Съдът предоставя правна помощ на лицата, които отговарят на условията за това.¹²⁷ Представителят трябва да поддържа връзка с заявителя през цялото време, докато делото е висящо пред Съда.¹²⁸ Неспазването на това изискване може да доведе до заличаване на делото от списъка.¹²⁹

Заявленията не се приемат, ако са анонимни, но заявителят може да поиска самоличността му да не бъде разкривана пред обществеността.¹³⁰

Колективни жалби

Както бе отбелязано по-горе, Европейският комитет по социални права има компетентност да разглежда колективни жалби срещу държави-членки на ЕСК, които са приели неговата юрисдикция.¹³¹ Жалбите могат да се отнасят до закони или практики на съответната държава-членка, за които се твърди, че нарушават една или повече разпоредби на ЕСК или на Ревизираната ЕСК.¹³² Тази процедура може да бъде особено полезна в случаи на системни нарушения на икономическите, социалните или културните права на децата.¹³³ Европейският комитет по социални права обаче няма компетентност да разглежда жалби от физически лица или да разглежда твърдения, че правата на физическо лице по ЕСК са били нарушени.¹³⁴

Само определени субекти имат право да подават колективни жалби до ЕКПЧ; жалби, подадени от физически лица или групи, които не отговарят на критериите по Социалната харта, не се приемат. Следните субекти имат право да подават колективни жалби до ЕКПЧ:

- Международни организации на работодатели и синдикати;¹³⁵
- Представителни национални организации на работодатели и синдикати в юрисдикцията на държавата-членка, срещу която е подадена жалбата;¹³⁶
- Международни неправителствени организации (МПО), които имат статут на участници в Съвета на Европа и са включени в списък, съставен за тази цел от Правителствения комитет.¹³⁷

Последните две категории организации могат да подават жалби само по въпроси, за които е призната тяхната компетентност.¹³⁸ Освен това, държавата може да реши да признае правото на други национални неправителствени организации с опит по въпроси, обхванати от Хартата, да подават жалби срещу нея.¹³⁹

¹²⁶ Правило 36, параграф 4, буква а) от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

¹²⁷ Глава XII от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

¹²⁸ *Sevgi Erdoğan срещу Турция*, ЕСПЧ, жалба № 28492/95, решение от 29 април 2003 г.; *Ali срещу Швейцария*, ЕСПЧ, жалба № 69/1997/853/1060, решение от 5 август 1998 г.

¹²⁹ Дългосрочното неспазване от страна на жалбоподателя на задължението да се свързва с представителя си може да доведе до решение на Съда, че той е загубил интерес към производството, което да доведе до прекратяване на делото. Вж. *Рамзи срещу Нидерландия*, ЕСПЧ, жалба № 25424/05, решение от 20 юли 2010 г.

¹³⁰ Правило 47(4) от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

¹³¹ Вж. още: СЕ, [Колективни жалби](#), уебсайт (посетен на 19 юни 2025 г.).

¹³² Член 2, параграф 1 от Протокола към ЕКП.

¹³³ Например, пред ЕСПЧ е имало дело относно правата на мигрантските деца в областта на здравеопазването: *Defence for Children International срещу Белгия*, ЕСПЧ, заявление № 69/2011, 23 октомври 2012 г.

¹³⁴ Преамбюл на АР ESC. Съветът на Европа е признал липсата на механизъм за индивидуални жалби по ESC. В Препоръка 1795 (2007) Парламентарната асамблея препоръчва на Комитета на министрите да разгледа възможността за допълнителен протокол към Хартата, предвиждащ система за индивидуални жалби.

¹³⁵ Член 1, буква а) от АР ESC.

¹³⁶ Член 1, буква в) от АР ESC.

¹³⁷ Член 1, буква б) от АР ESC.

¹³⁸ Член 3 от АР ESC.

¹³⁹ Член 2 от АР ESC. Към септември 2024 г. само Финландия е съгласна да предостави на националните организации компетентността по член 2 от АР ESC да подават колективни жалби пред ECSR.

b. Процедурни изисквания

Преди да бъде разгледана по същество жалбата или делото от механизма за защита на правата на човека, трябва да бъдат изпълнени изискванията за допустимост. Повечето процедури за подаване на жалби изискват жалбата да бъде:¹⁴⁰

- да бъде в писмена форма;
- да бъде подадена на един от официалните езици;
- да бъде подадена от или от името на лице с право на участие;
- да не бъде анонимно;
- да съдържа твърдения за факти, включително датата/датите на действията или бездействията, за които се твърди, че представляват нарушения на съответния договор или предмет, попадащ в юрисдикцията на съдебния орган;
- да посочват търсените средства за правна защита и резултатите, постигнати на национално равнище, като се доказва изчерпването на националните средства за правна защита, освен ако не се посочва, че ефективни национални средства за правна защита не са налице или че такива средства са ненужно продължителни и/или неспособни да осигурят ефективна правна защита;
- да бъде подадено в срока, определен от датата на окончателното вътрешно решение, ако има такова;
- да бъде подписана и датирана и, ако се подава от представител, да включва подписано пълномощно от жертвата или, ако такова пълномощно не е получено, да се предостави обяснение.
- да не се отнася по същество до същия въпрос, който вече е бил разгледан в друга жалба пред същия механизъм за защита на правата на човека;
- да не е явно неоснователна или да не представлява злоупотреба с правото на подаване на жалба;
- да не е разглеждана по друга международна процедура.

Съобщенията до органите по договорите на ООН трябва да бъдат подадени на един от официалните езици на ООН (арабски, китайски, английски, френски, руски или испански).¹⁴¹ Колективните жалби до ЕКСП трябва да бъдат подадени на един от официалните езици на Съвета на Европа (английски или френски).¹⁴² ЕСПЧ приема заявления на официалните си езици, английски и френски, както и на официалните езици на договарящите се страни.¹⁴³ На по-късен етап от производството, по правило, подадените документи трябва да бъдат на английски или френски език, освен ако не е направено изключение.¹⁴⁴

Специални процедури – специални докладчици, независими експерти, работни групи: Всяко физическо лице, група, гражданска организация, междуправителствена структура или национален орган за защита на правата на човека може да подава информация до специалните процедури.¹⁴⁵ Върховният комисар по правата на човека препоръчва заявленията да бъдат „възможно най-

¹⁴⁰ Вж. например член 4 от AP ESC; правила 23-24 от процедурния правилник на ESC; член 22 от CAT; правило 113 от процедурния правилник на CAT; член 31 от CED; членове 2-4 от OP CEDAW; правило 67 от процедурния правилник на CEDAW; член 14 от CERD; член 35 от ЕКПЧ; правило 91 от Процедурните правила на КДР; член 7 от ОПЗ-КПД; правило 13 от Процедурните правила на ОПЗ-КПД; член 2 от ОП-КПИ; правило 70 от Процедурните правила на КПИ; членове 3 и 5 от ОП-МПГПП; правила 97-99 от Процедурните правила на ВКП; член 3 от ОП-МПЕСКП; Правила 12-14 от Процедурния правилник на ОП ИКЕСКП; Правило 47 от Процедурния правилник на ЕСПЧ; ЕСПЧ, [Практическо указание: Започване на производство \(Индивидуални жалби по член 34 от Конвенцията\)](#), последно изменено на 1 февруари 2022 г.

¹⁴¹ Вж. например правила 27-28 от Процедурните правила на CAT; правила 24-25 от Процедурните правила на CEDAW; правило 55 от Процедурните правила на CRPD; правила 29 и 88 от Процедурните правила на HCR; правило 1 от Процедурните правила на OP ICESCR.

¹⁴² Правило 24 от Процедурните правила на ЕСК.

¹⁴³ Правило 34 от Правилника на Съда на ЕСПЧ.

¹⁴⁴ Правило 34 от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

¹⁴⁵ HRC, 5/1. Изграждане на институциите на UNHRC, 18 юни 2007 г., параграф 87(d).

изчерпателни, подробни и точни¹⁴⁶. Тъй като подадените заявления периодично се публикуват в доклади до Съвета по правата на човека или Общото събрание, е от съществено значение заявителите да посочат ясно дали дават съгласие имената им да бъдат разкрити.¹⁴⁷

Таблица 2. Договори, установяващи процедура за подаване на жалби, и процедурни правила за жалби

Договорна организация	Договор, установяващ процедурата Процедурни правила на органа
Комитет по правата на човека (HRC/CCPR)	Първи факултативен протокол към МПГПП Процедурен правилник на Комитета по правата на човека (последно ревизиран на 4 януари 2021 г.)
Комитет по икономически, социални и културни права (CESCR)	Факултативен протокол към МПЕСКП Процедурен правилник съгласно Факултативния протокол към МПЕСКП (последно ревизиран на 3 май 2022 г.)
Комитет по правата на детето (Комитет по ПД)	Факултативен протокол 3 към Конвенцията за правата на детето относно процедурата за подаване на съобщения Процедурни правила съгласно Факултативния протокол 3 към Конвенцията за правата на детето (последно ревизирани на 4 ноември 2021 г.)
Комитет за премахване на дискриминацията срещу жените (Комитет CEDAW)	Факултативен протокол към CEDAW Работни методи на Комитета CEDAW и неговата работна група по индивидуални съобщения, получени съгласно Факултативния протокол към Конвенцията CEDAW
Комитет срещу изтезанията (Комитет CAT)	Член 22 от CAT Процедурни правила на CAT (последно ревизирани на 5 юли 2023 г.) Работни методи на CAT

Изчерпване на вътрешните средства за защита

Както бе споменато по-рано, повечето международни съдебни и квазисъдебни процедури за защита на правата на човека, които разглеждат индивидуални жалби, изискват от жалбоподателите да изчерпят вътрешните средства за защита, налични в съответната държава, преди да подадат жалба пред международния механизъм.

Основанието за това изискване е, че държавните органи, включително националните съдилища, носят основната отговорност за осигуряване на изпълнението и спазването на своите правни задължения да зачитат, защитават и спазват правата на човека, гарантирани в международните договори за правата на човека, с които са обвързани.¹⁴⁸ Изпълнението на правното задължение да се осигури ефективно вътрешно средство за защита при нарушения на правата на човека може да изисква ефективно разследване на твърденията за нарушения на правата на човека и предоставяне на други форми на обезщетение във връзка с тези нарушения.¹⁴⁹ Държавата следва да гарантира наличието на ефективно средство за защита, а именно „такова, което е достъпно на теория и на практика в съответния момент, т.е.

¹⁴⁶ ОНЧР, [Предоставяне на информация на специалните процедури](#), уебсайт (посетен на 16 септември 2024 г.).

¹⁴⁷ Например, стандартизираните формуляри за кандидатстване на Секретариата на ХРК включват въпроси относно съгласието на кандидата да разкрие публично своето име.

¹⁴⁸ Вж. например *Gherghina срещу Румъния*, ЕСПЧ, заявление № 42219/07, решение от 9 юли 2015 г., параграфи 84-89. Вж. още ЕСПЧ, Практическо ръководство за критериите за допустимост (актуализирано на 31 август 2024 г.).

¹⁴⁹ Вж. например *Напа срещу Германия*, ЕСПЧ, заявление № 4871/16, решение от 16 февруари 2021 г., параграфи 149-151.

което е било достъпно, е било в състояние да предостави обезщетение по отношение на жалбите на заявителя и е предлагало разумни перспективи за успех¹⁵⁰.

Трябва да бъдат изчерпани само тези средства за защита, които са достъпни, адекватни и ефективни.

- Вътрешното средство за защита се счита за „адекватно“ само когато е в състояние да се справи с нарушенията на правата на човека в съответствие с международните стандарти в областта на правата на човека.¹⁵¹ Жалбата по съществена разпоредба, съдържаща право по международното право в областта на правата на човека, трябва да бъде обоснована пред вътрешния механизъм за защита.¹⁵² Не е необходимо конкретният член от договора за правата на човека да се използва като основание за съдебен контрол; достатъчно е същността на искането за правата на човека да бъде обоснована.¹⁵³
- Вътрешното средство за защита трябва също да бъде „ефективно“, което означава, че трябва да може да определи дали е налице нарушение и да предостави обезщетение. То трябва да има правомощието да издава задължителни разпореждания, които да отменят нарушението на правата на лицето или, ако това не е възможно, да предостави адекватно обезщетение. Обезщетението включва, според случая, възстановяване, компенсация, реабилитация, удовлетворение и гаранции за неповтаряне.¹⁵⁴ Средствата за защита, чиито решения не са задължителни или чиито решения или изпълнение са по преценка на политически орган, не се считат за ефективни.¹⁵⁵ Освен това средството за защита трябва да има правомощието да спре потенциалното нарушение, когато липсата на спиране би довело до непоправима вреда/необратими последици за заявителя, докато се разглежда случаят.¹⁵⁶

¹⁵⁰ Вж. например *Акдивар и други*, ЕСПЧ, жалба № 21893/93, решение от 16 септември 1996 г., параграф 68.

¹⁵¹ *Данял Шафик срещу Австралия*, НРС, Съобщение № 1324/2004, Становище от 31 октомври 2006 г., параграф 6(4); *Салах Шийк срещу Нидерландия*, ЕСПЧ, Жалба № 1948/04, Решение от 11 януари 2007 г., параграф 121; *Солдатенко срещу Украйна*, ЕСПЧ, Жалба № 2440/07, Решение от 2 октомври 2008 г., параграф 49; *Шамаев и други срещу Грузия и Русия*, ЕСПЧ, Жалба № 36378/02, Решение от 12 април 2005 г., параграф 446. Вж. също Практическо ръководство № 6 на МС, *Миграция и международно право в областта на правата на човека*,^{3-то издание}, 2021 г.

¹⁵² *Муминов срещу Русия*, ЕСПЧ, жалба № 42502/06, решение от 11 декември 2008 г., параграф 99.

¹⁵³ *Фресоз и Роаре срещу Франция*, ЕСПЧ, жалба № 29183/95, решение от 21 януари 1999 г., параграфи 33-37; *Кастелс срещу Испания*, ЕСПЧ, жалба № 11798/85, решение от 23 април 1992 г., параграфи 24-32.

¹⁵⁴ Общо събрание на ООН, Основни принципи и насоки относно правото на защита и обезщетение за жертвите на груби нарушения на международното право в областта на правата на човека и сериозни нарушения на международното хуманитарно право, параграфи 19-23. Вж. също *Пътеводител за практикуващи* № 2 на Международния съд, *Право на защита и обезщетение за груби нарушения на правата на човека* (2006 г.), глави VI и VII.

¹⁵⁵ Вж. *Madafferi и Madafferi срещу Австралия*, КПЧ, Съобщение № 1011/2001, Становище от 26 юли 2004 г., параграф 8(4); *С. срещу Австралия*, КПЧ, Съобщение № 900/1999, Становище от 13 ноември 2002 г., параграф 7(3); *L. Z. B. срещу Канада*, Комитет по САТ, Съобщение № 304/2006, Становище от 15 ноември 2007 г., параграф 6.4; *L. M. V. R. G. и M. A. B. C. срещу Швеция*, Комитет по САТ, Съобщение № 64/1997, Становище от 19 ноември 1997 г., параграф 4(2); *Shamaev и други срещу Грузия и Русия*, ЕСПЧ, Жалба № 36378/02, Решение от 12 април 2005 г., параграф 446. Въпреки това, в практиката трябва да има доказателства, че дискреционната власт на политическата власт не води до предвидимо решение съгласно правните стандарти. Трябва да е очевидно, че дискреционната власт е абсолютна. В противен случай жалбоподателят е длъжен да се опита да изчерпи и това средство за защита. Вж. *Danyal Shafiq срещу Австралия*, КПЧ, съобщение № 1324/2004, становище от 31 октомври 2006 г., параграф 6(5). Вж. също член 22(5)(б) от Конвенцията против изтезанията; член 4(1) от Факултативния протокол към Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените.

¹⁵⁶ Вж. *Dag срещу Норвегия*, Комитет по САТ, Съобщение № 249/2004, Становище от 16 май 2007 г., параграфи 6(4)-(5); *Tebourski срещу Франция*, Комитет по САТ, параграфи 7(3)-(4); *Na срещу Обединеното кралство*, ЕСПЧ, Жалба № 25904/07, Решение от 17 юли 2008 г., параграф 90; *Jabari срещу Турция*, ЕСПЧ, Жалба № 40035/98, Решение за допустимост от 28 октомври 1999 г.; *Bahaddar срещу Нидерландия*, ЕСПЧ, жалба № 25894/94, решение от 19 февруари 1998 г., параграфи 47-48; *Soldatenko срещу Украйна*, ЕСПЧ, жалба № 2440/07, решение от 23 октомври 2008 г., параграф 49; *Муминов срещу Русия*, ЕСПЧ, жалба № 42502/06, решение от 11 декември 2008 г., параграф 101; *Гебремедин срещу Франция*, ЕСПЧ, жалба № 25389/05, решение от 26 април 2007 г., параграфи 66-67.

- Средството за защита трябва да отговаря на изискванията за справедлив процес. То трябва да бъде независимо, което означава, че не трябва да се разглежда от или да подлежи на намеса от страна на органите, срещу които е подадена жалбата.¹⁵⁷ То трябва да гарантира справедливи процедури, да бъде достъпно и да не представлява отказ от правосъдие.¹⁵⁸ Гарантирането на достъпност може да изисква предоставянето на безплатни правни съвети, когато е необходимо. Средството за защита трябва да дава на заявителя достатъчно време да подготви делото, така че да има реална възможност за достъп до него.¹⁵⁹

При определени обстоятелства не е необходимо да се използва вътрешноправно средство за защита, за да се отговорят изискванията за допустимост. По принцип това възниква, когато средството за защита не е ефективно, адекватно или не отговаря на характеристиките на справедлив съдебен процес. По-долу са посочени най-типичните случаи на изключения от правилото за изчерпване на вътрешноправните средства за защита, въпреки че могат да възникнат и други ситуации, при които изчерпването на вътрешноправните средства за защита не е необходимо:

- Ако може да се докаже, че средството за защита е било „обречено на неуспех“.¹⁶⁰ Това може да се случи, когато съгласно националната правна система или в съответствие с националната практика или съдебна практика е практически невъзможно да се получи обезщетение на национално равнище в обстоятелствата на конкретния случай.¹⁶¹
- Ако правната система не осигурява условия за ефективност на средствата за правна защита, като например липса на ефективно разследване, последователна практика на изпълнение на съдебни решения в конкретни ситуации или когато има конфликт или безнаказаност.¹⁶² ЕСПЧ е постановил, че средствата за правна защита, при които предоставянето на обезщетение е чисто дискреционно, не е необходимо да бъдат изчерпани.¹⁶³
- Ако процесът за получаване или достъп до правната защита е необосновано удължен.¹⁶⁴
- Ако жертвата няма достъп до средствата за правна защита поради липса на правно представителство, било то поради недостъпност на правна помощ, заплахата от репресии или ограничения на достъпа до адвокати в затвора.¹⁶⁵

Временни ограничения

Жалбите обикновено трябва да се подават в определен срок.¹⁶⁶ Този срок често започва от датата, на която жертвата е изчерпала наличните вътрешни средства за

¹⁵⁷ HRC, Общо коментарно становище № 31, Характер на общите правни задължения, наложени на държавите-членки на пакта, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, 29 март 2004 г., параграф 15; *Keenan срещу Обединеното кралство*, ЕСПЧ, Жалба № 27229/95, Решение от 3 април 2001 г., параграф 122.

¹⁵⁸ *Airey срещу Ирландия*, ЕСПЧ, жалба № 6289/73, решение от 9 октомври 1979 г.

¹⁵⁹ *Муминов срещу Русия*, ЕСПЧ, жалба № 42502/06, решение от 11 декември 2008 г., параграф 90; *Бахадар срещу Нидерландия*, ЕСПЧ, жалба № 25894/94, решение от 19 февруари 1998 г., параграф 45; *Алзери срещу Швеция*, КПЧ, Съобщение № 1416/2005, Становище от 25 октомври 2006 г., параграф 8.2.

¹⁶⁰ *NA срещу Обединеното кралство*, ЕСПЧ, жалба № 25904/07, решение от 17 юли 2008 г., параграф 89.

¹⁶¹ *Salah Sheekh срещу Нидерландия*, ЕСПЧ, Жалба № 1948/04, Решение от 11 януари 2007 г., параграфи 121-124.

¹⁶² *Akdivar и други срещу Турция*, ЕСПЧ, жалба № 21893/93, решение от 16 септември 1996 г., параграфи 69-77.

¹⁶³ *Бъкли срещу Обединеното кралство*, ЕСПЧ, жалба № 20348/92, решение за допустимост от 3 март 1994 г.

¹⁶⁴ *Зундел срещу Канада*, КПЧ, Съобщение № 1341/2005, Становище от 4 април 2007 г., UN Doc. CCPR/C/89/D/1341/2005; *Z.U.B.S. срещу Австралия*, CERD, Комуникация № 6/1995, Становище от 25 януари 2000 г., UN Doc. CERD/C/55/D/6/1995, параграф 6.4.

¹⁶⁵ *Rahimi срещу Гърция*, ЕСПЧ, Жалба № 8687/08, Решение от 5 април 2011 г., параграфи 74-80; *Z. T. (№ 2) срещу Норвегия*, Комитет по САТ, Комуникация № 238/2003, 14 ноември 2005 г., параграфи 8.1-8.4.

¹⁶⁶ Вж. например член 35, параграф 1 от ЕКПЧ; член 14, параграф 5 от КДР; член 3, параграф 2, буква а) от ДОП на МПГПС; член 7, буква з) от ДОП 3 на КПД; правило 99 от Процедурния правилник на Съвета по правата на човека.

защита.¹⁶⁷ Например, ако пред най-висшата съдебна инстанция на държавата е налице ефективно средство за защита, срокът се отчита от датата, на която лицето е уведомено за решението на съда.¹⁶⁸ Неспазването на предвидените срокове за подаване на жалба в изискваната форма вероятно ще доведе до отхвърляне на жалбата като недопустима, без да бъде разгледана по същество. При избора на международен механизъм за защита на правата на човека е от съществено значение да се знаят и спазват съответните срокове.

ЕСПЧ: От 1 февруари 2022 г., след влизането в сила на Протокол № 15 към ЕКПЧ, индивидуалната жалба трябва да бъде подадена в срок от четири месеца след изчерпване на вътрешните средства за защита.¹⁶⁹ Когато няма налични вътрешни средства за защита, жалбата трябва да бъде подадена в срок от четири месеца от твърдяното нарушение.

Комитет за премахване на расовата дискриминация (CERD): Жалбата трябва да бъде подадена в срок от шест месеца след изчерпване на вътрешните средства за защита, включително производства пред националния орган, компетентен да приема петиции по CERD, освен в случаи на надлежно проверени извънредни обстоятелства.¹⁷⁰

Комитет по икономически, социални и културни права (CESCR) и Комитет по правата на детето (КПД/CRC): Индивидуалните жалби трябва да бъдат подадени в срок от една година след изчерпване на вътрешните средства за защита, освен ако заявителят докаже, че не е било възможно да подаде жалбата в този срок.¹⁷¹

Комитет по правата на човека (КПЧ/HRС): Като общо правило, индивидуалните жалби трябва да бъдат подадени в срок от пет години след изчерпване на вътрешните средства за защита или три години след приключване на друго международно разследване или процедура за уреждане, освен ако заявителят може да обоснове забавянето.¹⁷² Макар че нито Факултативният протокол към МПГПП, нито Процедурните правила не определят строг срок, правило 99 от Процедурните правила уточнява, че жалби, които не са подадени в рамките на срока (пет години след изчерпване на вътрешните средства за защита или три години след приключване на друга международна процедура), могат да се считат за злоупотреба с правото на петиция.¹⁷³

КПИ: Комитетът не налага конкретен срок, но е заявил, че не приема съобщения, получени след „неразумно продължителен“ период.¹⁷⁴

Комитет на ООН за премахване на дискриминацията срещу жените (CEDAW) и Комитет по насилствени изчезвания (CED): Договорите, с които се установяват тези процедури за индивидуални жалби, не определят конкретни срокове за подаване

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ Вж. например *Jaćimović срещу Хърватия*, ЕСПЧ, жалба № 22688/09, решение от 31 октомври 2013 г., параграфи 31-34.

¹⁶⁹ Член 35, параграф 1 от ЕКПЧ, изменен с Протокол № 15. Европейският съд разясни изискването за шестмесечния срок в делото *Кетевуако срещу Нидерландия*, ЕСПЧ, жалба № 65938/09, решение за допустимост от 1 юни 2010 г., параграф 29. „Датата на подаване е датата, на която формулярът за жалба, отговарящ на [формалните] изисквания на [правило 47 от Правилника на Съда], е изпратен до Съда. Датата на изпращане е датата на пощенския печат. Когато счете за оправдано, Съдът може обаче да реши, че за дата на получаване се счита друга дата“. Вж. също правило 47, параграф 6 от Правилника на Съда на ЕСПЧ.

¹⁷⁰ Член 14, параграф 5 от Конвенцията за премахване на всички форми на расова дискриминация.

¹⁷¹ Член 3, параграф 2, буква а) от ОП на МПГИПС; член 7, буква з) от ОПЗ на КПД.

¹⁷² Правило 99 от Процедурните правила на Комисията по правата на човека.

¹⁷³ Правило 99, буква в) от Процедурния правилник на Комитета по правата на човека; член 3 от Факултативния протокол към Международния пакт за граждански и политически права. Вж. *Gobin срещу Мавриций*, Комитет по правата на човека, съобщение № 787/1997, становище от 20 август 2001 г., параграф 6.3.

¹⁷⁴ Правило 113, буква е) от Правилника за процедурата на Комитета по САТ.

на жалби. Като общо правило обаче жалбите следва да се подават в разумен срок след изчерпване на вътрешните средства за защита.

Работната група на ООН по произволните задържания (WGAD) и ECSR: Нито един от двата органа не изисква изчерпване на вътрешните средства за защита, за да бъде жалбата обявена за допустима.¹⁷⁵ Въпреки това, и двата механизма обикновено разглеждат продължаващи нарушения, като продължително лишаване от свобода или неизпълнение на ECSR.¹⁷⁶

Същият въпрос, разгледан по друга процедура

Повечето съдебни и квазисъдебни международни механизми за подаване на жалби считат дадена жалба за недопустима, ако същият въпрос вече е бил разгледан от същия или друг международен механизъм за защита на правата на човека със съдебни или квазисъдебни правомощия или е бил или се разглежда по друга процедура за международно разследване или уреждане.¹⁷⁷

Например, КПЧ изключва жалби, които са висящи пред други международни процедури. При тълкуването на член 5, параграф 2 от ДОП МПГПП, който изключва разглеждането на „всяко съобщение, което се разглежда по друга процедура за международно разследване или уреждане“, Комитетът все пак е стигнал до заключението, че след като процедурата пред друг международен орган е приключила, той все пак може да разгледа същия въпрос.¹⁷⁸ Фактът, че член 31, параграф 2, буква в) от CED съдържа подобна формулировка като член 5, параграф 2 от ОР ICCPR, предполага, че Комитетът по CED може да приеме подобен подход.

Освен това, органите по договорите на ООН не са възпрепятствани да разгледат случай, който е бил отнесен до Работната група за защита на правата на всички затворници (WGAD), друга специална процедура, или когато свързани въпроси са били разгледани в процедурата за колективни жалби пред Европейския съвет за правата на човека (ECSR).

Значително неблагоприятно положение

Европейски съд по правата на човека: От влизането в сила на Протокол № 14 към ЕКПЧ, индивидуалните жалби, подадени пред ЕСПЧ, трябва да доказват „значително неблагоприятно положение“. Съгласно член 35, Съдът трябва да обяви индивидуалната жалба за недопустима, ако счете, че:

*„жалбоподателят не е претърпял значително неблагоприятно положение, освен ако зачитането на правата на човека, както са определени в Конвенцията и протоколите към нея, изисква разглеждане на жалбата по същество“.*¹⁷⁹

¹⁷⁵ Вж. AP ESC; Процедурни правила на ESC; HRC, Методи на работа на WGAD, A/HRC/36/38, 13 юли 2017 г.

¹⁷⁶ Вж. например РГЗПЧ, Становище № 40/2024 (Бахрейн),^{100-та} сесия, 26-30 август 2024 г.; *Defence for Children International (DCI)*, *Европейска федерация на националните организации, работещи с бездомни лица (FEANTSA)*, *Magistrats Européens pour la Démocratie et les Libertés (MEDEL)*, *Confederación Sindical de Comisiones Obreras (CCOO)* и *Международно движение ATD Fourth World срещу Испания*, ECSR, Жалба № 206/2022, 11 септември 2024 г.

¹⁷⁷ Вж. член 22, параграф 4 от Конвенцията против изтезанията; член 4, параграф 2, буква а) от Факултативния протокол към Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените; член 2, буква в) от Факултативния протокол към Конвенцията за правата на хората с увреждания; член 3, параграф 2, буква в) от Факултативния протокол към Международния пакт за икономически, социални и културни права; член 7, буква г) от Факултативния протокол към Конвенцията за правата на детето; член 5, параграф 2, буква а) от Факултативния протокол към Международния пакт за граждански и политически права; член 30, параграф 2, буква д) от Конвенцията за правата на човека. Вж. още Alexandre Skander Galand, [„Отлагане или преразглеждане? Хоризонтален диалог между органите по договорите на ООН и регионалните съдилища по правата на човека в дублиращи се съдебни производства“](#), *Human Rights Law Review*, том 23, брой 2, юни 2023 г.

¹⁷⁸ *Correia de Matos срещу Португалия*, HRC, Съобщение № 1123/2002, Становище от 18 април 2006 г., параграф 6.2.

¹⁷⁹ Член 35, параграф 3, буква б) от ЕКПЧ, изменен с протоколи № 14 и 15.

При преценката дали жалбоподателят е претърпял значително неблагоприятно положение, Съдът трябва да вземе предвид „както субективното възприятие на жалбоподателя, така и това, което обективно е заложено на карта в конкретния случай“.¹⁸⁰ Съдът е признал, че „нарушение на Конвенцията може да засяга важни въпроси от принципен характер и по този начин да причини значително неблагоприятно положение, без да засяга имуществени интереси“.¹⁸¹ Освен това, дори когато Съдът установи, че жалбоподателят не е претърпял значително неблагоприятно положение, той все пак трябва да определи дали разглеждането на случая е необходимо в интерес на защитата на правата на човека, както е определено в Конвенцията и протоколите към нея.¹⁸²

Комитет на ООН по икономически, социални и културни права: CESCR „може, ако е необходимо, да откаже да разгледа съобщение, в което не се разкрива, че авторът е претърпял явно неблагоприятно положение, освен ако Комитетът не счете, че съобщението повдига сериозен въпрос от общо значение“.¹⁸³ Тази разпоредба обаче не представлява критерий за допустимост. Формулировката „ако е необходимо“ означава, че критерият за „явно неблагоприятно положение“ е дискреционен и вероятно ще бъде използван от Комитета CESCR само в извънредни случаи.

Други основания за недопустимост

Освен това съществуват и редица други основания за недопустимост. Например, договорните органи на ООН и ЕСПЧ отхвърлят съобщения, които представляват злоупотреба с правото на подаване на жалба.¹⁸⁴

Освен това, подадените документи трябва да бъдат пълни и да съдържат цялата необходима информация.¹⁸⁵ CAT, CEDAW, CESCR и ЕСПЧ изрично изключват разглеждането на жалби, които са явно неоснователни или недостатъчно обосновани,¹⁸⁶ и това важи и за другите договорни органи. ОР ICESCR изрично изключва жалби, които се основават изключително на доклади, разпространени от средствата за масова информация.¹⁸⁷

¹⁸⁰ *Eon срещу Франция*, ЕСПЧ, Жалба № 26118/10, Решение от 14 март 2013 г., параграф 34.

¹⁸¹ *Korolev срещу Русия*, ЕСПЧ, жалба № 25551/05, решение за допустимост от 1 юли 2010 г.

¹⁸² CE, Обяснителен доклад към Протокол № 14 към ЕКПЧ, № 194, 2004 г., параграф 81.

¹⁸³ Член 4 от ОП към МПГПП.

¹⁸⁴ Член 3 от ДОП на МПГПП; Правило 99, букви в) и г) от Процедурния правилник на КПЧ; Член 3, параграф 2, букви г) до ж) от ДОП на МПЕСКП; Член 22, параграф 2 от КПП; Правило 113, букви б) и в) от Процедурния правилник на КПП; Правило 91, букви в) и г) от Процедурните правила на ККДР; член 4, параграф 2 от ДОП на КЛДЖ; член 7, буква в) от ДОП 3 на КПД; член 2, букви а) и б) от ДОП на КПИ; член 31, параграф 2, букви а) и б) от КД; член 35, параграф 3, буква а) от ЕКПЧ. За жалба, обявена за недопустима като злоупотреба с правото на жалба, вж. *Zhdanov and Others v. Russia*, ECtHR, Жалби № 12200/08, 35949/11 и 58282/12, Решение от 16 юли 2019 г., параграфи 79-81. „Първо, жалбата може да бъде отхвърлена като злоупотреба с правото на жалба по смисъла на член 35, параграф 3, буква а), ако съзнателно се основава на неверни факти [...]. Второ, тя може да бъде отхвърлена и в случаите, когато жалбоподателят е използвал особено досаден, презрителен, заплашителен или провокативен език в комуникацията си с Съда [...]. Въпреки това понятието „злоупотреба с правото на жалба [...]“ не се ограничава до тези два случая и други ситуации също могат да бъдат считани за злоупотреба с това право.“

¹⁸⁵ Вж. например правило 47 от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

¹⁸⁶ Член 4, параграф 2, буква в) от ОП КЛДЖ; член 22, параграф 2 от КПП; правило 113, букви б) и в) от Процедурния правилник на КПП; член 3, параграф 2, букви г) до ж) от ОП ПКПИ; член 7, буква е) от ОПЗ КПД; член 2, буква д) от ОП КПИ; член 35, параграф 2, буква а) и член 35, параграф 3, букви а) и б) от ЕКПЧ. За пример на явно неоснователни жалби, при които ясно или очевидно не е налице нарушение, вж. *Mentzen срещу Латвия*, ЕСПЧ, жалба № 71074/01, решение от 7 декември 2004 г. За пример на явно необосновани жалби вж. *Trofitchuk срещу Украйна*, ЕСПЧ, заявление № 4241/03, решение от 31 май 2005 г.

¹⁸⁷ Член 3, параграф 2, букви от д) до ж) от ОП към МПЕСП.

с. Временни мерки

По-подробна и актуална информация за подаване на искане за временна мярка пред **ЕСПЧ** може да бъде намерена на [уебсайта на ЕСПЧ](#),¹⁸⁸, включително:

- [Практическите указания за искания за временни мерки](#);¹⁸⁹
- [информационен бюлетин за временните мерки](#);¹⁹⁰
- [документ за това как да се свържете със Съда за временни мерки](#).¹⁹¹

Когато съществува реален риск от непосредствена непоправима вреда или ущерб за предполагаемата жертва или заявителя, докато се чака решението по същество от международен механизъм за защита на правата на човека, жалбоподателят може да поиска механизмът да поиска от държавата да предприеме конкретни действия за предотвратяване на такава вреда, докато се чака окончателното решение по случая.¹⁹² Такива действия се наричат по различни начини: искане за временни, превантивни или предварителни мерки. В рамките на международния съдебен процес целта на такива мерки е да се запазят правата на страните, да се гарантира целостта и ефективността на решенията по същество и да се предотврати неефективността на производството.¹⁹³

Следва да се отбележи, че издаването на временни мерки не е рутинна процедура и не представлява или предполага решение относно допустимостта или основателността на жалбата.¹⁹⁴ Въпреки това, то може да предполага „разумна вероятност за успех по същество“.¹⁹⁵

Европейският съд по правата на човека е пояснил, че временните мерки съгласно правило 39 от Правилника на съда са задължителни за държавата. Неизпълнението на временните мерки от страна на държавата представлява нарушение на член 34 от ЕКПЧ.¹⁹⁶ Както е посочено от Съда в делото *Savridin Dzhurayev срещу Русия*:

„Ключовото значение на временните мерки се подчертава допълнително от факта, че Съдът ги издава, по принцип, в наистина извънредни случаи въз основа на строго разглеждане на всички релевантни обстоятелства. В повечето от тези случаи жалбоподателите са изправени пред реална заплаха за живота и здравето си, с последващ реален риск от тежки, необратими вреди в

¹⁸⁸ ЕСПЧ, [Заявители](#), уебсайт (посетен на 29 януари 2026 г.). Вж. Пресслужба на ЕСПЧ, [Информационен бюлетин – Временни мерки](#), март 2024 г.; ЕСПЧ, [Как да се свържете с Съда за подаване на искане за временни мерки](#);

¹⁸⁹ ЕСПЧ, [Практически указания: искания за временни мерки \(правило 39 от Правилника на Съда\)](#), последно изменено на 28 март 2024 г.

¹⁹⁰ Пресслужба на ЕСПЧ, [Информационен бюлетин – Временни мерки](#), март 2024 г.

¹⁹¹ ЕСПЧ, [Как да се свържете със Съда за подаване на искане за временна мярка](#).

¹⁹² Член 6 ОПЗ КНР; Член 5, параграф 1 ОП ИКЕСКП; Правило 114 от Процедурния правилник на КПП; Правило 94, параграф 3 от Процедурния правилник на КЕРД; Член 5, параграф 1 ОП КЛДЖ; Правило 63 от Процедурния правилник на КЛДЖ; Член 4 ОП КПИ; Член 31, параграф 4 от CED; Правило 39 от Правилника за дейността на ЕСПЧ; задължението за спазване на временните мерки, наложени от Съда, произтича от член 34 от ЕКПЧ и е свързано също с задълженията по членове 1 и 46 от ЕКПЧ.

¹⁹³ Вж. Héctor Fix-Zamudio, „Prólogo del Presidente de la Corte Interamericana de Derechos Humanos“, *Serie E: Medidas Provisionales N° 1 Compendio: 1987-1996*, Организация на американските държави – Межамерикански съд по правата на човека, 1996 г., стр. iii; Антонио Аугусто Кансадо Триндаде, „Предисловие на председателя на Межамериканския съд по правата на човека“, *Серия E: Временни мерки N° 2 – Сборник: юли 1996 – 2000 г.*, Организация на американските държави – Межамерикански съд по правата на човека, стр. ix, параграф 7.

¹⁹⁴ Вж. например член 6, параграф 2 от Протокол № 3 към Конвенцията за правата на детето; член 5, параграф 1 от Протокол към Международния пакт за икономически, социални и културни права; правило 114, параграф 2 от Процедурния правилник на Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на расата; правило 94, параграф 3 от Процедурния правилник на Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на расата; член 5, параграф 2 от Протокол към Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените; член 4, параграф 2 от Протокол към Конвенцията за правата на хората с увреждания; член 31, параграф 4 от Конвенцията за правата на детето.

¹⁹⁵ ОНСРН, [Индивидуални съобщения](#), уебсайт (посетен на 16 юни 2025 г.).

¹⁹⁶ *Маматкулов и Аскарлов срещу Турция*, ЕСПЧ, жалби № 46827/99 и 46951/99, решение от 4 февруари 2005 г., параграфи 125-129.

*нарушение на основните разпоредби на Конвенцията. Тази жизненоважна роля, която временните мерки играят в системата на Конвенцията, не само подкрепя тяхното задължително правно действие по отношение на засегнатите държави, както е потвърдено от установената съдебна практика, но и налага да се отдава най-голямо значение на въпроса за спазването от държавите-членки на указанията на Съда в това отношение [...]*¹⁹⁷

Вероятността за получаване на временни мерки от международни органи за защита на правата на човека е много ограничена и се отнася до случаи, при които съществува реален риск от непосредствена непоправима вреда. На практика най-често срещаните случаи са свързани с експулсиране и екстрадиция. Те обикновено се състоят в отлагане на експулсирането или екстрадицията на заявителя, докато се разглежда молбата.¹⁹⁸ Например, делата, заведени пред ЕСПЧ, които са довели до временни мерки, са тези, в които заявителите се страхуват за живота си или са изложени на риск от изтезания или други форми на малтретиране, ако бъде извършено извеждането.¹⁹⁹ ЕСПЧ може, по искане на жалбоподателя, да поиска от държавата да се въздържа от извършване на извеждането, докато не вземе решение по същество. Временни мерки могат да бъдат поискани и в случаи на предполагаемо принудително изселване, с цел да се гарантира, че изселването е „отложено“ до произнасяне на решение по предполагаемите нарушения на правата на човека. По-изключително, временни мерки могат да бъдат посочени пред ЕСПЧ в отговор на определени жалби, отнасящи се до правото на справедлив процес,²⁰⁰ правото на зачитане на личния и семейния живот²⁰¹ и свободата на изразяване.²⁰² Временните мерки се предоставят за срока на производството или за определен период и могат да бъдат отменени по всяко време, особено ако основната жалба не бъде разгледана.²⁰³ Не може да се обжалва отказът за предоставяне на такива мерки пред ЕСПЧ.²⁰⁴

По същия начин **органите по договорите на ООН**, включително Комитетът по правата на човека и Комитетът срещу изтезанията, са пояснили, че приемането от страна на държавата на юрисдикцията на орган по договор за разглеждане на индивидуални заявления включва имплицитно задължението да се позволи на органа по договора да разгледа жалбата и да издаде своите заключения.²⁰⁵ Това означава, че държавата не трябва да предприема никакви действия, които биха попречили или възпрепятствали този процес, включително чрез неспазване на искане за временни мерки.²⁰⁶ Фактът, че временните мерки произтичат от вътрешните процедурни

¹⁹⁷ *Савридин Джураев срещу Русия*, ЕСПЧ, жалба № 71386/10, решение от 25 април 2013 г., параграф 213.

¹⁹⁸ Пресслужба на ЕСПЧ, Информационен бюлетин – Временни мерки, март 2024 г. Вж. например *Хасанов и Рахманов срещу Русия*, ЕСПЧ, жалби № 28492/15 и 49975/15, решение от 29 април 2022 г. В този случай временната мярка, постановена на 6 юни и 12 октомври 2015 г., е прекратена на 29 април 2022 г. с постановяването на решението на Съда.

¹⁹⁹ Членове 2 и 3 от ЕКПЧ. Вж. например *К. срещу Франция*, ЕСПЧ, жалба № 40788/23, съобщено дело от 12 март 2024 г.

²⁰⁰ Член 6 от ЕКПЧ. Вж. например *Othman (Abu Qatada) срещу Обединеното кралство*, ЕСПЧ, жалба № 8139/09, решение от 17 януари 2012 г.

²⁰¹ Член 8 от ЕКПЧ. *Evans срещу Обединеното кралство*, ЕСПЧ, жалба № 6339/05, решение от 7 март 2006 г.

²⁰² Член 10 от ЕКПЧ. *Novaya Gazeta и други срещу Русия*, ЕСПЧ, жалба № 11884/22, решение от 11 февруари 2025 г.

²⁰³ ЕСПЧ, [Практическо указание: искания за временни мерки \(правило 39 от Правилника на Съда\)](#), последно изменено на 28 март 2024 г., параграфи 16-20.

²⁰⁴ ЕСПЧ, [Практически указания: искания за временни мерки \(правило 39 от Правилника на Съда\)](#), последно изменени на 28 март 2024 г., параграф 25.

²⁰⁵ HRC, Общо коментарно становище № 33, Задължения на държавите-членки по Факултативния протокол към Международния пакт за граждански и политически права, 25 юни 2009 г., параграф 19; *Cecilia Rosana Núñez Chirapa срещу Венецуела*, CAT, Съобщение № 110/1998, Становище от 10 ноември 1998 г., UN Doc. CAT/C/21/19, параграф 19. 19; *Cecilia Rosana Núñez Chirapa срещу Венецуела*, КПП, Съобщение № 110/1998, Становище от 10 ноември 1998 г., UN Doc. CAT/C/21/D/110/1998, параграф 8

²⁰⁶ *Ашби срещу Тринидад и Тобаго*, HRC, Съобщение № 580/1994, Становище от 19 април 2002 г., UN Doc. CCPR/C/74/D/580/1994, параграф 10.10; *Пиандионг и др. срещу Филипините*, КПЧ, Съобщение № 869/1999, Становище от 19 октомври 2000 г., Документ на ООН CCPR/C/70/D/869/1999, параграф 5.2.

правила на органите за наблюдение, а не от разпоредбите на договора, често е бил използван от някои държави като аргумент за неспазването им.²⁰⁷ В резултат на това, когато са изготвяни нови инструменти, съдържащи процедури за комуникация, временните мерки са били включвани в текста на самия договор, което позволява потвърждаване на правния характер и същността на временните мерки и изясняване на евентуални спорове относно тяхното спазване.²⁰⁸ Процедурният механизъм за временни мерки, съдържащ се в ОП КЛДЖ, ОП КПИ, ЕКП и ОП МПЕПС, има следните характеристики:²⁰⁹

- Това дава възможност на комитетите да изискват от държавата да предприеме временни мерки след получаване на съобщение и преди да бъде определена допустимостта.
- Исканията за временни мерки, предадени на държавите-членки от комитета, изискват спешно разглеждане.
- Целесъобразно е да се изискват временни мерки, ако те са необходими, за да се избегнат възможни непоправими вреди за жертвата или жертвите на твърдените нарушения.
- В случаите, в които се искат временни мерки, докато се разглежда съобщение, приемането на такива мерки не означава, че е постановено каквото и да е решение относно допустимостта или основателността на съобщението.

По искане на страна или по своя собствена инициатива, **ЕКСП** може също да посочи всякакви незабавни мерки, необходими за избягване на риска от сериозна вреда и за осигуряване на ефективно зачитане на правата, признати в Европейската социална харта. Когато искане за незабавни мерки е подадено от организация жалбоподател, тя трябва да посочи мотивите за искането, потенциалните последствия от неговото неодобрение и конкретните мерки, които се искат.²¹⁰

d. Намеса на трети страни

За допълнителна информация и указания относно намесата на трети страни:

- Пред **ЕСПЧ**, вижте [Практическото указание относно намесата на трети страни](#).²¹¹
- Пред **органите по договорите на ООН** вижте например [Наръчника на Международната служба за правата на човека за намесата на трети страни пред органите по договорите на ООН за правата на човека](#).²¹²

Khalilov срещу Таджикистан, HRC, Съобщение № 973/2001, Становище от 20 март 2005 г., UN Doc. CCPR/C/83.D.973/2001, параграф 4.1.

²⁰⁷ Вж., наред с другото, *Glen Ashby срещу Тринидад и Тобаго*, HRC, съобщение № 580/1994, решение от 26 юли 1994 г.; *Gilbert Samuth Kandu-Bo и други срещу Сиера Леоне*, HRC, съобщения № 839, 840 и 841/1998, решение от 4 ноември 1998 г.; *Линкълн Гуера и Брайън Уолън срещу Тринидад и Тобаго*, HRC, съобщение № 575 и 576/1994, решение от 4 април 1995 г.; *Чарлз Читат Нг срещу Канада*, HRC, съобщение № 469/1991, решение от 7 януари 1994 г.; *Питър Брадшоу срещу Барбадос*, HRC, Комуникация № 489/92, решение от 19 юли 1994 г.; *Дензил Робъртс срещу Барбадос*, HRC, Комуникация № 504/992, решение от 19 юли 1994 г.; *Данте Пиандионг, Хесус Моралос и Арчи Булан срещу Филипините*, HRC, Комуникация № 869/1999, решение от 19 октомври 2000 г.; *Росана Нуньес Чипана срещу Венецуела*, Комитет по САТ, Комуникация № 110/1998, решение от 10 ноември 1998 г.; *T.P.S. срещу Канада*, Комитет по САТ, Комуникация № 99/1997, решение от 16 май 2000 г. Вж. също HRC, Доклад за последващите действия по заключителните наблюдения на HRC, 137-а сесия, CCPR/C/137/2/Add.1, 27 февруари 2023 г. – 24 март 2023 г., параграф 12.

²⁰⁸ Вж. член 5 от ОП CEDAW; член 4 от ОП CRPD; член 31 от CED; член 5 от ОП ICESCR.

²⁰⁹ Вж. член 5, параграфи 1 и 2 от Факултативния протокол към Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените; член 4, параграфи 1 и 2 от Факултативния протокол към Конвенцията за правата на хората с увреждания; член 31, параграфи 4 и 2 от Конвенцията за правата на детето; член 5, параграфи 1 и 2 от Факултативния протокол към Международния пакт за икономически, социални и културни права.

²¹⁰ Правило 36 от Процедурния правилник на ЕКПЧ.

²¹¹ Вж. ЕСПЧ, [Практическо указание: Участие на трети страни съгласно член 36, параграф 2 от Конвенцията или съгласно член 3, второ изречение от Протокол № 16](#), последно изменен на 13 март 2023 г.

²¹² Международна служба за правата на човека (ISHR), [Ръководство за намеса на трети страни пред органите на ООН по правата на човека](#), 2022 г.

Някои международни органи и механизми за защита на правата на човека изискват и/или приемат писмени становища по правни и фактически въпроси по даден случай от организации или лица, които не са страни по жалбата, но разполагат с подходяща информация или експертни познания.²¹³ Участието на трети страни дава възможност на международните органи и механизми за защита на правата на човека да изслушат мнения по въпросите, повдигнати в даден случай, както и да получат информация или аргументи, които са по-обща или се различават от тези, представени от страните.²¹⁴ В зависимост от процедурните правила на съответния орган или механизъм, третите страни, поканени или получили разрешение да се намесят, могат да включват *amicus curiae* („приятел на съда“)²¹⁵ или „заинтересовани трети страни“.²¹⁶ Такива намеси могат да повишат легитимността и правната обосновка на дадено дело, като предоставят авторитетни гледни точки относно международните и сравнителни стандарти, по-широкия правен и фактически контекст или по-широките последици на делото извън конкретните факти.

Намесата чрез *amicus curiae* brief е форма на намеса на трета страна, а не на страна в производството. Такива изявления не трябва да се отнасят до конкретни факти или да се намесват в подкрепа на едната или другата страна.²¹⁷ Експерти в конкретни области, омбудсмани, мандатарни по специални процедури на ООН или комисарят по правата на човека на Съвета на Европа, както и много НПО, често се намесват в дела, свързани с правата на човека.²¹⁸

Трети страни, които се намесват пред **ЕСПЧ**, включват:

- Държава-страна, чийто гражданин е един от заявителите, която има правото, във всички дела пред камерата или Голямата камера, да подава интервенции на трети страни.²¹⁹
- Държава-страна, която не е страна по производството, или всяко заинтересовано лице, което не е жалбоподател, което може да бъде поканено от председателя на Съда да представи интервенции на трети страни.²²⁰ Исканията, отправени до Съда за тази цел, трябва да бъдат „надлежно мотивирани“ и подадени на френски или английски език в срок от 12 седмици от датата, на която Съдът е съобщил делото на ответната държава.²²¹ Съдът

²¹³ Правило 96 от Процедурния правилник на HRC; Правило 63 от Процедурния правилник на CAT; Правило 118а от Процедурния правилник на CAT; Правило 77 от Процедурния правилник на CED; Правило 68а от Процедурния правилник на CEDAW; Работни методи на Комитета CEDAW и неговата работна група по индивидуални съобщения, получени съгласно ОР CEDAW, параграф 18; Правило 23 от Протокола към Конвенцията за правата на детето (ОРЗ CRC); Работни методи за разглеждане на индивидуални съобщения, получени съгласно ОРЗ CRC, параграфи 19-22; Правило 72(3) от Процедурните правила на Конвенцията за правата на хората с увреждания (CRPD); Правило 32 от Процедурните правила на Европейската конвенция за защита на правата на човека (ECSR); Правило 9 от Протокола към Международния пакт за икономически, социални и културни права (ICESCR); Член 36 от Европейската конвенция за защита на правата на човека (ECHR).

²¹⁴ Вж. ЕСПЧ, [Практически указания: Участие на трети страни съгласно член 36, параграф 2 от Конвенцията или съгласно член 3, второ изречение от Протокол № 16](#), последно изменен на 13 март 2023 г.

²¹⁵ За *amicus curiae* („приятели на съда“) предимството на намесата обикновено се състои в възможността да се представят забележки, които могат да помогнат на съда и по този начин да служат на „интересите на правилното правораздаване“. Например НПО, академични лица, физически лица, предприятия, други международни организации, други органи на Съвета на Европа, независими национални институции за правата на човека и др.

²¹⁶ За „заинтересованите трети страни“ интересът от намеса обикновено се състои в възможността решението на органа/механизма – по въпроса, който може, дори и косвено, да засегне техните права – да доведе до възобновяване на вътрешното производство или до други индивидуални мерки за изпълнение на решението на органа/механизма. Например, противната страна на заявителя във вътрешното производство.

²¹⁷ [Ръководство за намеса на трети страни пред органите по договорите за правата на човека на ООН](#), 2022 г.

²¹⁸ Съюз за граждански свободи в Европа, [Позоваване на Хартата на основните права на ЕС при съдебни дела, свързани с правата на човека: Наръчник за организации на гражданското общество и защитници на правата](#), стр. 32-34.

²¹⁹ Член 36, параграф 1 от ЕКПЧ

²²⁰ Член 36, параграф 2 от ЕКПЧ.

²²¹ Правило 44, параграф 3, буква б) от Правилника за съдебния ред на ЕСПЧ.

може да уважи такова искане, ако счете, че намесата е „в интерес на правилното правораздаване“.²²²

- Комисарят по правата на човека на Съвета на Европа, който може да подава интервенции на трети страни по всички дела пред камара или голяма камара.²²³

Изискванията за представяне на становища от трети страни по колективни жалби пред **ЕКПЧ** са по-ограничителни. Държавите, които са страни по механизма за колективни жалби, автоматично се приканват да представят своите забележки по жалбата. Международните организации на работодатели и синдикати също могат да представят становища по жалби, подадени от национални организации на работодатели и синдикати или от НПО. Председателят на ЕКПЧ има право по свое усмотрение да „покани всяка организация, институция или лице да представи забележки“.²²⁴

В контекста на намесата на трети страни, **комитетите HRC, CRC, CAT, CEDAW, CESCR и CED** могат да получават или да изискват съответни документи от редица органи, включително НПО, на всеки етап преди да се произнесат по същество по жалбата.²²⁵ Единствено комитетът CERD не допуска изрично намесата на трети страни в своя процедурен правилник.²²⁶

2.1.2. Процедурите на международните механизми за защита на правата на човека

а. Договорни органи на ООН

Индивидуални съобщения

Практическа информация и инструменти, свързани с подаването на индивидуални жалби до органите по договорите на ООН, са достъпни онлайн, включително:

- [Обща информация за процедурите за индивидуални комуникации на органите по договорите на ООН](#), компетентни да разглеждат индивидуални жалби;²²⁷
- [Насоки за подаване на индивидуална комуникация до органите по договорите на ООН](#);²²⁸
- [Образец на формуляр](#) за подаване на жалба до Комитета по CEDAW, който може да послужи и като полезно ръководство за съдържанието на индивидуални жалби до други международни органи за защита на правата на човека.²²⁹

Процедурите за индивидуални жалби на органите по договорите на ООН, макар и сходни, не са напълно хармонизирани, въпреки някои рационализации и опростявания в рамките на продължаващия процес на укрепване на органите по договорите.²³⁰ Процедурите, използвани от всеки орган по договорите при разглеждане на жалба, са определени в съответните разпоредби на договора и

²²² Правило 44(3)(а) от Правилника на Съда на ЕСПЧ.

²²³ Член 36, параграф 3 от ЕКПЧ. Вж. също Съвет на Европа, [Намеса на трети страни от страна на комисаря по правата на човека](#), уебсайт (посетен на 23 април 2025 г.).

²²⁴ Правило 32А от Процедурния правилник на ЕКПЧ.

²²⁵ Правило 96 от Процедурния правилник на Комитета по правата на човека; правило 23 от Процедурния правилник на Комитета по правата на детето; правило 63 от Процедурния правилник на Комитета по противодействие на изтезанията; правило 68а от Процедурния правилник на Комитета за премахване на дискриминацията по отношение на жените; правило 27 от Процедурния правилник на Комитета по икономически, социални и културни права; правило 77 от Процедурния правилник на Комитета за премахване на дискриминацията по расов признак.

²²⁶ Правило 95(2) от Процедурния правилник на Комитета по премахване на расовата дискриминация.

²²⁷ ВКПЧ, [Процедури за индивидуални съобщения на договорните органи](#), уебсайт (посетен на 2 февруари 2026 г.).

²²⁸ ОНСНР, [Насоки за подаване на индивидуално съобщение до договорните органи на ООН](#).

²²⁹ ВКПЧ, [Образец на формуляр за подаване на съобщения до Комитета за премахване на дискриминацията срещу жените съгласно Факултативния протокол към Конвенцията](#).

²³⁰ ВКПЧ, [Укрепване на договорните органи](#), уебсайт (посетен на 30 септември 2024 г.).

факултативния протокол, както и в техните процедурни правила, които следва да се консултират във всеки отделен случай.²³¹

Предварителна фаза

Жалбата се подава чрез онлайн портала за подаване на жалби към договорните органи, а в изключителни случаи, когато възникнат технически затруднения, чрез формуляр за жалба, който може да се изтегли и се изпраща по електронна поща.²³² След подаването им индивидуалните жалби се получават от отдела за петиции и запитвания на ВКПЧ, който извършва първоначална проверка от името на комитетите.²³³ ВКПЧ може да поиска разяснения относно подадената информация, за да се увери, че жалбата съдържа основната информация, необходима за оценка на нейната допустимост.²³⁴ След като тези предварителни стъпки бъдат изпълнени, съобщението се регистрира и се предава на съответния договорния орган и на държавата-членка с искане да представи забележки по въпроса в определен срок.²³⁵

Етап на допустимост

Макар че обикновено договорният орган като цяло определя дали дадено съобщение отговаря на формалните изисквания за допустимост, някои договорни органи създават вътрешна работна група (РГ), която взема решения или прави препоръки относно допустимостта.²³⁶

Решенията за допустимост обикновено се вземат с обикновено мнозинство от гласовете на членовете на Комитета.²³⁷ Когато е създадена работна група, процедурата може да изисква единодушие. Работната група може да обяви дадено съобщение за недопустимо само с единодушно гласуване, а такива решения трябва да бъдат потвърдени от Комитета като цяло,²³⁸ с изключение на работните групи на комитетите CEDAW, CERD и CED, за които само Комитетът има това правомощие.²³⁹ Работна група може да обяви съобщение за допустимо само ако всички членове на работната група са съгласни,²⁴⁰ с изключение на работната група на CAT, която може да обяви съобщение за допустимо с мнозинство от гласовете.²⁴¹

²³¹ Международната служба за правата на човека разполага с платформа за обучение с отворен достъп, наречена [ISHR Academy](#), която предоставя полезни обзорни информации за различните механизми на ООН и насоки, свързани с защитата на правата на човека. Например, [сравнителната таблица](#) предоставя бърз обзор на различните механизми и позволява сравнение въз основа на различни фактори.

²³² Вижте още OHCHR, [Процедури за индивидуални съобщения на договорните органи](#), уебсайт (посетен на 26 януари 2026 г.).

²³³ OHCHR, [Информационен бюлетин № 07 \(Rev. 2\): Процедури за индивидуални жалби съгласно договорите на ООН за правата на човека](#), 1 май 2013 г.

²³⁴ *Ibid.*

²³⁵ Прочетете повече за индивидуалните комуникации и как да подадете жалба: OHCHR, [Индивидуални комуникации: Договорни органи по правата на човека](#), уебсайт (посетен на 24 април 2025 г.).

²³⁶ Правила 6 и 20 ОПЗ CRC Процедурни правила; Правила 111-113 CAT Процедурни правила; и Правила 93-98 HRC Процедурни правила; Правила 11 и 5 ОР ICESCR Процедурни правила; Правило 62 от Процедурните правила на CEDAW; Правила 68-69 от Процедурните правила на CRPD; Правило 100 от Процедурните правила на CERD.

²³⁷ Правило 97 от Процедурните правила на HRC; Правило 20(1) от Процедурните правила на ОПЗ КДН; Правило 10 от Процедурните правила на ОП ИКЕСКР; Правило 64(1) от Процедурните правила на КЕДОВ; Правило 111(1) от Процедурните правила на КАТ; Правило 35 от Процедурните правила на КРПД; Правило 73(1) от Процедурните правила на КЕД; Правило 52 от Процедурните правила на КЕРД.

²³⁸ Правило 98(4) от Правилника за процедурите на HRC; Правило 11(4) от Правилника за процедурите на ОР ICESCR; Правило 20(3) от Правилника за процедурите на ОПЗ CRC; Правило 69(3) от Правилника за процедурите на CRPD; Правило 73(2) от Правилника за процедурите на CED.

²³⁹ Правило 70 от Процедурните правила на CEDAW; правило 73 от Процедурните правила на CED; правило 102(4) от Процедурните правила на CERD.

²⁴⁰ Правило 98(5) от Процедурния правилник на Комитета по правата на човека; правило 111(2) от Процедурния правилник на Комитета срещу изтезанията. Правило 11(5) от Процедурните правила на ОП ИКЕСКР; правило 20(2) от Процедурните правила на ОПЗ КПР; правило 64(2) от Процедурните правила на КЛДЖ; правило 111(2) от Процедурните правила на КПТ; правило 69(2) от Процедурните правила на КПИ.

²⁴¹ Правило 111(2) от Процедурните правила на CAT. Правило 11(5) от Процедурните правила на ОР ICESCR

Съобщения и отговори: Като общо правило, комитетът предава съобщението на държавата-страна и информира жалбоподателя. Преди да вземе решение относно допустимостта и/или основателността, договорният орган може да поиска допълнителна информация от жалбоподателя и да поиска становище от държавата-страна, като и двете действия са подчинени на строги срокове.²⁴² След това на всяка страна се дава възможност да коментира информацията или становищата, представени от другата страна.

Договорният орган на ООН изисква от държавата-ответник да предостави писмен отговор на съобщението в срок от шест месеца, в който да се разгледат както допустимостта, така и основателността, освен ако комитетът не посочи, че са необходими само забележки относно допустимостта.²⁴³ Допълнителни писмени изявления могат да бъдат разрешени по изключение по искане на една от страните, като се отчитат обстоятелствата по случая.²⁴⁴ В зависимост от съответния процедурен правилник, работната група или специалният докладчик могат да поискат от страните да предоставят актуална информация за текущото състояние на случая,²⁴⁵ а Комитетът може да поиска от страните да представят в определени срокове допълнителни писмени обяснения или забележки, свързани с въпросите за допустимостта или основателността.²⁴⁶

Преразглеждане на решения за недопустимост: Решение за недопустимост може да бъде преразгледано от Комитета на по-късен етап, ако това бъде поискано от или от името на жалбоподателя или от член на Комитета за преразглеждане на решения за недопустимост, при условие че е установено, че основанията за недопустимост вече не са валидни.²⁴⁷

Решения относно допустимостта и основателността: На практика комитетите често вземат решение относно допустимостта и основателността в едно решение, а не в две отделни фази, когато наличната информация е достатъчна за вземане на окончателно решение.²⁴⁸

²⁴² В повечето случаи в рамките на 6 месеца. Например правило 18 от процедурните правила на ОПЗ КПР; правило 115 от процедурните правила на КПП; правило 10 от ОП ИКПЦ, но правило 92 от процедурните правила на КПЗР; правило 68 от процедурните правила на КПИ; правило 100 от КПЗР.

²⁴³ Вж. например правило 92 от Процедурните правила на HRC; правило 5(5) от Процедурните правила на ОР ICESCR; правило 18(3) от Процедурните правила на ОПЗ CRC; правило 68(4) от Процедурните правила на CRPD.

²⁴⁴ Вж. например правило 92(7) от Правилника за процедурата на HRC; правило 5(7) от ОР ICESCR; правило 68 от Правилника за процедурата на CRPD.

²⁴⁵ Вж. например правило 92(12) от Правилника за процедурата на HRC; правило 5(11) от ОР ICESCR; правило 68 от Правилника за процедурата на CRPD

²⁴⁶ Вж. правило 18(9) от Процедурните правила на ОПЗ КДН.

²⁴⁷ Правило 21(2) от Процедурните правила на ОПЗ на КПД; правило 116(2) от Процедурните правила на КПП; правило 93(2) от Процедурните правила на КДР; правило 70(2) от Процедурните правила на КДЖ; правило 100(2) от Процедурните правила на КПЧ; правило 14(2) от Процедурните правила на ОП на ПДЕСК; Правило 71(2) от Процедурните правила на CRPD; Правило 74(2) от Процедурните правила на CED.

²⁴⁸ Правило 102 от Процедурните правила на HRC; Правило 16 от Процедурните правила на ОР ICESCR; Правило 73 от Процедурните правила на CRPD; Правило 76 от Процедурните правила на CED; Правило 113 от Процедурните правила на CERD; Правило 72 от Процедурните правила на CEDAW; Правило 18 от Процедурните правила на ОПЗ CRC; Правило 118 от Процедурните правила на CAT. Вж. например *Alan срещу Швейцария*, Комитет по CAT, Съобщение № 21/1995, 8 май 1996 г.; *E.L.A. срещу Франция*, Комитет по CED, Съобщение № 003/2019, Становище от 25 септември 2020 г.; *Isatou Jallow срещу България*, Комитет CEDAW, Комуникация № 032/2011, Становище от 23 юли 2012 г.; *H.M. срещу Швеция*, Комитет CRPD, Комуникация № 003/2011, Становище от 19 април 2012 г.; *I.A.M. срещу Дания*; Комитет по правата на детето, Комуникация № 003/2016, Становище от 25 януари 2018 г.; *D.R. срещу Австралия*, Комитет по премахване на дискриминацията на расова основа, Комуникация № 042/2008, Становище от 14 август 2009 г.; *I.D.G. срещу Испания*, Комитет по икономически, социални и културни права, Комуникация № 2/2014, Становище от 17 юни 2015 г.; *M.M.M. и др. срещу Австралия*, Комитет по правата на човека, Комуникация № 2136/2012, Становище от 25 юли 2013 г.

Разглеждане на основателността

Затворени заседания: Комитетите разглеждат съобщенията, както на етапа на допустимост, така и на етапа на основателност, на затворени заседания.²⁴⁹

Изслушвания: Комитетите по КПД, КЛРД и КПП могат да поканят страните да участват в закрито устно изслушване, за да отговорят на въпроси и да предоставят допълнителна информация.²⁵⁰ Въпреки че процедурните правила позволяват закрити устни изслушвания, такива случаи са редки и има ограничена публична документация за конкретни случаи, в които са се случили.²⁵¹

Документация: При разглеждане на жалби договорните органи вземат предвид цялата информация, предоставена от страните.²⁵² Те вземат предвид и собствената си съдебна практика, общите си коментари и заключителни наблюдения, включително тези, приети в контекста на прегледа на периодичния доклад на съответната държава-членка, както и предишни решения. Договорните органи могат също да разгледат съответната документация от други „органи на ООН, специализирани агенции, фондове, програми и механизми, както и други международни организации, включително регионални междуправителствени организации или органи, както и държавни институции, агенции или служби“.²⁵³

Решение: Договорните органи приемат своите решения (становища) по всеки отделен случай и ги предават на двете страни.²⁵⁴ Тези решения се публикуват, включително на официалния уебсайт на ООН.²⁵⁵

Е. В. и други срещу Белгия, Комитет по Конвенцията за правата на детето, Съобщение № 55/2018, Становище от 3 февруари 2022 г.²⁵⁶

Контекст на случая: Случаят засяга ромска майка, която се е заселила в Белгия през 2010 г., и нейните четири малки деца, родени в Белгия през 2012, 2013, 2014 и 2017 г. (на възраст от новородени до седем години към момента на ареста). На 14

²⁴⁹ Правило 29(1) ОПЗ CRC Процедурни правила; Правила 110 и 111 HRC Процедурни правила; Член 8 ОП ICESCR; Член 22(4-6) CAT; Правило 98 CERD Процедурни правила; Член 7 ОП CEDAW; Правило 74 CEDAW Процедурни правила.

²⁵⁰ Правило 19 ОПЗ CRC Процедурни правила; Правила 88 и 94(5) CERD Процедурни правила; Правило 117 CAT Процедурни правила.

²⁵¹ Вж. OHCHR, [Процедури за подаване на жалби съгласно договорите за правата на човека](#), уебсайт (посетен на 4 юли 2025 г.). Например, в *делото Sacchi и други срещу Аржентина и други*, Комитет по Конвенцията за правата на детето, Съобщение № 104/2019, Решение, прието на 22 септември 2021 г., Комитетът по Конвенцията за правата на детето проведе за първи път устни изслушвания съгласно процедурата за индивидуални съобщения.

²⁵² Вж. член 8 от ОП на МПЕКП; член 22, параграфи 4–6 от КПП; правило 16 от Процедурния правилник на ОП на МПЕКП; правило 23 от Процедурния правилник на ОПЗ на КПД; правило 96 от Процедурния правилник на КПЧ; правило 118, параграф 1 от Процедурния правилник на КПП; член 14, параграф 7, буква а) от МПВК; член 7 от ОП CEDAW; правило 72 от Процедурните правила на CEDAW; правило 113 от Процедурните правила на CERD.

²⁵³ OHCHR, Информационен бюлетин № 07 (Rev. 2): Процедури за индивидуални жалби съгласно договорите на ООН за правата на човека, 1 май 2013 г. Вж. правило 14 от Процедурните правила на ICESCR; правило 23 от Процедурните правила на ОПЗ CRC; правило 96 от Процедурните правила на HRC; член 8 от ОП ICESCR; Член 22(4-6) от Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на расата (CAT); Правило 118(1) от Процедурните правила на CAT; Член 14(7)(а) от Международната конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация (ICERD); Член 7 от Факултативния протокол към Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените (CEDAW); Правило 72 от Процедурните правила на CEDAW.

²⁵⁴ Правило 102 от Процедурните правила на HRC; Правило 118(3) от Процедурните правила на CAT; Правило 72(5) от Процедурните правила на CEDAW; Правило 73(5) от Процедурните правила на CRPD; Правило 27(3) от Процедурните правила на ОПЗ CRC; Правило 16(3) от Процедурните правила на ОП ICESCR.

²⁵⁵ Правила 102 и 111 от Процедурния правилник на HRC; Правила 16 и 25(7) от Процедурния правилник на ICESCR; Правила 27(3) и 29(7) от Процедурния правилник на ОПЗ CRC; Член 22(7) от CAT; Член 14(7)(b) от ICERD; Член 7 от ОП CEDAW; Правила 72 и 74 от Процедурните правила на CEDAW.

²⁵⁶ *Е. В. и други срещу Белгия*, Комитет по Конвенцията за правата на детето, Съобщение № 55/2018, Становище от 3 февруари 2022 г.

август 2018 г. майката и децата са арестувани в дома си, подложени на заповед за експулсиране и отведени в „семеен дом“ в затворен център за чужденци близо до летището. Не са били започната никакви правни процедури относно пребиваването на децата, докато на 23 август 2018 г. не е подадена молба за убежище от тяхно име. Семейството е било задържано за повече от две седмици без ефективна правна защита. По това време белгийското законодателство позволяваше задържането на непълнолетни в затворени центрове по причини, свързани с миграцията, при условие че такова задържане е в съответствие със закона, не е произволно, се използва само като крайна мярка и за най-краткия подходящ период от време и е адаптирано към децата.²⁵⁷

Съдебен спор пред Комитета по правата на детето: Семейството, подкрепено от белгийския омбудсман и Defence for Children International, заведе дело пред Комитета по правата на детето, като изтъкна, че тъй като молбите за убежище на децата са в процес на разглеждане, задържането им не е нито законно, нито оправдано като крайна мярка. Те твърдяха, че задържането им е причинило сериозна вреда, особено поради необходимостта от кърмене, психическото здраве на децата и екстремния шум в близост до летището, където са били задържани.

На 25 септември 2018 г. Комитетът по правата на детето издаде временни мерки, с които поиска от Белгия да освободи семейството и да спре депортирането му. Белгийското правителство отказа да се съобрази, като изтъкна, че решенията на Комитета по правата на детето не са задължителни. Семейството беше депортирано в Сърбия през октомври 2018 г. Едно от децата беше хоспитализирано при пристигането в Сърбия, а семейството беше настанено в бежански лагер за роми.

През декември 2022 г. КПД установи, че задържането на децата в затворени семейни центрове за задържане нарушава забраната за малтретиране (член 37 от КПД), четен самостоятелно и във връзка с принципа за най-добрия интерес на детето (член 3 от КПД). Неспособността на Белгия да разгледа алтернативи на задържането, включително възможността да позволи на семейството да остане в собствения си дом, докато обжалва и търси други съдебни средства за защита, беше един от елементите в заключението, че Белгия не е взела предвид най-добрия интерес на децата като основен фактор.

Въздействие на решението: Семейството получи финансова компенсация, а силната застъпническа дейност на гражданското общество по отношение на задържането на деца мигранти в Белгия допринесе за осигуряването на реформа. През май 2024 г. Белгия измени законодателството си, за да се съобрази напълно с стандартите на КПД, което бележи значителна промяна в законодателството и политиката, основана на признаването на правата на децата в контекста на миграцията.

²⁵⁷ Член 2 от Закона от 16 ноември 2011 г., с който се вмъква член 74/9 в Закона от 15 декември 1980 г. относно влизането, временното или постоянното пребиваване и извеждането на чужденци, по отношение на забраната за задържане на деца в затворени центрове. Вж. също Конституционен съд на Белгия, Решение № 166/2013, 19 декември 2013 г., параграф Б(14)(2). Оттогава белгийският кралски указ от 12 май 2024 г. прилага ангажимента на правителството да забрани задържането на деца мигранти в затворени центрове за задържане (вж. Кралски указ от 12 май 2024 г., изменящ Кралския указ от 2 август 2002 г., определящ режима и правилата, които се прилагат в местата на белгийска територия, управлявани от Службата по имиграция, където чужденец е задържан, поставен на разположение на правителството или задържан, и Кралския указ от 14 май 2009 г., установяващ режима и правилата за функциониране, приложими за местата за настаняване.

Приятелско споразумение

С изключение на Комисията по правата на човека, договорните органи на ООН изрично предвиждат възможността за постигане на приятелско споразумение.²⁵⁸ Такова споразумение трябва да се основава на спазването на задълженията, определени в съответния договор, и слага край на процедурата по комуникация.²⁵⁹

Запитвания

Практическа информация за процедурите по разследване е достъпна на уебсайта на ВКПЧ,²⁶⁰ като допълнителни подробности са предоставени на съответната страница на органа по договора на ООН.

Разследването е поверителна процедура, чрез която договорният орган на ООН разследва надеждна информация, която сочи сериозни или систематични нарушения на договорните задължения на дадена държава.²⁶¹ Комитетите по ICESCR, CRC, CRPD, CAT и CEDAW могат да провеждат разследвания,²⁶² докато HRC и CERD не разполагат с процедури за разследване. Комитетът по CED не разполага с процедура, определена като „разследване“, но може да започне подобна процедура въз основа на надеждна информация, която сочи, че „държава-страна сериозно нарушава конвенцията“.²⁶³ Разследващите процедури рядко се започват от договорните органи, които провеждат само едно разследване наведнъж поради сериозния или систематичен характер на твърденията за нарушения, поверителния характер и значителното време и ресурси, които изискват.²⁶⁴

Предварителна фаза

Разследването се започва въз основа на информация, която сочи сериозни или системни нарушения на съответния договор за правата на човека, извършени от държава-членка.²⁶⁵ Комитетът по икономически, социални и културни права, Комитетът по премахване на дискриминацията срещу жените, Комитетът по противодействие на изтезанията, Комитетът по правата на хората с увреждания, Комитетът по правата на детето и Комитетът по икономически, социални и културни права имат мандат да провеждат разследвания.²⁶⁶ Неправителствени организации, представители на гражданското общество, физически лица или други заинтересовани

²⁵⁸ Правило 25 от Процедурния правилник на КПД; член 7 от Протокола към МПЭСКП; правило 20 от Процедурния правилник на МПЭСКП; правило 75 от Процедурния правилник на КПИ; правило 110 от Процедурния правилник на КЕРД; правило 98 от Процедурния правилник на КПП; Работни методи на Комитета по КЛД и неговата работна група по индивидуални съобщения, получени съгласно Протокола към КПД, параграф 15. Вж. например *Olga del Rosario Diaz срещу Аржентина*, Комитет по CEDAW, Комуникация № 127/2018, Решение от 24 октомври 2023 г.

²⁵⁹ Правило 25 от Протокола 3 към Конвенцията за правата на детето; Правило 20 от Протокола към Международния пакт за икономически, социални и културни права; Правило 75 от Протокола към Конвенцията за правата на лицата с увреждания; Правило 110 от Протокола към Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на расата; Правило 98 от Протокола към Конвенцията против изтезанията; Работни методи на Комитета по CEDAW и неговата работна група по индивидуални съобщения, получени съгласно Протокола към CEDAW, параграф 15.

²⁶⁰ ОНСНР, [Запитвания](#), уебсайт (посетен на 2 февруари 2026 г.).

²⁶¹ Вж. ОНСНР, [Запитвания](#), уебсайт (посетен на 2 февруари 2026 г.); Международна служба за правата на човека, [Договорни органи: 3.12 Участие в запитвания](#), уебсайт (посетен на 19 юни 2025 г.).

²⁶² Правила 28-41 ОП ICESCR Процедурни правила; Правила 30-42 ОПЗ CRC Процедурни правила; Правила 79-92 CRPD Процедурни правила; Правила 75-90 CAT Процедурни правила; Правила 76-91 CEDAW Процедурни правила.

²⁶³ Член 33 CED; Правила 91-102 CED Правила за процедурата.

²⁶⁴ Запитванията се различават от индивидуалните съобщения или петиции, които изискват Комитетът да определи дали в даден индивидуален случай са нарушени разпоредбите на договора. За целите на настоящото ръководство запитванията се разглеждат като ефективна процедура, която строго погледнато не е вид съдебен спор пред договорния орган.

²⁶⁵ ОНСНР, [Запитвания](#), уебсайт (посетен на 16 юни 2025 г.).

²⁶⁶ Член 11 ОП ИКЕСКП; член 8 ОП КЛДЖ; член 20 КП; член 6 ОП КПИ; членове 13 и 14 ОПЗ КПД; член 33 КПД.

страни могат да предоставят информация за такива сериозни или системни нарушения на вниманието на съответния договор.

Договорният орган след това проверява надеждността на информацията и преценява дали ситуацията отговаря на прага на тежест, необходим за обосноваване на разследване; за комитетите CRPD, CEDAW и ICESCR това изисква информация, „посочваща сериозни или системни нарушения от страна на съответната държава-членка на правата, заложен в пакта“; за комитета CRC – „наличие на сериозни и системни нарушения срещу деца в държава-членка“; за Комитета по CAT – „добре обосновани индикации, че на територията на държавата-страна по договора систематично се практикува изтезание“; а за Комитета по CED – информация, която „посочва сериозни нарушения на разпоредбите на Конвенцията“.²⁶⁷ Този праг на „ “ е по-висок от този за индивидуалните жалби; той се фокусира върху широко разпространени или повтарящи се нарушения, засягащи значителен брой лица, или укоренени модели на злоупотреба.²⁶⁸

Разглеждане на информацията

Ако Комитетът счете, че информацията е надеждна и сочи наличието на „тежки или систематични нарушения“ – или „сериозни нарушения“ в случая на CED – на правата, защитени съгласно съответния договор, той уведомява заинтересованата държава-страна по поверителен начин и я кани да коментира твърденията.²⁶⁹ Комитетът взема предвид всички подадени забележки и може да поиска допълнителна информация от държавата-членка, както и от междуправителствени организации, органи на ООН, специализирани агенции, фондове, програми и механизми, международни организации, национални институции за правата на човека, НПО и/или физически лица (с изключение на CESC, който не приема информация от физически лица).²⁷⁰

Провеждане на разследването

От предварителния етап нататък процедурата по разследването е строго поверителна и се ръководи от принципите на справедливост и сътрудничество с държавата-членка.²⁷¹ Съгласието на държавата Комитетът може да посети нейната територия, за да разследва твърденията от първа ръка, да проведе изслушвания и да събере допълнителна информация.²⁷² След посещението, ако е приложимо, и след преглед на цялата информация от различни източници, Комитетът провежда вътрешни обсъждания. Ако Комитетът заключи, че са налице сериозни или системни нарушения, той споделя доклад, съдържащ констатациите, коментарите и препоръките си, с

²⁶⁷ Правило 33(2) от Процедурния правилник на ОП ИКЕСКП; правило 82(2) от Процедурния правилник на КЛДЖ; правило 81(1) от Процедурния правилник на КПП; правило 83(2) от Процедурния правилник на КПИ; правило 34(2) от Процедурния правилник на ОПЗ КПН; правило 94(2) от Процедурния правилник на КД.

²⁶⁸ Вж. например Комитет по Конвенцията за правата на детето, Разследване относно Чили съгласно член 13 от ОПЗ на Конвенцията за правата на детето, CRC/C/CHL/IR/1, 6 май 2020 г., параграф 112.

²⁶⁹ Правило 34 от Процедурните правила на ДОП ИКЕСКП; правило 83 от Процедурните правила на КЛДЖ; правило 82 от Процедурните правила на КПП; правило 84 от Процедурните правила на КПИ; правило 35 от Процедурните правила на ДОПЗ на КПД; правило 95 от Процедурните правила на КП.

²⁷⁰ Правило 34 от Процедурните правила на ОП ИКЕСКР; правило 83 от Процедурните правила на КЛДЖ; правила 82 и 83 от Процедурните правила на КПП; правило 84 от Процедурните правила на КПИ; правило 35 от Процедурните правила на ОПЗ КПД; правило 95(2)-(3) от Процедурните правила на КП.

²⁷¹ Правила 32 и 36 от Процедурните правила на ОП ИКЕСКР; Правила 80 и 83 от Процедурните правила на КЛДЖ; Правила 78 и 85 от Процедурните правила на КПП; Правила 81 и 86 от Процедурните правила на КПИ; Правила 33 и 37 от Процедурните правила на ОПЗ КПД; Правило 97 от Процедурните правила на КД.

²⁷² Правила 37 и 38 от Процедурния правилник на ОП ИКЕСКР; правила 86 и 87 от Процедурния правилник на КЛДЖ; правила 86 и 87 от Процедурния правилник на КПП; правила 87 и 88 от Процедурния правилник на КПИ; правила 38 и 39 от Процедурния правилник на ОПЗ КПД; правила 96 и 98 от Процедурния правилник на КП.

държавата-страна, която е поканена да отговори в срок от шест месеца или в срок, определен от Комитета.²⁷³

Сътрудничеството и последващите действия на държавата-страна са съществени аспекти на процеса на разследване. На следващи сесии Комитетът може да наблюдава изпълнението на своите препоръки и да изисква актуализирана информация.²⁷⁴ Публикуването на доклада на Договорния орган зависи от съгласието на държавата-страна; макар процедурата по подразбиране да е поверителна, Комитетът може да реши да публикува резюме или пълния доклад в интерес на прозрачността.²⁷⁵

Временни мерки

Само Комитетът по правата на детето може да поиска от държавата-страна да приеме временни мерки, за да се избегнат възможни непоправими вреди за жертвата/жертвите на твърдяното нарушение, докато Комитетът не вземе окончателно решение в контекста на разследването.²⁷⁶ Комитетът по ПДН може да поиска временни мерки по всяко време по време на процедурата.

b. Европейски съд по правата на човека

Процедурата и изискванията за подаване на жалба до ЕСПЧ са определени в ЕКПЧ и някои от нейните протоколи, Правилника за съда и Практическите указания, издадени от председателя на съда. По-подробна и актуална информация за подаване на индивидуална жалба може да бъде намерена на [уебсайта на ЕСПЧ](#),²⁷⁷ включително:

- [Практическите указания за образуване на производство](#);²⁷⁸
- [Практическо ръководство за критериите за допустимост](#);²⁷⁹
- [формуляра за жалба](#);²⁸⁰
- [бележки за попълване на формуляра за жалба](#);²⁸¹
- [насоки за често срещани грешки и как да ги избегнете](#);²⁸²
- документ, обясняващ [как да се кандидатства и как се обработват заявленията](#);²⁸³
- [често задаваните въпроси](#).²⁸⁴

Търсачката на Съда за [състоянието на производствата](#) позволява да се провери текущото състояние на процедурата по дадена молба, след като тя е била разпределена на съдебна формация.²⁸⁵

Заявление: Заявлението до Европейския съд по правата на човека обикновено се подава чрез формуляра за заявление, който е достъпен на уебсайта на Съда, на един

²⁷³ Правило 40 от Процедурните правила на ОП ИКЕСКР; правило 89 от Процедурните правила на КЛДЖ; правило 89 от Процедурните правила на КПП; правило 90 от Процедурните правила на КПИ; правило 41 от Процедурните правила на ОПЗ КПД; правило 100 от Процедурните правила на КД.

²⁷⁴ Правило 41 от Процедурните правила на ОП ИКЕСКР; правило 90 от Процедурните правила на КЛДЖ; правило 90 от Процедурните правила на КПП; правило 91 от Процедурните правила на КПИ; правило 42 от Процедурните правила на ОПЗ КПП; правило 101 от Процедурните правила на КД.

²⁷⁵ Правило 80 от Процедурните правила на CEDAW; Правило 90 от Процедурните правила на CAT; Правило 7 от Процедурните правила на ОРЗ CRC; Правило 100 от Процедурните правила на CED.

²⁷⁶ Правило 42 от Процедурните правила на ОПЗ КПД.

²⁷⁷ ЕСПЧ, [Заявители](#), уебсайт (посетен на 29 януари 2026 г.). Виж;

²⁷⁸ ЕСПЧ, [Практически указания: Започване на производство \(Индивидуални жалби по член 34 от Конвенцията\)](#), последно изменени на 1 февруари 2022 г. Тези практически указания допълват правила 45 и 47 от Правилника на ЕСПЧ.

²⁷⁹ Регистър на ЕСПЧ, [Практическо ръководство за критериите за допустимост](#), последно актуализирано на 31 август 2025 г.

²⁸⁰ ЕСПЧ, [Формуляр за жалба](#), февруари 2022 г.

²⁸¹ ЕСПЧ, [Бележки за попълване на формуляра за жалба](#), януари 2022 г.

²⁸² ЕСПЧ, [Често срещани грешки при попълване на формуляра за заявление и как да ги избегнете](#), 1 февруари 2022 г.;

²⁸³ Отдел „Връзки с обществеността“ на ЕСПЧ, [Вашата молба до ЕСПЧ: Как да подадете молба и как се обработва вашата молба](#).

²⁸⁴ ЕСПЧ, [Въпроси и отговори](#).

²⁸⁵ ЕСПЧ, [Състояние на производствата онлайн](#), уебсайт (посетен на 2 февруари 2026 г.).

от официалните му езици (английски или френски).²⁸⁶ Заявлението трябва да се изпрати по пощата и да бъде придружено от копия на съответните документи, включително съдебни или други решения или мерки, които се обжалват, както и доказателства, че са изчерпани наличните вътрешни средства за защита.²⁸⁷ Трябва да се приложи списък на подадените документи.²⁸⁸

Както е отбелязано в раздел 2.1.1, заявлението трябва да бъде изпратено по пощата в срок от четири месеца от датата на окончателното решение на най-висшия национален орган, компетентен да разгледа жалбата.²⁸⁹ То трябва да включва кратко описание на фактите, жалбите и обяснение за това как заявителят е изпълнил изискването за изчерпване на вътрешните средства за защита и други критерии за допустимост.²⁹⁰ Заявлението може да включва и допълнителна информация, която не надвишава двадесет страници А4.²⁹¹ Въпреки това информацията, включена в самата форма за заявление, трябва да бъде достатъчна, за да позволи на Съда да оцени естеството и обхвата на заявлението.²⁹²

След получаване на първоначалното съобщение, Регистратурата открива досие, чийто номер трябва да се посочва във всяка последваща кореспонденция.²⁹³ Заявителите се уведомяват за този референтен номер с писмо.²⁹⁴ На този етап от заявителите може да се изисква да предоставят допълнителна информация или документи.²⁹⁵

Правна представителство: Жалбите могат да бъдат подадени до ЕСПЧ директно от жертвата или чрез представител.²⁹⁶ Въпреки това, като общо правило, Съдът изисква жалбоподателят да бъде представляван, след като жалбата е била съобщена на договарящата държава.²⁹⁷ Жалбоподателят може да поиска разрешение да представи своя случай, което председателят на камарата може да разреши „по изключение“.²⁹⁸

Представителят на жалбоподателя трябва да бъде адвокат, упълномощен да упражнява адвокатска професия в една от държавите, страни по ЕКПЧ, и да е жител на една от тях, или да бъде друго лице, одобрено от председателя на камарата.²⁹⁹ Представителят трябва да владее френски или английски език, освен ако

²⁸⁶ Официалните езици на Съда са английски и френски, но ако за жалбоподателя е по-лесно, той може да пише на Секретариата на един от официалните езици на държавите, ратифицирали Конвенцията. През началния етап на производството жалбоподателят може да получава кореспонденция от Съда на този език. Въпреки това, на по-късен етап от производството, а именно ако Съдът реши да поиска от правителството да представи писмени коментари по жалбите Ви, цялата кореспонденция от Съда ще бъде изпращана на английски или френски език, а жалбоподателят или неговият представител ще трябва да използват английски или френски език в последващите си писмени изявления.

²⁸⁷ Правило 47(3)(1)(а) от Правилника на ЕСПЧ.

²⁸⁸ ЕСПЧ, [Практически указания: Започване на производство \(Индивидуални жалби по член 34 от Конвенцията\)](#), последно изменени на 1 февруари 2022 г., параграф 10.

²⁸⁹ Наличният срок беше променен след приемането на Факултативен протокол № 15, който влезе в сила през 2021 г.

²⁹⁰ Правило 47(3)(1)(б) от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

²⁹¹ Правило 47(2)(б) от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

²⁹² ЕСПЧ, [Практически указания: Завеждане на производство \(Индивидуални жалби по член 34 от Конвенцията\)](#), последно изменени на 1 февруари 2022 г., параграфи 5, 7.

²⁹³ Правило 47(2)(б) от Правилника за дейността на ЕСПЧ; ЕСПЧ, [Практически указания: Започване на производство \(Индивидуални жалби по член 34 от Конвенцията\)](#), последно изменени на 1 февруари 2022 г., параграф 5.

²⁹⁴ Правило 47(2)(а) от Правилника на Съда на ЕСПЧ; ЕСПЧ, [Практически указания: Започване на производство \(Индивидуални жалби по член 34 от Конвенцията\)](#), последно изменени на 1 февруари 2022 г., параграф 7.

²⁹⁵ ЕСПЧ, [Практически указания: Започване на производство \(Индивидуални жалби по член 34 от Конвенцията\)](#), последно изменени на 1 февруари 2022 г.

²⁹⁶ Правилата за представителство са заложи в правило 36 от Правилника за съдебния ред на ЕСПЧ.

²⁹⁷ Дългосрочното неспазване от страна на жалбоподателя на задължението да се свързва с представителя си може да доведе до решение на Съда, че жалбоподателят е загубил интерес към производството, и до заличаване на делото от списъка. Вж. *Ramzy срещу Нидерландия*, ЕСПЧ, жалба № 25424/05, решение за допустимост, 20 юли 2010 г.

²⁹⁸ Правило 36(3) от Правилника за съдебния ред на ЕСПЧ.

²⁹⁹ Правило 36(4)(а) от Правилника на Съда на ЕСПЧ.

председателят на камарата не даде разрешение за използване на друг език.³⁰⁰ Председателят на камарата може също така да отстрани представител, ако неговото поведение се счита за пречка за ефективното представляване на интересите на жалбоподателя.³⁰¹

Правна помощ: ЕСПЧ разполага със система за правна помощ. Председателят на камарата може да предостави правна помощ, когато това се счита за необходимо за правилното провеждане на делото и при условие че жалбоподателят не разполага с достатъчно средства, за да покрие изцяло или частично възникналите разходи.³⁰² Правна помощ може да бъде предоставена по искане на жалбоподателя или по инициатива на председателя.³⁰³ Това решение се взема след като ответната държава е представила писмените си забележки относно допустимостта на делото или когато срокът за това е изтекъл.³⁰⁴ Ако бъде предоставена, правната помощ обхваща всички етапи на производството, освен ако председателят на камарата не реши, че условията за предоставянето ѝ вече не са изпълнени.³⁰⁵ Заявителите, които искат правна помощ, трябва да попълнят декларация, заверена от съответните национални органи, в която подробно се посочват доходите, капиталовите активи и всички финансови задължения по отношение на лица на издръжка или други финансови задължения.³⁰⁶

Състав на съда: ЕСПЧ може да заседава в състав от един съдия, комисия от трима съдии, камара от седем съдии или голяма камара от седемнадесет съдии.³⁰⁷ Един съдия може да обяви дадено заявление за недопустимо или да го извади от списъка с дела на съда, за да ускори разглеждането на явно недопустими заявления, но не може да се произнася по съществуващото на делото.³⁰⁸ Единичните съдии се назначават от председателя на Съда и не заседават по дела срещу собствената си държава.³⁰⁹ Комитетите от трима съдии имат същата компетентност, но могат освен това да постановяват решения по същество, когато делото се отнася до въпрос, който вече е добре установен в съдебната практика на Съда.³¹⁰ Повечето решения по същество се постановяват от камари от седем съдии, включително председател, национален съдия и пет други съдии, определени от председателя.³¹¹ Всяка договаряща страна избира един национален съдия чрез Парламентарната асамблея на Съвета на Европа (ПАСЕ), която избира съдията от списък с трима кандидати, номинирани от държавата.³¹² Камарите разглеждат както допустимостта, така и съществуващото на делото, освен ако жалбата вече е обявена за допустима.³¹³ Голямата камара е най-висшата инстанция

³⁰⁰ Правило 36(5) от Правилника на ЕСПЧ.

³⁰¹ Правило 36(4)(в) от Правилника на Съда на ЕСПЧ.

³⁰² Правило 106 от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

³⁰³ Правило 105(1) от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

³⁰⁴ Правило 107 от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

³⁰⁵ Правило 110 от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

³⁰⁶ Правила 105-110 от Правилника за съдебния ред на ЕСПЧ относно правната помощ.

³⁰⁷ Член 26 от ЕКПЧ; правила 24-30 от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

³⁰⁸ Член 27, параграф 1 от ЕКПЧ.

³⁰⁹ Правило 27А, параграф 3 от Правилника за дейността на ЕСПЧ: „В съответствие с член 26, параграф 3 от Конвенцията, съдия не може да разглежда като единствен съдия никаква жалба срещу договаряща страна, по отношение на която този съдия е бил избран. Освен това, съдия не може да разглежда като единствен съдия никаква жалба срещу договаряща страна, чийто гражданин е този съдия“.

³¹⁰ Член 28, параграф 1 от ЕКПЧ; Протокол № 14 към ЕКПЧ.

³¹¹ Член 26 от ЕКПЧ; Правило 26, параграф 1 от Правилника за съдебния ред на ЕСПЧ: „Камарите от седем съдии, предвидени в член 26, параграф 1 от Конвенцията за разглеждане на дела, представени пред Съда, се състоят от секциите, както следва. (а) При спазване на параграф 2 от настоящия правилник и на правило 28, параграф 4, последно изречение, камарата включва във всеки случай председателя на секцията и съдията, избран по отношение на всяка заинтересована договаряща страна. Ако последният съдия не е член на секцията, на която е разпределена жалбата съгласно правила 51 или 52, той или тя заседава като член по право на камарата в съответствие с член 26, параграф 4 от Конвенцията. Правило 29 се прилага, ако този съдия не може да участва или се оттегли. (б) Останалите членове на камарата се назначават от председателя на секцията по ротационен принцип измежду членовете на съответната секция. (в) Членовете на секцията, които не са назначени по този начин, участват в делото като заместник-съдии.“

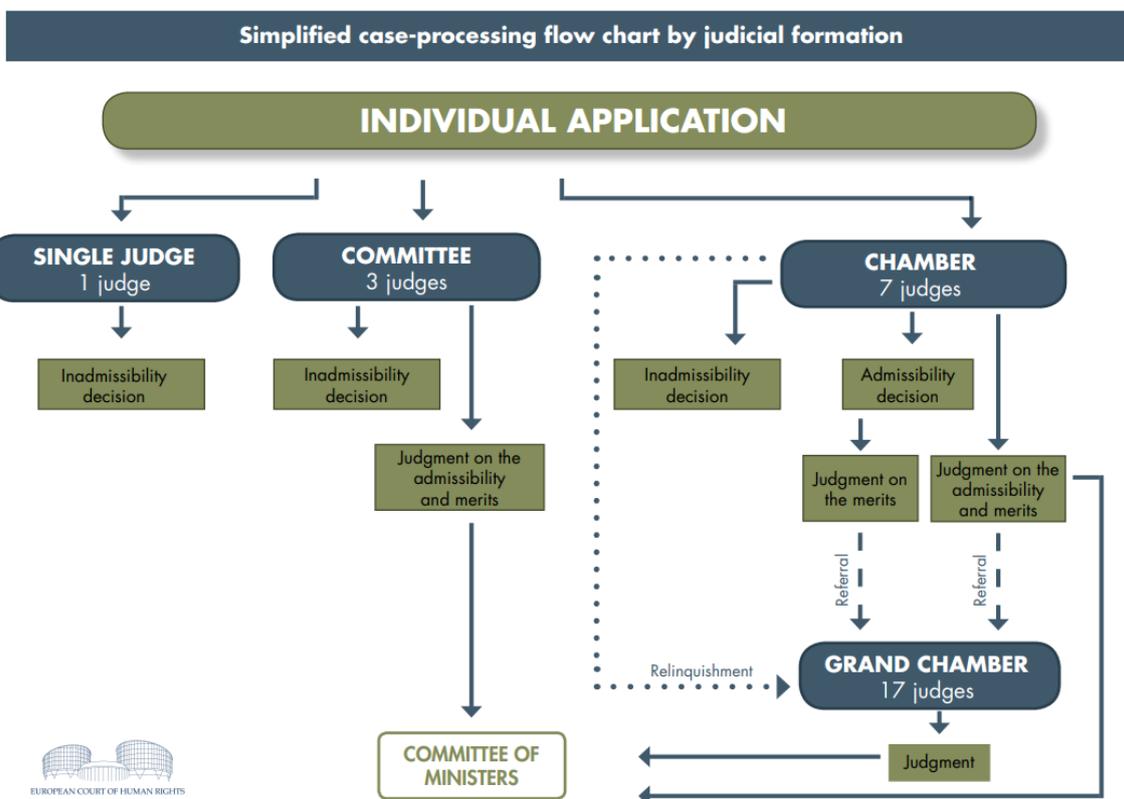
³¹² Член 22 от ЕКПЧ; ПАСЕ, [Комитет за избор на съдии в ЕСПЧ](#), уебсайт (посетен на 22 май 2025 г.).

³¹³ Член 29 от ЕКПЧ. Правило 1, буква е) от Правилника на Съда на ЕСПЧ: „терминът „камара“ означава всяка камара от седем съдии, съставена в съответствие с член 26, параграф 1 от Конвенцията [...]“.

на Съда и се състои от 17 съдии, включително председател, заместник-председатели, председатели на секции и национален съдия.³¹⁴

Прехвърляне на компетентност на Голямата камера: По всяко време преди да постанови решение, камерата може да „прехвърли компетентността на Голямата камера“ за дела, които са висящи пред камерата и които повдигат „сериозен въпрос, засягащ тълкуването на Конвенцията или протоколите“ или когато решението по тях може да доведе до решение, „несъвместимо с предишно решение на Съда“.³¹⁵

Препращане към Голямата камера: Всяка страна може да поиска препращане на делото към Голямата камера. Комисия от пет съдии от Голямата камера разглежда искането и може да го приеме за дела, които повдигат „сериозен въпрос, засягащ тълкуването на Конвенцията или протоколите“ или „сериозен въпрос от общо значение“.³¹⁶

Фигура 1. Опростена диаграма на ЕСПЧ за разглеждане на дела³¹⁷

³¹⁴ Член 26 от ЕКПЧ; Правило 24 от Правилника за съдебния ред на ЕСПЧ.

³¹⁵ Член 30 от ЕКПЧ: „Когато дело, разглеждано от камерата, повдига сериозен въпрос, засягащ тълкуването на Конвенцията или протоколите към нея, или когато решението по въпрос, разгледан от камерата, може да доведе до резултат, несъвместим с предишно решение на Съда, камерата може по всяко време, преди да постанови решението си, да се откаже от компетентността си в полза на Голямата камера.“. Вж. също правило 72 от Процедурния правилник на ЕСПЧ. Вж. например Регистратура на ЕСПЧ, [Отказ от компетентност в полза на Голямата камера по делото Mansouri срещу Италия](#), Прессъобщение, 22 февруари 2024 г.

³¹⁶ Член 43 от ЕКПЧ: „В срок от три месеца от датата на решението на камерата всяка страна по делото може, в изключителни случаи, да поиска делото да бъде отнесено към Голямата камера. 2. Състав от пет съдии от Голямата камера приема искането, ако делото повдига сериозен въпрос, засягащ тълкуването или прилагането на Конвенцията или протоколите към нея, или сериозен въпрос от общ интерес. 3. Ако съставът приеме искането, Голямата камера решава делото с решение.“ Вж. също правило 73 от Процедурния правилник на ЕСПЧ.

³¹⁷ Източник на изображението: ЕСПЧ, [Опростена диаграма на процеса на разглеждане на дела пред Съда](#), уебсайт (посетен на 2 февруари 2026 г.).

Етап на допустимост

Председателят на съда възлага делото на определена секция на съда.³¹⁸ Председателят на секцията съставя камари от седем съдии.³¹⁹ Индивидуалните жалби могат да бъдат обявени за недопустими или да бъдат изключени от списъка на делата на Съда от един съдия, „когато такова решение може да бъде взето без допълнително разглеждане“.³²⁰ Решенията, взети от един съдия съгласно член 27 от ЕКПЧ, са окончателни.³²¹ В противен случай единственият съдия предава делото на камара или на комитет от трима съдии.³²²

Председателят на камарата назначава докладчик по делото.³²³ Докладващият съдия може да поиска допълнителна информация от страните, да реши дали делото следва да бъде разгледано от един съдия, комисия или камара и може да представя доклади, проекти или документи на камарата, комисията или председателя.³²⁴ На този етап делото може да бъде прехвърлено на комисия на камарата, съставена от трима съдии. Комисията уведомява ответната държава за молбата и може да поиска допълнителна информация от двете страни.³²⁵

Комитетът може с единодушно гласуване да обяви делото за недопустимо, да го заличи от списъка или да го обяви за допустимо и незабавно да вземе решение по същество, когато основният въпрос по делото вече е предмет на утвърдена съдебна практика на Съда на Европейската комисия за правата на човека.³²⁶ В противен случай Комитетът предава делото на Камарата.³²⁷ Решението на Комитета е окончателно.³²⁸ Камарата може също да поиска допълнителна информация от страните и да реши да обяви жалбата за недопустима или да я извади от списъка незабавно.³²⁹ Преди да вземе решение относно допустимостта, тя може да проведе изслушване по искане на alguna de las partes или по своя инициатива и, ако счете за целесъобразно, да се произнесе едновременно по допустимостта и по същество.³³⁰

Разглеждане на допустимостта и основателността

Решението за допустимост може да бъде взето отделно или едновременно с решението по същество.³³¹ Ако заявлението не е обявено за недопустимо или изключено от списъка на делата на Съда, Камарата може да покани страните да представят допълнителни доказателства и забележки и може да реши да проведе изслушване.³³² Ако дадено лице търси справедливо удовлетворение в случай, че Съдът установи, че държавата е нарушила неговите права, на този етап трябва да бъдат представени както искът, така и подкрепящата документация.³³³

След това камарата разглежда делото.³³⁴ Изслушванията са публични, както и документите, депозиранни при секретаря на съда.³³⁵ Въпреки това, при извънредни обстоятелства съдът може да реши да ограничи достъпа в интерес на морала, общественения ред или националната сигурност в едно демократично общество, или

³¹⁸ Правило 52(1) от Процедурния правилник на ЕСПЧ.

³¹⁹ Член 26 от ЕКПЧ; правило 52, параграф 2 от Процедурните правила на ЕСПЧ.

³²⁰ Член 27, параграф 1 от ЕКПЧ.

³²¹ Член 27, параграф 2 от ЕКПЧ.

³²² Член 27, параграф 3 от ЕКПЧ; правила 49, 52А, 53 и 54 от Правилника на Съда на ЕСПЧ.

³²³ Член 24 от ЕКПЧ; правило 49(2) от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

³²⁴ Членове 24 и 27 от ЕКПЧ; правила 49 и 52А от Правилника за дейността на Съда на ЕСПЧ.

³²⁵ Член 26 от ЕКПЧ; правило 51, параграф 4 от Правилника за дейността на Съда на ЕСПЧ.

³²⁶ Член 28 от ЕКПЧ; правило 53(2) от Правилника за дейността на Съда на ЕСПЧ.

³²⁷ Член 28 от ЕКПЧ; правило 53(6) от Правилника за дейността на Съда на ЕСПЧ.

³²⁸ Член 28 от ЕКПЧ; правило 53(4) от Правилника за дейността на Съда на ЕСПЧ.

³²⁹ Член 28 от ЕКПЧ; правило 53(1) от Правилника за съдебния ред на ЕСПЧ.

³³⁰ Член 29 от ЕКПЧ; Правило 54 от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

³³¹ Членове 28-29 от ЕКПЧ.

³³² Член 29 от ЕКПЧ; Правило 59(1) от Правилника за съдебния ред на ЕСПЧ.

³³³ Член 41 от ЕКПЧ; Правило 60(2) от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

³³⁴ Член 38 от ЕКПЧ.

³³⁵ Член 40 от ЕКПЧ; Правила 33(1) и 63(1) от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

когато интересите на непълнолетни лица или защитата на личния живот на страните го изискват.³³⁶ Достъпът може да бъде ограничен и при специални обстоятелства, когато публичността би накърнила интересите на правосъдието.³³⁷

Решенията на камарата са окончателни, когато: (а) страните декларират, че не искат препращане към Голямата камера; (б) са изминали три месеца от датата на решението, без да е поискано препращане към Голямата камера; или (в) съставът на Голямата камера отхвърли искане за препращане, подадено от alguna de las partes.³³⁸

Справедливо удовлетворение: Ако Съдът констатира нарушение, той разглежда всички искания за справедливо удовлетворение, предявени от жалбоподателя.³³⁹ Искането на жалбоподателя за справедливо удовлетворение следва да включва подробно описание на искането, придружено от всички съответни подкрепящи документи, и по правило следва да бъде подадено в сроковете, определени от председателя на камарата за подаване на забележките на жалбоподателя по съществуващото на жалбата.³⁴⁰

В допълнение към присъждането на обезщетение, което да се изплати като справедливо удовлетворение:

*„[в] определени конкретни ситуации [...] Съдът може да счете за полезно да посочи на ответната държава вида мерки, които могат да бъдат предприети, за да се сложи край на – често системната – ситуация, довела до констатираното на нарушение [...]. Понякога естеството на констатираното нарушение може да е такова, че да не оставя реален избор по отношение на необходимите мерки [...]“.*³⁴¹

А.Д. срещу Малта, ЕСПЧ, жалба № 12427/22, решение от 17 октомври 2023 г.³⁴²

Контекст на делото: Делото се отнася до непълнолетен търсец убежище от Кот д'Ивоар, който при пристигането си в Малта през ноември 2021 г. е заявил, че е на 17 години. Той е бил задържан за общо 225 дни в различни центрове за задържане на имигранти, без достъп до информация и комуникация на език, който разбира, включително в началото, когато е бил поставен под карантина. Заявителят не е знаел, че има настойник. Въпреки че е бил диагностициран с белодробна туберкулоза, той не е получил навременен, подходящ или постоянен достъп до медицински грижи. Въпреки че е заявил, че е на 17 години, първоначално е бил задържан заедно с възрастни, подложен на лоши санитарни условия, ограничен достъп до открито пространство, изолация и е изпитвал психически проблеми.

Съдебен процес пред ЕСПЧ: Сред другите неща, жалбоподателят се оплака, че:

- (i) в нарушение на член 3 от ЕКПЧ, той е бил задържан в продължение на 225 дни в нечовешки и унижителни условия;

³³⁶ Правила 33(2) и 63(2) от Правилника за дейността на Съда на ЕСПЧ.

³³⁷ Член 40 от ЕКПЧ; правила 33 и 63 от Правилника за дейността на Съда на ЕСПЧ.

³³⁸ Член 44 от ЕКПЧ: „1. Решението на Голямата камера е окончателно. 2. Решението на камарата става окончателно (а) когато страните декларират, че няма да поискат делото да бъде отнесено към Голямата камера; или (б) три месеца след датата на решението, ако не е поискано отнасяне на делото към Голямата камера; или (в) когато съставът на Голямата камера отхвърли искането за отнасяне съгласно член 43. 3. Окончателното решение се публикува“.

³³⁹ Член 41 от ЕКПЧ.

³⁴⁰ Член 41 от ЕКПЧ; Правило 60 от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

³⁴¹ *Hirsi Jamaa и други срещу Италия*, ЕСПЧ, жалба № 27765/09, решение от 23 февруари 2012 г., параграф 209. Мерките са разпоредени съгласно член 46 от ЕКПЧ.

³⁴² *А.Д. срещу Малта*, ЕСПЧ, жалба № 12427/22, решение от 17 октомври 2023 г. МС, Европейският съвет за бежанците и изгнаниците (ECRE), Центърът AIRE и Глобалният кампус за правата на човека са подали съвместна трета страна, вж. МС, [Малта: съвместна трета страна относно задържането на дете мигрант](#), 18 октомври 2022 г., уебсайт (посетен на 3 февруари 2026 г.).

- (ii) от 10 декември 2021 г. до 10 февруари 2022 г. лишаването му от свобода е представлявало задържане, което не е било законно и следователно е противоречало на член 5, параграф 1 от ЕКПЧ;
- (iii) задържането му след издаването на заповед за задържане на 10 февруари 2022 г. е било произволно и следователно в противоречие с член 5, параграф 1 от ЕКПЧ; и
- (iv) в нарушение на член 13 от ЕКПЧ, той не е имал достъп до ефективно средство за защита, за да подаде жалба по член 3 относно условията на задържането му.

В решението си от 17 октомври 2023 г. Съдът постанови, че:

- (i) „предвид уязвимостта на жалбоподателя (предполагаема непълнолетност и здравословно състояние), условията, при които е бил настанен, не са били съобразени с неговите нужди, нито с причините за задържането му, което е продължило повече от седем месеца, и като се имат предвид всички релевантни обстоятелства, е представлявало нечовешко и унижително отношение. [...] Следователно е налице нарушение на член 3 от Конвенцията“;
- (ii) задържането му между 10 декември 2021 г. и 20 февруари 2021 г. не е било предвидено в закона и следователно е нарушило член 5, параграф 1 от ЕКПЧ;
- (iii) задържането му от 10 февруари 2022 г. не е било в съответствие с член 5, параграф 1, буква е) (а именно задържане за целите на имиграционен контрол), в резултат на което е нарушило член 5, параграф 1 от ЕКПЧ;
- (iv) Съдът потвърждава, че в съответствие с установената си съдебна практика по отношение на Малта, конституционните процедури за правна защита не представляват ефективно средство за защита по отношение на жалби, свързани с текущи условия на задържане по член 3. При липса на друго налично средство за защита, Съдът заключава, че е налице нарушение на член 13 във връзка с член 3.

По-специално, Съдът констатира, че в нарушение на член 13 във връзка с член 3, жалбоподателят не е имал достъп до ефективно средство за защита, като повторно подчертава, че такова средство за защита трябва да бъде адекватно, достъпно и бързо, когато бързината е необходима за ефективността на коригиращите мерки. Съдът подчерта, че Малта трябва да предприеме общи мерки, за да гарантира, че „уязвимите“ лица не се задържат, че задържането е свързано с поне едно допустимо правно основание и че условията на задържане са подходящи. Съдът присъди справедливо обезщетение на жалбоподателя.

Въздействие на решението: След решението Малта намали автоматичното задържане от две седмици при пристигане по причини, свързани с общественото здраве, на няколко дни. През 2024 г. обаче главният имиграционен служител (PIO) въведе нова политика на автоматично задържане въз основа на заповед за задържане за минимум около два месеца за всички търсеци убежище, с изключение на тези, които са маркирани като уязвими в момента на слизане от кораба.³⁴³

Приятелско уреждане

По време на производството Съдът може да съдейства на страните за постигане на приятелско уреждане на делото.³⁴⁴ Обсъжданията относно приятелското уреждане са поверителни и се провеждат под ръководството на секретариата на Съда, съгласно указанията на камарата, на която е възложено делото, или на нейния председател.³⁴⁵

³⁴³ Европейски съвет за бежанците и изгнаниците (ECRE), Фондация „Адитус“, [Доклад за Малта – Актуализация за 2024 г.](#), август 2025 г., стр. 115.

³⁴⁴ Член 39 от ЕКПЧ; Правило 62 от Правилника на Съда на ЕСПЧ.

³⁴⁵ Член 39, параграф 1 от ЕКПЧ; правило 62, параграф 2 от Правилника на Съда на ЕСПЧ.

Ако бъде постигнато уреждане, делото се заличава от списъка.³⁴⁶ Решението на Съда в такива случаи се ограничава до кратко изложение на фактите и условията на споразумението, което след това се предава на Комитета на министрите, който следи за напредъка в изпълнението на споразумението.³⁴⁷ Постигнатото споразумение не трябва да противоречи на никоя от разпоредбите на ЕКПЧ.³⁴⁸

Изключване от списъка

На всеки етап от производството Съдът може да реши да извади дадена молба от списъка си с дела.³⁴⁹ Това може да стане, ако се установи, че жалбоподателят вече не възнамерява да продължи с молбата, въпросът е решен или по друга причина, установена от Съда, вече не е оправдано да се продължи разглеждането на молбата.³⁵⁰

Съдът може също да отмени дело, когато държавата ответник направи едностранно изявление, дори ако жалбоподателят желае делото да продължи.³⁵¹ Решението на Съда в такива случаи зависи от това дали той счита, че зачитането на правата на човека, както са определени в Конвенцията и протоколите към нея, изисква по-нататъшно разглеждане.³⁵² Съдът е постановил, че при вземането на това решение той взема предвид „естеството на подадените жалби, дали повдигнатите въпроси са сравними с въпроси, по които Съдът вече се е произнесъл в предишни дела, естеството и обхвата на мерките, предприети от ответното правителство в контекста на изпълнението на решенията, постановени от Съда в такива предишни дела, и въздействието на тези мерки върху разглежданото дело“.³⁵³

При определени обстоятелства, обосновани с извънредни причини, Съдът може да реши да възстанови в списъка си молба, която преди това е била отхвърлена.³⁵⁴

³⁴⁶ Член 39, параграф 3 от ЕКПЧ; правила 43, параграф 3 и 62, параграф 3 от Правилника за съдебния ред на ЕСПЧ.

³⁴⁷ Член 39, параграф 4 от ЕКПЧ; правило 56, параграф 2 от Правилника за съда на ЕСПЧ.

³⁴⁸ Член 39, параграф 1 от ЕКПЧ; правило 62 от Правилника за дейността на ЕСПЧ.

³⁴⁹ Член 37, параграф 1 от ЕКПЧ; правило 43, параграф 1 от Правилника на Съда на ЕСПЧ.

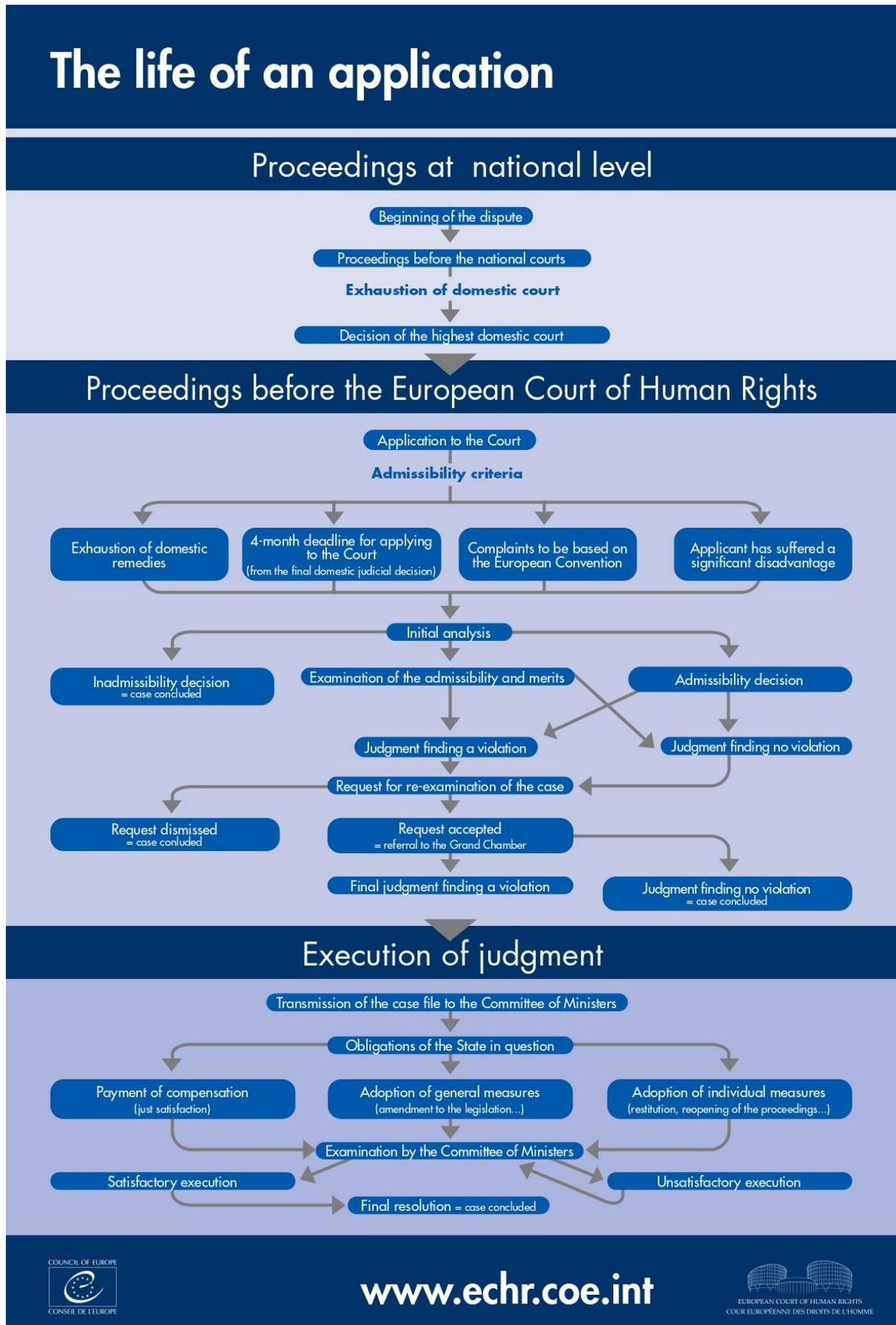
³⁵⁰ Член 37(1) от ЕКПЧ.

³⁵¹ *Акман срещу Турция*, ЕСПЧ, жалба № 37453/97, решение за допустимост, 26 юни 2001 г., параграфи 28-32; *Тахсин Акар срещу Турция*, ЕСПЧ, жалба № 26307/95, решение от 8 април 2004 г., параграфи 75-76.

³⁵² Член 37, параграф 1 от ЕКПЧ.

³⁵³ *Tahsin Acar срещу Турция*, ЕСПЧ, параграф 76. Списъкът не е изчерпателен. Тази практика е отразена в правило 62, буква а) от Правилника на ЕСПЧ.

³⁵⁴ Член 37 от ЕКПЧ; правило 43, параграф 5 от Правилника за съдебния ред на ЕСПЧ.

Фигура 2. Диаграма на етапите на разглеждане на жалбата пред ЕСПЧ³⁵⁵

с. Европейски комитет по социални права

Механизъм за колективни жалби

За допълнителна информация относно процедурата за колективни жалби вижте [уебсайта на Съвета на Европа](#)³⁵⁶ и [базата данни с съдебната практика на ЕКСП](#).³⁵⁷

Подготвителна фаза: Колективните жалби до ЕКСП трябва да се адресират до изпълнителния секретар на Европейския комитет по социални права,³⁵⁸ който потвърждава получаването им, уведомява заинтересованата държава-членка и предава жалбата на ЕКСП.³⁵⁹

Фаза на допустимост: За всеки случай председателят на ЕКСП назначава един от членовете си за докладчик.³⁶⁰ Докладчикът изготвя проект на решение относно допустимостта и, когато е уместно, проект на решение по същество.³⁶¹ ЕКСП може да поиска от жалбоподателя допълнителна информация, свързана с допустимостта на жалбата.³⁶² ЕКСП разглежда колективни жалби, подадени от социални партньори и неправителствени организации.³⁶³ Той може да вземе решение относно допустимостта, без да кани държавата ответник да представи забележки, ако счете, че жалбата е явно неоснователна или че изискванията за допустимост са изпълнени.³⁶⁴ Преди да вземе решение относно допустимостта, ЕКСП може да поиска становище от държавата ответник в определен срок.³⁶⁵ Ако държавата представи становище, ЕКСП ще поиска и жалбоподателят да отговори.³⁶⁶ Решението относно допустимостта се предава на страните, както и на всички договарящи се държави по Хартата, и се публикува на уебсайта на Съвета на Европа.³⁶⁷

Разглеждане на съществуването на въпроса: Комитетът може да поиска допълнителна информация от страните и да организира изслушване по искане на една от страните или по своя собствена инициатива.³⁶⁸ Всяка договаряща държава, която е приела процедурата за колективни жалби, може да представи коментари.³⁶⁹ Освен това, по препоръка на докладчика, председателят на ЕКСП може да покани всяка институция, организация или лице да представи забележки по случая и въпросите, разглеждани в контекста на жалбата, с която Комитетът е сезиран.³⁷⁰ Всички забележки се предават както на жалбоподателя, така и на държавата ответник и се публикуват на уебсайта на Съвета на Европа.³⁷¹

³⁵⁵ Източник на изображението: ЕСПЧ, [Животът на една жалба](#), уебсайт (посетен на 2 февруари 2026 г.).

³⁵⁶ CE, [Колективни жалби](#), уебсайт (посетен на 16 юни 2025 г.).

³⁵⁷ CE, [ESC HUDOC](#), уебсайт (посетен на 16 юни 2025 г.).

³⁵⁸ Изпълнителен секретар на Европейската социална харта, Генерална дирекция „Човешки права и правова държава“, Съвет на Европа, Страсбург Cedex, F-67075, Франция.

³⁵⁹ Член 5 от Протокола към Европейската социална харта и правило 23 от Процедурния правилник на Европейската социална харта.

³⁶⁰ Правило 27 от Процедурните правила на ЕКПЧ.

³⁶¹ Правило 27 от Правилника за процедурата на ЕКСП.

³⁶² Член 6 AP ESC.

³⁶³ Член 1 от Протокола към Европейската социална харта: „Договарящите се страни по настоящия протокол признават правото на следните организации да подават жалби за незадоволително прилагане на Хартата: а) международни организации на работодатели и синдикати, посочени в член 27, параграф 2 от Хартата; б) други международни неправителствени организации, които имат консултативен статут в Съвета на Европа и са включени в списък, съставен за тази цел от Правителствения комитет; (в) представителни национални организации на работодатели и синдикати в юрисдикцията на договарящата страна, срещу която са подали жалба.

³⁶⁴ Правило 29(4) от Процедурния правилник на ЕКСП.

³⁶⁵ Правило 29(1) от Процедурния правилник на ЕКСП.

³⁶⁶ За (международните) НПО критерият за допустимост е жалбата да се отнася до въпрос, по който те са признати за особено компетентни.

³⁶⁷ Член 7, параграф 1 от Протокола към ЕКП; правила 29 и 30 от Процедурния правилник на ЕКП.

³⁶⁸ Член 7 от Протокола към ЕКП; правила 31 и 33 от Процедурния правилник на ЕКП.

³⁶⁹ Член 7, параграф 1 от Протокола към ЕКП

³⁷⁰ Правила 32 и 32А от Процедурния правилник на ЕКПЧ

³⁷¹ Членове 32 и 32А от Процедурния правилник на ЕКПЧ.

След разглеждане на писмените и устните изявления, ако има такива, Комитетът изготвя доклад с мотивите и заключенията си относно това дали държавата е нарушила едно или повече от задълженията си по Европейската социална харта и го предава поверително на страните и на Комитета на министрите на Съвета на Европа, които нямат право да го публикуват.³⁷²

Въз основа на доклада на ЕКСП членовете на Комитета на министрите, които представляват държавите, страни по ЕСП, приемат резолюция.³⁷³ Когато ЕКСП установи, че Хартата не е била приложена по задоволителен начин, Комитетът на министрите трябва да приеме с мнозинство от две трети от гласувалите препоръка, адресирана до съответната държава.³⁷⁴ Комитетът на министрите не може да променя правната оценка на жалбата, направена от ЕКСП.³⁷⁵ Засегнатата държава трябва да докладва за мерките, които е предприела във връзка с препоръката, в редовните си доклади до Съвета на Европа.³⁷⁶ Докладът (решението) на ЕКСП по жалбата се публикува, когато Комитетът на министрите приеме резолюция по случая или, във всеки случай, не по-късно от четири месеца след предаването му на Комитета на министрите.³⁷⁷

ICJ и ECRE срещу Гърция, ЕКСП, жалба № 173/2018, решение от 26 януари 2021 г.³⁷⁸

Контекст на случая: В Гърция непридружени и придружени деца мигранти на североизточните острови в Егейско море, както и непридружени деца мигранти на гръцкия континент, се сблъскаха с сериозно пренаселеност в приемните центрове, предназначени да осигуряват основни грижи и защита на децата. Децата мигранти бяха подложени на вредни условия за продължителни периоди от време в резултат на сериозни недостатъци в приемането и грижите, а тези условия представляваха значителен риск за психическото и физическото здраве на децата.

Съдебен спор пред ЕКПЧ: През 2018 г. МКП и Европейският съвет за бежанците и изгнаниците (ЕСБИ), в сътрудничество с Гръцкия съвет за бежанците, подадоха колективна жалба пред ЕКПЧ срещу Гърция. В жалбата се подчертаваше, че лошите условия на настаняване и бездомността на децата представляват нарушения на Ревизираната европейска социална харта. В нея се посочват нарушения на редица съществени права по ЕСК: правото на подходящо жилище и правото на подслон (член 31, параграфи 1 и 2); правото на семейството на социална и икономическа защита (член 16); правото на детето на специална защита (член 7, параграф 10); правото на здраве (член 11, параграфи 1 и 3); правото на социална и медицинска помощ (член 13) и правото на образование (член 17, параграф 2). В нея се обръща внимание и на липсата на настойничество, използването на задържане и дълготрайното въздействие на нестандартните условия на живот върху физическото и психическото благосъстояние на децата.

През май 2019 г. Комитетът издаде временни мерки, с които нареди на гръцкото правителство спешно да осигури на всички мигранти деца подходящо подслон, хранене, образование и медицински грижи. Освен това разпореди непридружените деца да бъдат изведени от местата за задържане и граничните центрове за регистрация и идентификация и да бъдат настанени в съоръжения, подходящи за тяхната възраст, както и да им бъдат назначени настойници. ЕКПЧ подчерта, че

³⁷² Член 8 от AP ESC.

³⁷³ Правило 35 от Правилника за процедурите на ЕКСП.

³⁷⁴ Член 9 от Допълнителния протокол към Европейската конвенция за социалните права.

³⁷⁵ Съвет на Европа, Обяснителен доклад към Допълнителния протокол към ЕСК, предвиждащ система за колективни жалби, № 158, 1995 г., параграф 46.

³⁷⁶ Член 10 от Допълнителния протокол към ЕСК.

³⁷⁷ Член 8, параграф 2 от Допълнителния протокол към ЕКП.

³⁷⁸ ICJ и ECRE срещу Гърция, ECSR, Жалба № 173/2018, Решение от 26 януари 2021 г.

описаните условия рискуват да причинят непоправима вреда и необратими увреждания в развитието на засегнатите деца.

В решението си по същество от 2021 г. ЕКПЧ установи, че Гърция е нарушила няколко разпоредби от Ревизирия ЕКПЧ, включително: правото на жилище (член 31); правото на деца и младежи на социална, правна и икономическа защита (член 17); правото на деца и младежи на защита (член 7); и правото на защита на здравето (член 11). Комитетът потвърди, че децата са били изложени на бездомност, продължителни периоди на задържане и неотговарящи на стандартите приемни съоръжения, както и че са нямали достъп до необходимите услуги и защита.

Въздействие на решението: Делото оказва значително въздействие върху политиката за закрила на децата в Гърция. Един от основните резултати беше премахването на задържането на мигранти деца под т.нар. защитна опека в полицейските участъци през 2020 г.,³⁷⁹ след решението за временни мерки. В отговор на констатациите на ЕКСП и други съдебни дела и усилия за застъпничество на национално и международно равнище, Гърция създаде Национална система за настойничество за непридружени непълнолетни и създаде Специален секретариат за защита на непридружени непълнолетни през 2020 г. Тя също така стартира Националния механизъм за реагиране при извънредни ситуации (NERM), предназначен да идентифицира и да предостави незабавно подслон на бездомни или уязвими непридружени непълнолетни. Според докладите условията за приемане са били подобрени и няколко от най-проблемните съоръжения на островите са били демонтирани. Въпреки това остават опасения, тъй като според последните доклади в някои гранични центрове за приемане условията продължават да са лоши и *де факто* задържането продължава, и е необходимо да се проследи изпълнението на решението.³⁸⁰

d. Специални процедури

Съобщенията по специалните процедури на ООН са достъпни чрез съответната [база данни на ВКПЧ](#).³⁸¹

Както е отбелязано по-горе в раздел 1.4.3, много от специалните процедури (специални докладчици, независими експерти или работни групи), мандатирани и назначени от Съвета на ООН по правата на човека за разглеждане на конкретни тематични въпроси, свързани с правата на човека, са оправомощени да получават и разглеждат индивидуални съобщения, в които се твърди, че са нарушени права, попадащи в рамките на техния мандат.

След получаване на съобщение, съответната специална процедура го оценява и решава дали да се свърже със засегнатата държава, за да поиска отговор на твърденията.³⁸² Специалната процедура може да помогне за довеждането на случая до знанието на властите, да поиска допълнителна информация, да повдигне въпроси или да препоръча действия.³⁸³ Информацията за съобщенията, изпратени от специална процедура до дадена държава, обикновено се публикува в годишния доклад на специалната процедура до Съвета по правата на човека.³⁸⁴

³⁷⁹ Член 43 от Закон 4760/2020; AIDA, GCR, ECRE, [Актуализация за 2024 г.: Доклад за Гърция](#), септември 2025 г.; стр. 224-225.

³⁸⁰ Вж. ICJ, [Гърция: ICJ и ECRE призовават Европейския комитет по социални права да гарантира спазването от страна на Гърция на правата на децата мигранти и бежанци](#), 6 ноември 2025 г., уебсайт (посетен на 28 януари 2026 г.).

³⁸¹ ОНСНР, [Доклад за комуникация и търсене](#), уебсайт (посетен на 16 юни 2025 г.). Вж. [списъка с 46-те тематични мандата](#) и [списъка с 14-те мандата за страни](#), уебсайт на UNHRC (посетен на 8 април 2025 г.).

³⁸² ВКПЧ, [Наръчник за дейността на специалните процедури на Съвета по правата на човека](#), август 2008 г.

³⁸³ Вж. още ВКПЧ, [Какво представляват съобщенията?](#), уебсайт (посетен на 28 април 2025 г.).

³⁸⁴ ВКПЧ, [Годишни доклади за специалните процедури](#), уебсайт (посетен на 28 април 2025 г.).

Мандатът на специалните процедури за разглеждане на индивидуални съобщения не зависи от това дали съответната държава е страна по конкретен договор за правата на човека. Жалба може да бъде подадена по отношение на всяка държава и не се изисква изчерпване на вътрешните средства за защита, преди даден случай да бъде отнесен до специална процедура.³⁸⁵ Освен това е възможно една и съща жалба да бъде подадена до повече от една специална процедура или едновременно до специална процедура и до съдебен или квазисъдебен международен орган за правата на човека.³⁸⁶

Специалните процедури, чиито мандати са свързани с деца, задържани в имиграционни центрове, в алтернативи на имиграционното задържане и в други ситуации, свързани с миграцията, включват:

- Специалният докладчик на ООН по правата на човека на мигрантите;³⁸⁷
- Специалният докладчик на ООН за трафика на хора, особено жени и деца;³⁸⁸
- Специалният докладчик на ООН по правото на здраве;³⁸⁹
- Специалният докладчик на ООН за правото на образование;³⁹⁰
- Специалният докладчик на ООН за изтезанията;³⁹¹
- Специалният докладчик на ООН за насилието срещу жени и момичета;³⁹²
- Работната група на ООН по произволните задържания (WGAD);³⁹³
- Работна група на ООН по дискриминацията срещу жени и момичета (WGDAW).³⁹⁴

Работна група по произволните задържания (WGAD) – Индивидуални жалби³⁹⁵

Работната група разглежда, наред с други неща, индивидуални жалби. Тя е единствената специална процедура, която не се основава на договор и чийто мандат изрично предвижда разглеждане на индивидуални жалби.³⁹⁶ Лица от цял свят могат да подават жалби относно случаи на произволно задържане, независимо дали съответната държава е страна по международен договор, гарантиращ правото на свобода от произволно арестуване или задържане.

Работната група действа въз основа на информация, предоставена от физически лица, техните семейства, техни представители или неправителствени организации на гражданското общество. Правителствата и междуправителствените организации също могат да подават информация относно предполагаеми случаи на произволно задържане. Жалбите трябва да се подават, като се използва образецът на въпросник на WGAD, за предпочитане по електронна поща. След това твърденията се предават на съответното правителство за коментари и забележки, които впоследствие се

³⁸⁵ ВКПЧ, [Брошура за съобщенията по специалните процедури](#), декември 2018 г., стр. 1.

³⁸⁶ Вж. критериите, определени в член 9 от Кодекса за поведение на мандатарите по специалните процедури на Съвета по правата на човека, A/HRC/RES/5/2, 18 юни 2007 г.

³⁸⁷ Вж. ОНСНР, [Специален докладчик по правата на човека на мигрантите](#), уебсайт (посетен на 28 януари 2026 г.).

³⁸⁸ Вж. ОНСНР, [Специален докладчик по въпросите на трафика на хора, особено жени и деца](#), уебсайт (посетен на 28 януари 2026 г.).

³⁸⁹ Вж. ОНСНР, [Специален докладчик по правото на здраве](#), уебсайт (посетен на 28 януари 2026 г.).

³⁹⁰ Вж. ОНСНР, [Специален докладчик по правото на образование](#), уебсайт (посетен на 28 януари 2026 г.).

³⁹¹ Вж. ОНСНР, [Специален докладчик по въпросите на изтезанията](#), уебсайт (посетен на 28 януари 2026 г.).

³⁹² Вж. ОНСНР, [Специален докладчик по въпросите на насилието срещу жени и момичета](#), уебсайт (посетен на 28 януари 2026 г.).

³⁹³ Вж. ОНСНР, [Работна група по произволните задържания](#), уебсайт (посетен на 28 януари 2026 г.).

³⁹⁴ Вж. ВКПЧ, [Работна група по дискриминацията срещу жени и момичета](#), уебсайт (посетен на 28 януари 2026 г.).

³⁹⁵ HRC, Методи на работа на WGAD, A/HRC/36/38, 13 юли 2017 г. За допълнителна информация вижте ОНСНР, [Работна група по произволните задържания: Жалби и спешни призови](#), уебсайт (посетен на 28 април 2025 г.).

³⁹⁶ ВКПЧ, [Жалби и спешни апели Работна група по произволно задържане](#), уебсайт (посетен на 28 януари 2026 г.).

предават на жалбоподателя за окончателни коментари. Тя може също да поиска допълнителна информация или, когато наличната информация е недостатъчна, да заведе делото временно или окончателно.

След тази процедура РГЗС може да даде становище дали лишаването от свобода е произволно, независимо дали задържането продължава, и да направи препоръки към правителството. Становището и евентуалните препоръки се изпращат на правителството, а 48 часа по-късно се предоставят на жалбоподателя и се публикуват онлайн.³⁹⁷

За своята оценка РГДЗ прилага пет критерия, за да определи дали лишаването от свобода е произволно:

- Категория I: Когато е явно невъзможно да се позове на някаква правна основа, оправдаваща лишаването от свобода (например когато дадено лице остава в задържане след изтичане на наказанието му или въпреки приложимостта на закон за амнистия);
- Категория II: Когато лишаването от свобода е резултат от упражняването на права или свободи, гарантирани от членове 7, 13, 14, 18, 19, 20 и 21 от Всеобщата декларация за правата на човека и, доколкото се отнася до държавите участници, от членове 12, 18, 19, 21, 22, 25, 26 и 27 от Международния пакт за граждански и политически права;
- Категория III: Когато пълното или частичното неспазване на международните норми, свързани с правото на справедлив процес, както е определено във Всеобщата декларация за правата на човека и другите съответни международни инструменти, приети от засегнатата държава, е от такова значение, че прави лишаването от свобода произволно;
- Категория IV: Когато търсещите убежище, мигрантите или бежанците са подложени на продължително административно задържане без възможност за административна или съдебна проверка или правна защита; и
- Категория V: Когато лишаването от свобода представлява нарушение на международното право поради дискриминация на основата на рождение; национален, етнически или социален произход; език; религия; икономическо състояние; политически или други убеждения; пол; сексуална ориентация; увреждане или друг статус, когато такова лишаване от свобода има за цел или може да доведе до незачитане на равенството на човешките права.

2.2. Механизми съгласно правото на ЕС

Друг важен източник на право и механизми, които са от значение за стратегическите съдебни дела, е Европейският съюз. Днес правото на ЕС регулира много области от ежедневието.³⁹⁸ Особено важно в това отношение е Хартата на ЕС, която установява правата и свободите, които ЕС и неговите държави членки трябва да зачитат и гарантират, когато действат в рамките на правото на ЕС. Държавите членки са пряко обвързани с разпоредбите на Хартата на ЕС и трябва да зачитат и насърчават тяхното прилагане, когато действат в рамките на Хартата на ЕС. Всички национални съдилища също са длъжни да прилагат Хартата на ЕС в рамките на своите национални правни системи. Физическите лица могат да се позовават на нея в национални производства, независимо дали конституционната система на държавата признава прякото прилагане на международното право.³⁹⁹

³⁹⁷ Становищата на РГЗД могат да бъдат намерени онлайн на уебсайта на ВКПЧ, [Становища, приети от Работната група по произволни задържания](#) (посетен на 28 април 2025 г.).

³⁹⁸ Вж. ЕС, [Как ЕС се отнася към вашето ежедневие?](#), уебсайт (посетен на 29 април 2025 г.).

³⁹⁹ Например дали държавата е с монистична или дуалистична правна система. Агенция на Европейския съюз за основните права (FRA), [Наръчник: Прилагане на Хартата на основните права на Европейския съюз в законодателството и изготвянето на политики на национално равнище](#), 2020 г., стр. 30-33.

Обхват на приложение на Хартата на основните права на ЕС

При съдебни дела, свързани с правата на човека, е важно да се отбележат ограниченията по отношение на приложимостта на Хартата на ЕС. Член 51, параграф 1 от Хартата на ЕС определя нейния обхват, като уточнява, че тя се прилага за институциите и органите на ЕС, като „се отчита принципът на субсидиарност“, и за държавите членки само когато те прилагат правото на ЕС. На практика това означава, че държавите членки са правно задължени да зачитат правата на човека съгласно Хартата на ЕС само когато техните действия попадат в обхвата на правото на ЕС. Член 51, параграф 2 допълнително пояснява, че Хартата на ЕС не установява нови правомощия или задачи за ЕС, нито променя тези, определени в договорите. Когато действат извън обхвата на правото на ЕС, държавите остават обвързани с другите си задължения по международното право, но Хартата не се прилага пряко към техните действия. Следователно механизмите на ЕС, които са от значение за стратегическите съдебни дела, могат да бъдат полезен форум за дела, свързани с прилагането на правото на ЕС.

Пред институциите и органите на ЕС Хартата на ЕС, като по-висшестоящо първично право на ЕС, служи като особено подходящ правен инструмент за стратегически съдебни дела.

На практика правото на ЕС регулира широко миграцията и убежището, по-специално по отношение на задържането на имигранти.⁴⁰⁰ От 2024 г. изчерпателният списък на правните основания, позволяващи задържането на мигранти в ЕС, е изложен в Директивата за процедурите за предоставяне на убежище, Директивата за условията на приемане, Регламента „Дъблин III“ и Директивата за процедурите за връщане.⁴⁰¹ Въпросите, свързани със задържането на деца мигранти, обикновено попадат в обхвата на Хартата.

Освен това Хартата на ЕС включва права, които може да не са изцяло обхванати от други източници на правото в областта на правата на човека или които могат да допълват правата, предвидени в националните конституции и международните инструменти за правата на човека. Те включват например правото на убежище,⁴⁰² което не е изрично включено в ЕКПЧ.⁴⁰³ Тя също така определя специфичните права на гражданите на ЕС⁴⁰⁴ и съдържа изрични забрани за дискриминация на основата на например генетични характеристики, цвят на кожата, принадлежност към национално

⁴⁰⁰ Вж. например Общата европейска система за убежище, по-специално Директивата за условията на приемане и Директивата за процедурите за предоставяне на убежище, както и Пакта на ЕС за миграцията и убежището от 2024 г. (който влиза в сила през юни 2026 г.), по-специално Директивата за условията на приемане, Регламента за проверка, Регламента за процедурите за предоставяне на убежище и Регламента за процедурите за връщане на границата, които регулират използването на задържането на мигранти. Вж. ICJ, [Никога в най-добрия интерес на детето: Рискове от задържането на деца в процедурите за проверка и гранични процедури съгласно Пакта на ЕС за миграцията от 2024 г.](#), Информационен документ, ноември 2024 г.

⁴⁰¹ Мария Маргарита Менцелопулу с Нефели Барлаура, Изследователска служба на Европейския парламент, [Информационен документ: Задържане на мигранти, мярка в краен случай](#), септември 2023 г., стр. 3.

⁴⁰² Член 18 от Хартата на ЕС: „Право на убежище: Право на убежище се гарантира при спазване на правилата на Женевската конвенция от 28 юли 1951 г. и Протокола от 31 януари 1967 г. относно статута на бежанците и в съответствие с Договора за Европейския съюз и Договора за функционирането на Европейския съюз.“

⁴⁰³ Правото да се търси и ползва убежище от преследване е гарантирано във Всеобщата декларация за правата на човека. Правото на детето да получава подходяща защита и хуманитарна помощ е гарантирано съгласно член 22 от Конвенцията за правата на детето. Вж. също Комитет CEDAW, Обща препоръка № 32 относно свързаните с пола аспекти на статута на бежанец, убежището, гражданството и безгражданството на жените, CEDAW/C/GC/32, 14 ноември 2014 г.

⁴⁰⁴ Глава V от Хартата на ЕС.

малцинство и сексуална ориентация.⁴⁰⁵ В някои случаи Хартата предлага по-широка защита от други инструменти, които обхващат сходни права.⁴⁰⁶

При разглеждането на Хартата на ЕС следва да се направи позоваване на обясненията, свързани с Хартата,⁴⁰⁷ които предоставят насоки за тълкуването на нейните разпоредби, както и на съдебната практика на Съда на Европейския съюз.⁴⁰⁸ Освен това, съдебната практика на ЕКПЧ и ЕСПЧ,⁴⁰⁹ „общите конституционни традиции на държавите членки“,⁴¹⁰ другите съответни източници на международно право, по-специално ЕСК,⁴¹¹ и съответните национални закони, когато е приложимо, могат да послужат за тълкуването на Хартата на ЕС.⁴¹² Дори пред институциите и органите на ЕС международните инструменти за правата на човека, по-специално ЕКПЧ, остават изключително важни. В преамбюла на Хартата на ЕС „се потвърждават [...] правата, които произтичат по-специално от [...] общите международни задължения на държавите-членки, [ЕКПЧ], социалните харти, приети от Съюза и от Съвета на Европа, и съдебната практика на Съда на Европейските общности и на Европейския съд по правата на човека“.⁴¹³ Съгласно член 52 от Хартата на ЕС: „Доколкото настоящата харта съдържа права, които съответстват на правата, гарантирани от [ЕКПЧ], значението и обхватът на тези права са същите като тези, определени в посочената конвенция. Тази разпоредба не пречатства правото на Съюза да предоставя по-широка защита.“⁴¹⁴

Налице са различни практически инструменти за прилагането на Хартата на ЕС, включително ресурси, предоставени от Агенцията на Европейския съюз за основните права (FRA).⁴¹⁵

2.2.1. Съд на Европейския съюз

СЕС играе централна роля в прилагането на правото на ЕС като върховна инстанция по неговото тълкуване и прилагане. Той се състои от два съда: Съда на Европейския съюз и Общия съд. Основната им функция е да проверяват законността на мерките на ЕС и да осигуряват единното тълкуване и прилагане на правото на ЕС.⁴¹⁶ Макар че СЕС не оценява пряко съвместимостта на националното право с правото на ЕС, той играе ключова роля в изясняването на приложимото право на ЕС, което насочва националните съдилища в техните решения. СЕС може също така да установи, че

⁴⁰⁵ Член 21 от Хартата на ЕС.

⁴⁰⁶ Например правото на образование съгласно член 14 от Хартата има по-широк обхват от съответното право в ЕКПЧ, тъй като включва достъп до професионално и продължаващо обучение и гарантира безплатно задължително образование. За обзор на разпоредбите в сравнение с ЕКПЧ вж. например FRA, [Наръчник: Прилагане на Хартата на основните права на Европейския съюз в законодателството и изготвянето на политики на национално равнище](#), 2020 г., стр. 27, 29.

⁴⁰⁷ ЕС, [Обяснения във връзка с Хартата на основните права](#), Официален вестник на ЕС, ОВ С 303, 14 декември 2007 г., стр. 17–35; член 6, параграф 1 от ДЕС; член 52, параграф 7 от Хартата на ЕС.

⁴⁰⁸ Достъпно на [Curia](#) или [EUR-Lex](#).

⁴⁰⁹ Член 52, параграф 3 от Хартата на ЕС.

⁴¹⁰ Член 52, параграф 4 от Хартата на ЕС.

⁴¹¹ Пряко се позовава например на ЕСК, МПГПП, КПД и Римския статут на Международния наказателен съд. Вж. например ЕС, [Обяснения във връзка с Хартата на основните права](#), Официален вестник на ЕС, ОВ С 303, 14 декември 2007 г., стр. 17-35 (Обяснение към член 3 — Право на лична неприкосновеност, Обяснение към член 5 — Забрана на робството и принудителния труд, обяснение към член 14 — Право на образование, обяснение към член 15 — Свобода на избор на професия и право на работа, обяснение към член 19 — Защита в случай на преместване, експулсиране или екстрадиция, обяснение към член 24 — Правата на детето).

⁴¹² FRA, [Наръчник: Прилагане на Хартата на основните права на Европейския съюз в законодателството и изготвянето на политики на национално равнище](#), 2020 г., стр. 44.

⁴¹³ Преамбюл на Хартата на ЕС.

⁴¹⁴ Член 52, параграф 3 от Хартата на ЕС.

⁴¹⁵ Вж. например FRA, [Наръчник: Прилагане на Хартата на основните права на Европейския съюз в законодателството и изготвянето на политики на национално равнище](#), 2020 г., включително практичните инструменти, представени в част II на ръчника.

⁴¹⁶ СЕС, [Curia: Процедури](#), уебсайт (посетен на 19 ноември 2024 г.).

разпоредби на правото на ЕС са несъвместими с първичното право на ЕС, включително Хартата на основните права на ЕС.

Тъй като съдебната система на ЕС е децентрализирана, националните съдилища служат като „основни съдебни изпълнители“ на правото на ЕС.⁴¹⁷ Съдът на Европейския съюз е постановил, че: „всеки национален съд трябва, в рамките на своята компетентност, да прилага правото [на ЕС] в неговата цялост и да защитава правата, които то предоставя на физическите лица, и съответно трябва да отмени всяка разпоредба от националното право, която може да е в противоречие с него, независимо дали е приета преди или след правилото [на ЕС]“.⁴¹⁸

За разлика от процедурите пред ЕСПЧ, органите по договорите на ООН и специалните процедури, описани по-горе, пред СЕС не съществува право на индивидуални петиции или жалби за нарушение на правата на човека на физически лица – СЕС разглежда преки иски, оспорващи правно обвързващи актове на ЕС (вж. раздел 2.2.1.в.). Основният начин за водене на съдебен спор пред СЕС е чрез препратка от национален съд, докато Европейската комисия може да заведе дела пред Съда чрез процедури за нарушение.⁴¹⁹ За частни жалбоподатели, включително НПО и физически лица, най-подходящият път е процедурата за преюдициално заключение като част от съдебния спор, който се води на национално равнище. Физическите лица трябва да убедят националния съд да сезира СЕС.⁴²⁰ Предварителните производства пред СЕС не решават делото като такова, а отговарят на въпросите, поставени от националния съд, към който делото се връща за решаване.⁴²¹ Настоящото ръководство се фокусира предимно върху преюдициалните запитвания и в по-малка степен върху производствата за нарушение и преките иски.

а. Предварителни преюдициални запитвания

Повечето съдебни дела по въпроси, свързани с правата на човека, включително дела, засягащи деца и други лица, засегнати от имиграционен арест, достигат до Съда на Европейския съюз чрез искания за преюдициални заключения, отправени от национални съдилища в държавите членки на ЕС. Тези искания целят да получат разяснения по въпроси на правото на ЕС, свързани с „тълкуването на договорите“ или „валидността и тълкуването на актовете на институциите, органите, службите или агенциите на Съюза“.⁴²² През 2023 г. значителна част от преюдициалните решения се отнасяха до тълкуването на правилата за правото на убежище и системата за международна закрила,⁴²³ което показва важността на преюдициалните запитвания пред Съда на Европейския съюз за дела, свързани с миграцията и убежището.

Процедурата по преюдициално запитване гарантира единно тълкуване и прилагане на правото на ЕС, изяснява дали националните закони или практики са съвместими с правото на ЕС и подпомага националните съдилища при правилното тълкуване на правото на ЕС.⁴²⁴ Такива запитвания могат да бъдат отправени само от национален съд; страните по делото на национално равнище могат само да поискат националният съд да отнесе въпроса до Съда на Европейския съюз, но обикновено решението дали да го направи или не се взема от националния съд, освен ако „въпросът е повдигнат

⁴¹⁷ Robert Schütze, *European Union Law*, 4th ed., Oxford University Press, юни 2025 г., вж. [част II Правителствени правомощия](#).

⁴¹⁸ *Amministrazione delle Finanze dello Stato срещу Simmenthal SpA*, СЕС, C-106/77, Решение от 9 март 1978 г., параграф 21.

⁴¹⁹ Членове 258, 260 и 267 от ДФЕС.

⁴²⁰ Член 267 от ДФЕС.

⁴²¹ Член 267 от ДФЕС.

⁴²² Член 267 от ДФЕС.

⁴²³ СЕС, [Съдебна статистика 2023: потвърждение на структурното увеличение на делата пред Съда](#), 22 март 2024 г., стр. 3.

⁴²⁴ *Словашка република срещу Achmea BV*, Съд на Европейския съюз, C-284/16, решение от 6 март 2018 г., параграф 37.

в дело, което е висящо пред съд или трибунал на държава членка, срещу чиито решения не съществува съдебно средство за защита съгласно националното право”, в който случай „този съд или трибунал отнася въпроса до Съда”.⁴²⁵ За да убедят националните съдилища да отнесат въпроса за преюдициално заключение към СЕС, страните по делото трябва да формулират своите искания по начин, който засяга правото на ЕС, и да убедят съдията, че решението на СЕС „е необходимо, за да може той да постанови решение”, и да поискат от Съда да се произнесе по въпроса.⁴²⁶ Уставът на Съда на Европейския съюз изброява конкретните области, в които Общият съд има компетентност да разглежда и решава искания за преюдициално заключение.⁴²⁷ За да улеснят отнасянето на въпроса, страните могат да повдигнат и формулират конкретни правни въпроси, които националният съд да отнесе до Съда на Европейския съюз.

Искането за преюдициално заключение обикновено е по преценка на националните съдилища, освен когато правен въпрос е повдигнат пред съд от последна инстанция, като Върховния административен съд или Конституционния съд.⁴²⁸ Ако съд от първа инстанция откаже да сезира Съда на Европейския съюз, може да е стратегически целесъобразно да се продължи делото по правни въпроси пред най-висшата инстанция, тъй като тези съдилища са длъжни да сезират Съда на Европейския съюз.⁴²⁹

Изключения от задължението на националните съдилища от последна инстанция да отнасят въпроси относно тълкуването или валидността на правото на ЕС до Съда на Европейския съюз се прилагат, когато въпросът, разгледан от националния съд, не е от значение за изхода на делото; въпросът вече е бил разгледан в установената съдебна практика на ЕС; или правовата норма е достатъчно ясна и не се налага допълнително разяснение от Съда на Европейския съюз.⁴³⁰

За да бъде допустимо, искането за преюдициално заключение трябва да се отнася до тълкуването или валидността на правото на ЕС, а не до националното право или фактически въпроси.⁴³¹ СЕС може да се произнесе само ако въпросът се отнася до правото на ЕС, приложимо към делото.⁴³² Решението трябва да е необходимо и за националния съд, който отнася въпроса, за да постанови своето решение.⁴³³ Това е особено важно, когато делото засяга нови въпроси от общ интерес или когато съществуващата съдебна практика е недостатъчна.⁴³⁴ Търсачката за съдебна практика на уебсайта Curia на Съда помага да се определи дали даден въпрос вече е получил отговор или може да се изведе от съществуващата съдебна практика.⁴³⁵

⁴²⁵ Член 267 от ДФЕС.

⁴²⁶ Член 267 от ДФЕС.

⁴²⁷ Член 506 от Устава на Съда на Европейския съюз

⁴²⁸ Член 267 от ДФЕС. Вж. също *Köbler срещу Австрия*, СЕС, C-224/01, решение от 30 септември 2003 г., параграф 59. Вж. също *Hochtief Solutions AG Magyarországi Fióktelepe срещу Fővárosi Törvényszék*, СЕС, C-620/17, решение от 29 юли 2019 г.; *Tomášová срещу Словашката република*, СЕС, C-168/15, решение от 28 юли 2016 г.; *Diageo Brands BV срещу Simiramida-04 EOOD*, СЕС, C-681/13, решение от 16 юли 2015 г., параграф 66; *Traghetti del Mediterraneo SpA срещу Repubblica italiana*, СЕС, C-173/03, решение от 13 юни 2006 г.

⁴²⁹ Съюз за граждански свободи в Европа, [Позоваване на Хартата на основните права на ЕС при съдебни дела, свързани с правата на човека: Наръчник за организации на гражданското общество и защитници на правата](#), стр. 24.

⁴³⁰ *CILFIT срещу Ministero della Sanità*, СЕС, C-283/81, Решение от 6 октомври 1982 г.

⁴³¹ Член 267 от ДФЕС.

⁴³² Член 267 от ДФЕС; членове 93—94 от Процедурния правилник на Съда на Европейския съюз; членове 196—199 от Процедурния правилник на Общия съд.

⁴³³ Член 267 от ДФЕС; членове 93—9 от Процедурния правилник на Съда на Европейския съюз; членове 196—199 от Процедурния правилник на Общия съд. Вж. също *Srl CILFIT и Lanificio di Gavardo SpA срещу Министерство на здравеопазването*, Съд на Европейския съюз, C-283/81, Решение на Съда от 6 октомври 1982 г.

⁴³⁴ СЕС, Препоръки към националните съдилища и трибунали във връзка с образуването на производства за преюдициално заключение (2019/C 380/01), параграф 5.

⁴³⁵ Академия на ЕС, [„Предварителното запитване: диалог за европейското право с Съда на Европейския съюз по инициатива на национални съдии – ВИДЕО”](#), 2024 г. (посетен на 26 юли 2024 г.).

Искането за преюдициално заключение, подадено от съдията по делото, трябва да бъде кратко, ясно и точно, като се избягват ненужни подробности.⁴³⁶ То трябва да включва въпросите, които се отнасят за преюдициално заключение, резюме на спора, съответните фактически констатации, приложимите разпоредби на правото на ЕС и националното право, съответната национална съдебна практика и мотивите за искане на указанията относно тълкуването или валидността на правото на ЕС.⁴³⁷ Искането следва да бъде изготвено на езика на сезиращия съд и може да включва основните аргументи на страните и становището на сезиращия съд по въпросите.⁴³⁸ Тази информация е особено полезна при ускорени или спешни процедури.⁴³⁹ Въпросите следва да бъдат представени в отделен раздел в началото или в края на документа и трябва да бъдат разбираеми сами по себе си.⁴⁴⁰

Средната продължителност на производството пред Съда през 2023 г. е била 16,1 месеца.⁴⁴¹ За дела, които изискват ускорено разглеждане, СЕС предвижда специални процедури.⁴⁴² Ускорената процедура се използва, когато естеството на делото изисква бързо разглеждане.⁴⁴³ Процедурата за спешно преюдициално заключение се прилага за дела, свързани с областта на свободата, сигурността и правосъдието, особено когато лицето е в ареста или делото е свързано с родителските права.⁴⁴⁴ Когато се подаде искане за преюдициално заключение по отношение на лице в ареста, СЕС трябва да действа без забавяне.⁴⁴⁵ Такива спешни процедури могат да бъдат от решаващо значение в делата за задържане на имигранти, особено за защита на правата и благосъстоянието на задържаните деца.

Производството пред СЕС включва както писмена, така и устна фаза.⁴⁴⁶ Решенията често се постановяват след становище на генералния адвокат, който дава незадължителна препоръка за това как трябва да бъде решен случаят.⁴⁴⁷ СЕС може да проведе устни изслушвания, когато счете, че те са полезни за разбирането на фактическия или правен контекст на вътрешното производство и повдигнатите въпроси, свързани с правото на ЕС.⁴⁴⁸ **Изслушване** се провежда винаги, когато

⁴³⁶ СЕС, Препоръки към националните съдилища и трибунали във връзка с образуването на производства за преюдициално заключение (2019/С 380/01), параграф 14.

⁴³⁷ Член 94 от Процедурния правилник на Съда на Европейския съюз; член 199 от Процедурния правилник на Общия съд.

⁴³⁸ Член 37, параграф 3 и член 94 от Процедурния правилник на Съда на Европейския съюз; член 199 от Процедурния правилник на Общия съд.

⁴³⁹ СЕС, Препоръки към националните съдилища и трибунали във връзка с образуването на производства по преюдициално запитване (2019/С 380/01), параграф 18; членове 105—114 от Процедурния правилник на Съда на Европейския съюз; членове 237—238 от Процедурния правилник на Общия съд.

⁴⁴⁰ СЕС, Препоръки към националните съдилища и трибунали във връзка с образуването на производства по преюдициално запитване (2019/С 380/01), параграфи 14—19.

⁴⁴¹ СЕС, [Съдебна статистика 2023: потвърждение на структурното увеличение на делата пред Съда на Европейския съюз](#), 22 март 2024 г., стр. 2.

⁴⁴² Членове 105—114 от Процедурния правилник на Съда на Европейския съюз; членове 237—238 от Процедурния правилник на Общия съд.

⁴⁴³ Например решение по ускорена процедура може да бъде постановено пет месеца след като делото е било заведено пред Общия съд; СЕС, [Годишен доклад 2022: Обзор на годината](#), 2023 г., стр. 36, 56.

⁴⁴⁴ Член 23 от Устава на Съда на Европейския съюз; дял III, глави 2 и 3 от Процедурния правилник на Съда на Европейския съюз; Съд на Европейския съюз, Препоръки към националните съдилища и трибунали във връзка с образуването на производства по преюдициално запитване (2019/С 380/01), параграфи 34—36; Съд на Европейския съюз, [Curia: Процедури](#), уебсайт (посетен на 19 ноември 2024 г.). Вж. например през 2023 г. СЕС е постановил решенията си по спешни процедури за преюдициално заключение в срок от 3,5 до 5 месеца след получаване на исканията от националните съдилища; СЕС, [Curia: Статистика относно съдебната дейност на Съда на Европейския съюз — 2023 г.](#), уебсайт (посетен на 17 февруари 2025 г.).

⁴⁴⁵ Член 267 от ДФЕС.

⁴⁴⁶ Член 96 от Процедурния правилник на Съда на Европейския съюз; членове 199—205 и 213—224 от Процедурния правилник на Общия съд; Съд на Европейския съюз, Препоръки към националните съдилища и трибунали във връзка с образуването на производства по преюдициално запитване (2019/С 380/01), параграф 35.

⁴⁴⁷ Член 20 от ДФЕС Протокол № 3 относно устава на Съда на Европейския съюз; член 221 от Процедурния правилник на Общия съд на Съда на Европейския съюз.

⁴⁴⁸ СЕС, Препоръки към националните съдилища и трибунали във връзка с образуването на производства по преюдициално запитване (2019/С 380/01), параграф 36.

предварителното решение се разглежда по ускорена или спешна процедура.⁴⁴⁹ Участниците могат да получат предварително въпроси от Съда и да бъдат помолени да се съсредоточат върху конкретни въпроси по време на устните си изявления.⁴⁵⁰ Изслушването е възможност за изясняване и разширяване на писмените изявления, а не за тяхното повтаряне.⁴⁵¹ Адвокатите трябва да се съсредоточат върху ключовите моменти и да бъдат подготвени да отговорят на въпросите на съдиите.⁴⁵² Предоставя се симултанен превод, за да се улесни комуникацията в многоезичната среда на Съда.⁴⁵³ Когато дадена страна не може да покрие изцяло или частично разходите по производството, може да бъде предоставена правна помощ.⁴⁵⁴

След като СЕС издаде решението си, **националният съд възобновява производството**, което остава преустановено по време на процедурата по преюдициално запитване.⁴⁵⁵ Решението на СЕС е задължително за сезирания съд и за всички други национални съдилища, участващи в делото.⁴⁵⁶ Сезираният съд трябва също така да информира СЕС за всички действия, предприети въз основа на решението по основното производство.⁴⁵⁷

FMS и други срещу Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság, СЕС, дела № C-924/19 и C-925/19 PPU, решение от 14 май 2020 г.⁴⁵⁸

Контекст на делото: Делото засяга граждани на Афганистан и Иран, включително бебе, които са пристигнали в Унгария и са подали молба за убежище в транзитната зона в Рьоске. Те твърдят, че са преминали през България и Сърбия, преди да влязат в Унгария. Молбите им за убежище са отхвърлени като недопустими и са издадени решения за връщане в Сърбия. Сърбия обаче е отказала да ги приеме обратно и унгарските власти са изменили решенията за връщане, като са променили страната на местоназначение от Сърбия на страните им на произход – съответно Афганистан и Иран. На заявителите е било наредено да продължат престоя си в транзитната зона, където периметърът е бил затворен, а движението – ограничено и наблюдавано. Те са оспорили тези решения и законността на задържането им в транзитната зона.

Съдебен спор пред Съда на Европейския съюз: Унгарският съд отнесе няколко въпроса до Съда за преюдициално заключение относно тълкуването на Директива 2008/115 (Директивата за връщане), Директива 2013/32 (Директивата за процедурите) и Директива 2013/33 (Директивата за приемането), които установяват стандарти за приемането на лица, търсещи международна закрила. Въпросите се отнасят до: 1) основание за недопустимост на безопасна транзитна държава съгласно правото на ЕС; 2) процедурата и последиците, когато решение за недопустимост е

⁴⁴⁹ Член 105, параграф 2 и член 113 от Процедурния правилник на Съда на Европейския съюз; член 237 от Процедурния правилник на Общия съд на Съда на Европейския съюз.

⁴⁵⁰ Член 105, параграф 3 и член 113 от Процедурния правилник на Съда на Европейския съюз; член 210 и член 237 от Процедурния правилник на Общия съд.

⁴⁵¹ Игор Такани, „Ролята на Съда на Европейския съюз в имиграционното право“, сесия, RELEASE Transnational Exchange Workshop, Люксембург, 1 април 2025 г.

⁴⁵² Съвет на адвокатските колегии и адвокатските сдружения в Европа (CCBE), [Европейският съд по правата на човека – въпроси и отговори за адвокати](#), 2023 г., стр. 29.

⁴⁵³ Академия на ЕС. 2024 г. Специфики на процедурата по предварително запитване за адвокати – ВИДЕО. <https://academy.europa.eu/mod/hvp/view.php?id=42112> (посетен на 26 юли 2024 г.).

⁴⁵⁴ Заглавие III, глава 4 от Процедурния правилник на Съда на Европейския съюз; Заглавие III, глава 15 от Процедурния правилник на Общия съд.

⁴⁵⁵ СЕС, Препоръки към националните съдилища и трибунали във връзка с образуването на производства за преюдициално заключение (2019/С 380/01), параграф 25.

⁴⁵⁶ *Георги Иванов Елчинов срещу Национална здравноосигурителна каса*, СЕС, C-173/09, Решение на Съда от 5 октомври 2010 г.

⁴⁵⁷ Членове 23 и 506 от Устава на Съда на Европейския съюз; член 231 от Процедурния правилник на Общия съд на Съда на Европейския съюз; Академия на ЕС, [„Предварителното запитване: диалог за европейското право с Европейския съд по инициатива на национални съдии – ВИДЕО“](#), 2024 г. (посетен на 26 юли 2024 г.).

⁴⁵⁸ *FMS и други срещу Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság и Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság*, СЕС, дела № C-924/19 и C-925/19 PPU, Решение от 14 май 2020 г.

сметено за незаконосъобразно съгласно правото на ЕС; 3 и 4) транзитната зона като място на задържане в контекста на процедурата за предоставяне на убежище; и 5) ефективността на правната защита срещу решение за връщане, с което се променя държавата на местоназначение съгласно Директивата за връщането. Националният съд също така поиска преюдициалните въпроси да бъдат разгледани по спешната процедура за преюдициално заключение, като се има предвид влошаващото се психическо и физическо здраве на детето в транзитната зона. СЕС уважи искането за спешно преюдициално заключение и реши, че делата следва да бъдат отнесени към Голямата камера, като отбеляза, че всяко забавяне на съдебното решение може да удължи задържането и да доведе до сериозна, вероятно непоправима вреда за развитието на детето.

В решението си от 14 май 2020 г. Голямата камера на Съда констатира, че задължението, наложено на гражданин на трета държава да остане постоянно в транзитна зона, чийто периметър е ограничен и затворен, в рамките на която движението на този гражданин е ограничено и наблюдавано и която той не може законно да напусне доброволно в никаква посока, изглежда като лишаване от свобода, характеризирано с „задържане“ по смисъла на тези директиви. Съдът подчерта, че задържането трябва да е в съответствие с правото на ЕС, включително: (i) преди изпълнението му трябва да бъде прието мотивирано решение, с което се разпорежда задържането; (ii) задържането трябва да е необходимо, пропорционално и с ограничена продължителност; (iii) националните съдилища трябва да имат правомощието да преразгледат задържането и да разпоредят освобождаване или алтернативни мерки, ако задържането е незаконосъобразно. СЕС също така поясни, че изменените решения за връщане представляват нови решения за връщане по отношение на правото на ефективна съдебна защита.

Въздействие на решението: В отговор на решението на Съда на Европейския съюз Унгария първо публично отхвърли последиците от него. Въпреки това правителството бързо затвори транзитните зони и премести търсеците убежище в отворени или затворени приемни центрове, въведени с новата система за предоставяне на убежище на 26 май 2020 г., известна като „процедурата на посолството“.⁴⁵⁹

Actio popularis пред СЕС позволява на трета страна да заведе дело от името на по-широка група или в обществен интерес. Тя може да бъде полезен инструмент за стратегически съдебни дела в областта на правата на човека, когато такива дела се приемат. *Actio popularis* може да помогне за справянето с две често срещани предизвикателства. Първо, не е необходимо индивидуално искане, за да се започне съдебно производство пред СЕС, а трета страна може да заведе дело, като докаже, че дадено действие или промяна в политиката би нанесло вреда или подкопало ценност от обществен интерес.⁴⁶⁰ Второ, тя дава възможност на групите на гражданското общество да действат проактивно за защита на съдебната независимост, като им позволява да оспорят дадено действие, преди неговите отрицателни последици да са се проявили напълно. Съдът на Европейския съюз ще разгледа иски по *actio popularis*, ако националният съд, който иска преюдициално заключение, се намира в юрисдикция, която ги допуска.⁴⁶¹ Макар че само ограничен брой страни от ЕС, като Малта, Португалия и Унгария, днес приемат иски по *actio popularis*, тя предоставя допълнителна възможност за стратегически съдебни дела, където е налице.

⁴⁵⁹ Европейски съвет за бежанците и изгнаниците (ECRE), Унгарски хелзинкски комитет (ННС), [Достъп до територията и връщане на границата в Унгария](#), уебсайт (посетен на 3 февруари 2026 г.). Вж. Правителствено постановление 361/2024. (XI. 28.) относно приложимостта на преходните правила на процедурата за предоставяне на убежище.

⁴⁶⁰ За повече информация относно начина на действие на исковите *actio popularis*, вж. Хелзинкски комитет за правата на човека, [Използване на actio popularis в случаи на дискриминация](#), ноември 2016 г.

⁴⁶¹ Вж. например *Repubblika срещу Il-Prim Ministru*, СЕС, С-896/19, решение от 20 април 2021 г., в което СЕС прие дело *actio popularis*, заведено от малтийската НПО *Repubblika*, относно независимостта на съдебната система в Малта.

b. Производства за нарушение

Дела, свързани със защитата на правата на човека, могат да стигнат до СЕС и чрез производства за нарушение, които се започват от Европейската комисия или от държави членки в отговор на твърдения за нарушения на задълженията по правото на ЕС от друга държава членка. Тези производства имат за цел да гарантират, че държавите членки спазват изцяло задълженията си по правото на ЕС.⁴⁶² Повечето производства за нарушение се започват от Комисията в нейната роля на „пазител на договорите“⁴⁶³ и обикновено се отнасят до неспазване на изискванията за правилното транспониране на правните актове на ЕС.⁴⁶⁴ Частни лица не могат да започват пряко процедури за нарушение, но могат да подават жалби до Комисията чрез официалната процедура за подаване на жалби.⁴⁶⁵ Комисията запазва правото си да прецени дали да разследва въпроса, да започне процедура за нарушение и в крайна сметка да отнесе случая до Съда на Европейския съюз.⁴⁶⁶

СЕС има изключителна компетентност по отношение на производствата за нарушение, които се състоят от две фази: предсъдебна фаза и съдебна фаза.⁴⁶⁷ Предсъдебната фаза позволява на държавите членки да изяснят фактически или правни въпроси, да обосноват своето поведение или законодателство или да изпълнят своите задължения, за да избегнат съдебен спор.⁴⁶⁸ Ако въпросът премине в съдебна фаза, СЕС ще прецени дали е налице нарушение.⁴⁶⁹ В тази фаза тежестта на доказване е върху заявителя — обикновено Комисията — който трябва да обоснове всяко твърдение,⁴⁷⁰ а засегнатата държава-членка трябва да сътрудничи добросъвестно.⁴⁷¹ При необходимост Съдът може да посочи временни мерки, които са правно обвързващи за държавата-членка, за да се предотврати сериозна и непоправима вреда.⁴⁷² Такива мерки имат за цел да гарантират пълната ефективност на окончателното решение на Съда.⁴⁷³

⁴⁶² Член 4, параграф 3 от ДЕС; членове 288, параграф 3 и 291, параграф 1 от ДФЕС.

⁴⁶³ Членове 258 и 259 от ДФЕС.

⁴⁶⁴ Европейска комисия, [Видове нарушения, по които са образувани производства в края на годината по държави членки и Обединеното кралство](#), уебсайт (посетен на 12 май 2025 г.).

⁴⁶⁵ Европейска комисия, [Докладване на нарушение на правото на ЕС от страна на държава членка](#), уебсайт (посетен на 12 май 2025 г.).

⁴⁶⁶ Вж. още например Европейска комисия, [Как да подадете жалба на равнище ЕС](#), уебсайт (посетен на 18 ноември 2024 г.). Комисията разглежда жалбите съгласно процедурата, определена в: Европейска комисия, Съобщение на Комисията [„Правото на ЕС: по-добри резултати чрез по-добро прилагане“](#), 2017/C 18/02, 2017 г.

⁴⁶⁷ Европейска комисия, Съобщение на Комисията, [„Правото на ЕС: по-добри резултати чрез по-добро прилагане“](#), 2017/C 18/02, 2017 г., приложение.

⁴⁶⁸ Академия на ЕС, [„Различни видове процедури в Съда на Европейския съюз и Общия съд – ВИДЕО“](#), 2024 г. (посетен на 26 юли 2024 г.).

⁴⁶⁹ Европейска комисия, Съобщение на Комисията, [„Правото на ЕС: по-добри резултати чрез по-добро прилагане“](#), 2017/C 18/02, 2017 г., приложение.

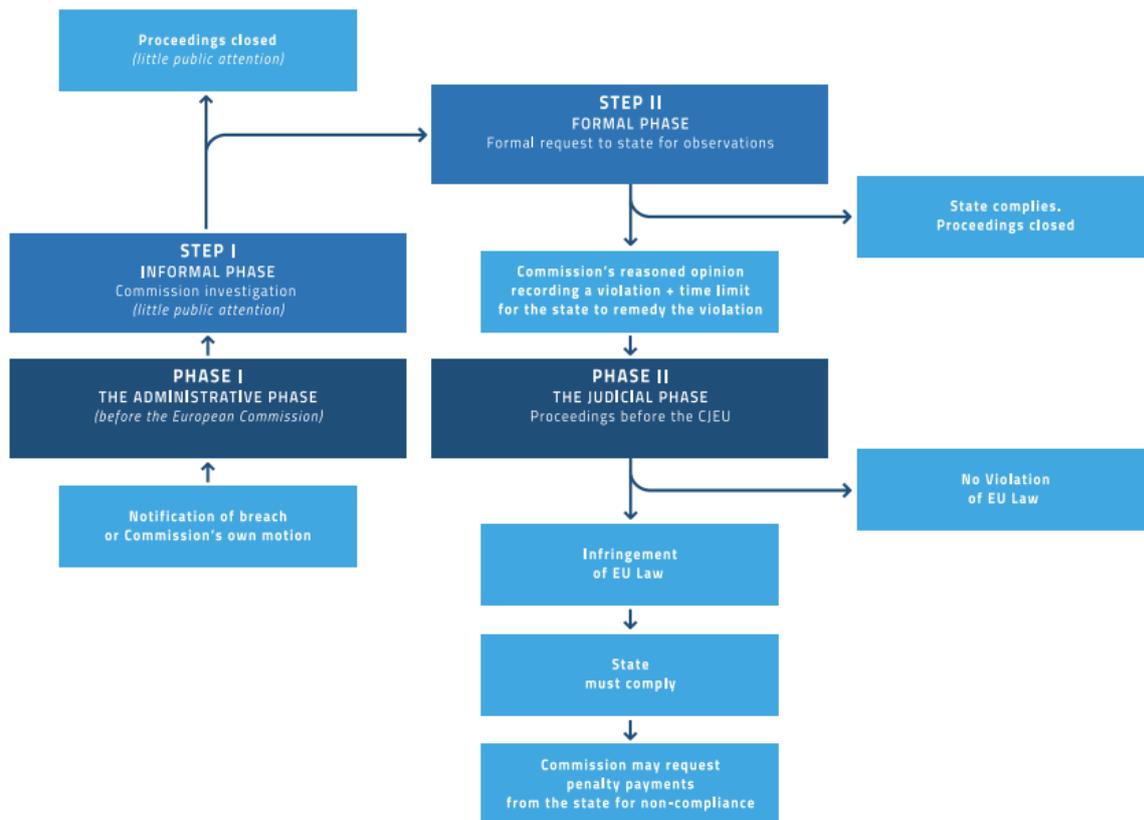
⁴⁷⁰ Комисия срещу Ирландия, СЕС, С-494/01, Решение от 26 април 2005 г., параграф 41.

⁴⁷¹ Академия на ЕС, [„Различни видове процедури в Съда на ЕС и Общия съд – ВИДЕО“](#), 2024 г. (посетен на 26 юли 2024 г.).

⁴⁷² Член 279 от ДФЕС; член 160, параграфи 2 и 7 от Процедурния правилник на Съда на Европейския съюз.

⁴⁷³ Оливие Де Шутър, [Производства за нарушение като инструмент за прилагане на основните права в Европейския съюз](#), Open Society Foundations, 2017 г., стр. 16-17.

THE INFRINGEMENT PROCEDURE

Фигура 3. Общ преглед на процедурите за нарушение⁴⁷⁴

Решението в процедурата за нарушение е декларативно, което означава, че то не прави националните актове незаконнообразни, невалидни или неприложими.⁴⁷⁵ Въпреки това решение, с което се констатира нарушение на задълженията на държава членка по правото на ЕС, може да улесни установяването на отговорността на държавата за вредите, причинени от нарушението.⁴⁷⁶ Ако държава-членка не се съобрази с решението и не предприеме коригиращи мерки, Комисията може да поиска налагането на финансови санкции, като еднократна сума или дневна неустойка, за да възпрепятства бъдещи нарушения.⁴⁷⁷ Тези санкции отчитат естеството, продължителността и тежестта на нарушението, както и платежоспособността на държавата-членка.⁴⁷⁸ Комисията може също да поиска финансови санкции за несъобщаване на мерки за транспониране на законодателна директива, без да е необходимо да се започва първоначална процедура за нарушение.⁴⁷⁹

Въпреки че подаването на жалба до Европейската комисия не гарантира, че ще бъде започната процедура за нарушение, а такива процедури често изискват системни нарушения на задълженията на дадена държава,⁴⁸⁰ ангажирането с Комисията с цел

⁴⁷⁴ Източник на изображението: Симона Флореску, Фондация „Валидност“ и др., [Наръчник за стратегически съдебни дела](#), Litigate Project, стр. 45.

⁴⁷⁵ *Комисия срещу Италия*, СЕС, С-362/90, Решение от 31 март 1992 г., параграф 10.

⁴⁷⁶ *Brasserie du Pêcheur SA срещу Федерална република Германия и Кралицата срещу министъра на транспорта, ex parte: Factortame Ltd и други*, СЕС, С-46/93, решение от 5 март 1996 г., параграфи 90–96.

⁴⁷⁷ Членове 260, параграф 2, 260, параграф 3 и 279 от ДФЕС.

⁴⁷⁸ *Комисия срещу Гърция*, СЕС, С-387/97, решение от 4 юли 2000 г., параграфи 85-92.

⁴⁷⁹ Академия на ЕС, „[Различни видове процедури в Съда на Европейския съюз и Общия съд – ВИДЕО](#)“, 2024 г. (посетен на 26 юли 2024 г.).

⁴⁸⁰ Европейска комисия, Съобщение на Комисията, „Правото на ЕС: по-добри резултати чрез по-добро прилагане“, 2017/С 18/02, 2017 г.

да се убеди Комисията да започне процедура за нарушение срещу държава членка може да бъде полезна алтернатива за гражданското общество и други заинтересовани страни. Всъщност проучване относно прилагането на правото на ЕС от страна на Комисията показва, че активното участие на гражданското общество увеличава вероятността Комисията да изисква от държавата-членка да спазва правото на ЕС.⁴⁸¹ Това е особено валидно в случаите, когато възникват сериозни проблеми със спазването на правото, което прави участието на гражданското общество жизненоважно.⁴⁸²

От гледна точка на стратегическите съдебни дела в областта на правата на човека, процедурите за нарушение могат да бъдат полезни по няколко начина. Първо, Комисията може да е склонна да започне процедура за нарушение, когато националните съдилища от последна инстанция не отнасят преюдициални въпроси до Съда на Европейския съюз, в нарушение на своите задължения.⁴⁸³ Тъй като това може да представлява нарушение на член 267 от ДФЕС, неизпълнението на задължителните преюдициални въпроси може да бъде разгледано в рамките на процедура за нарушение.⁴⁸⁴ Второ, процедурите за нарушение могат да се използват за оспорване на системни нарушения на правото на ЕС от държавите членки. Освен това, за разлика от преюдициалните запитвания, процедурите за нарушение могат да се основават единствено на Хартата на ЕС като правно основание за действие.⁴⁸⁵ Накрая, в много случаи в процедурите за нарушение е бил позоваван член 4, параграф 3 от ДФЕС, който установява принципа на лоялното сътрудничество.⁴⁸⁶ Тази разпоредба гласи: „В съответствие с принципа на лоялното сътрудничество Съюзът и държавите членки, при пълно взаимно уважение, си оказват съдействие при изпълнението на задачите, произтичащи от договорите.“⁴⁸⁷

---

⁴⁸¹ Ася Желязкова и Рейни Шрама, „Кога Европейската комисия се вслушва в експертите? Анализ на ефекта от външните оценки на съответствието върху наднационалното прилагане в ЕС“, в *Journal of European Public Policy* (2023) 31 (9): 2663–91.

⁴⁸² Ася Желязкова и Рейни Шрама, „Кога Европейската комисия се вслушва в експертите? Анализ на ефекта от външните оценки на съответствието върху наднационалното правопрilagане в ЕС“, в *Journal of European Public Policy* (2023) 31 (9): 2663–91.

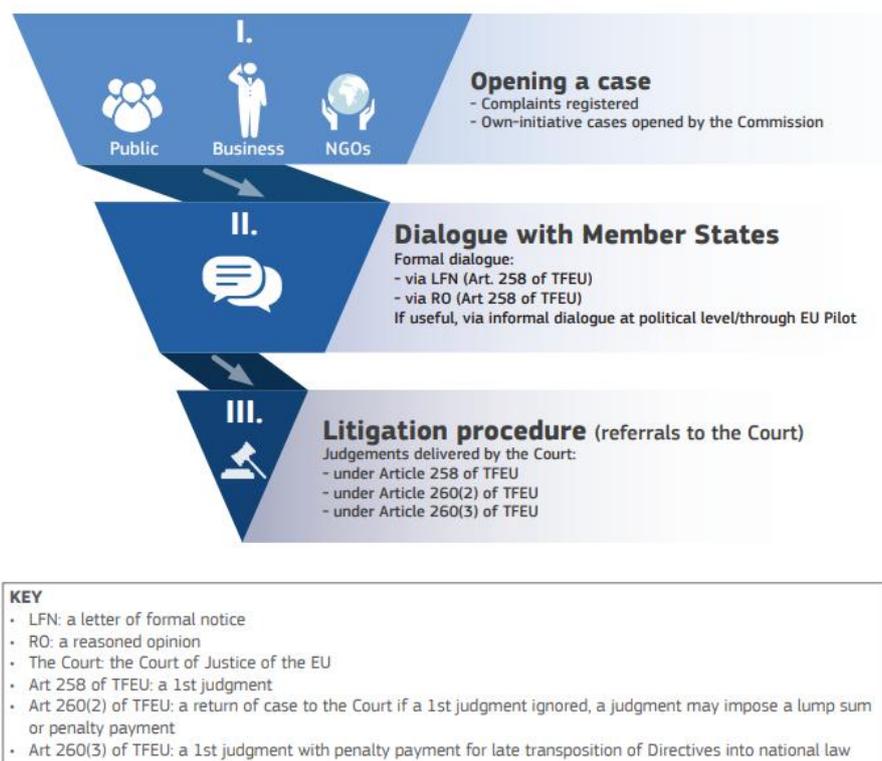
⁴⁸³ Вж. например *Комисия срещу Франция*, СЕС, С-416/17, Решение от 4 октомври 2018 г.

⁴⁸⁴ Вж. например *Комисия срещу Франция*, СЕС, С-416/17, решение от 4 октомври 2018 г.; *Комисия срещу Испания*, СЕС, С-154/08, решение от 12 ноември 2009 г.

⁴⁸⁵ Вж. например *Комисия срещу Унгария*, СЕС, С-66/18, решение от 6 октомври 2020 г., и сравнете с *Комисия срещу Унгария*, СЕС, С-235/17, решение от 21 май 2019 г.

⁴⁸⁶ Вж. например *Комисия срещу Словения*, СЕС, С-316/19, решение от 17 декември 2020 г.

⁴⁸⁷ Член 4, параграф 3 от ДФЕС.

Фигура 4. Етапи на процедурата за нарушение на ЕС в кратко резюме⁴⁸⁸

с. Пряко действие пред Съда на Европейския съюз

СЕС разглежда и преки иски, които могат да се използват изключително за оспорване на правно обвързващи актове на институциите и органите на ЕС. Преките иски включват иски за отмяна на актове на ЕС, иски за бездействие и иски за обезщетение. Възможностите за физически и юридически лица да предявяват такива иски обаче са изключително ограничени.

За да могат физическите лица да предявят иск за отмяна, жалбоподателят трябва да докаже, че оспорваният акт е адресиран към тях или ги засяга „пряко и индивидуално“, или че е „нормативен акт, който ги засяга пряко и не изисква мерки за изпълнение“.⁴⁸⁹ Установяването, че даден акт е от „пряко и индивидуално значение“, е особено трудно, тъй като жалбоподателят трябва да докаже, че актът го засяга „поради определени характеристики, които са специфични за него, или поради обстоятелства, които го отличават от всички други лица, и поради тези фактори го отличава индивидуално, както в случая с адресата“.⁴⁹⁰ Ако СЕС счете, че искът за отмяна е основателен, например поради несъвместимост с по-висшестоящо право на ЕС, той обявява оспорвания акт за нищожен от момента на приемането му.⁴⁹¹ Такова отменяне има *erga omnes* ефект, което означава, че е задължително не само за страните по спора, но и за всички институции на ЕС, национални администрации, съдебни органи, както и за всички юридически и физически лица.⁴⁹² Когато не е ясно дали са изпълнени изискванията за легитимация, може да е по-стратегически да се

⁴⁸⁸ Европейска комисия, „Етапи на процедурата за нарушение на ЕС накратко“, уебсайт (посетен на 2 февруари 2026 г.).

⁴⁸⁹ Член 263, параграф 4 от ДФЕС.

⁴⁹⁰ *Plaumann & Co. срещу Комисията*, СЕС, С-25/62, Решение от 15 юли 1963 г.

⁴⁹¹ Ефект *ex tunc*, вж. *Комисия срещу Съвет*, СЕС, С-22/70, Решение от 31 март 1971 г.

⁴⁹² Koen Lenaerts, Ignace Maselis, Kathleen Gutman, *EU Procedural Law*, Oxford University Press, Обединеното кралство, 2014 г., стр. 414–415.

заведе дело пред националните съдилища и да се поиска преюдициално заключение относно валидността на въпросния акт на ЕС.⁴⁹³

Исковете за бездействие, когато са предявени от индивидуални ищци, се отнасят до бездействие „да се адресира към това лице акт, различен от препоръка или становище“.⁴⁹⁴ За да спечели делото, жалбоподателят трябва да докаже, че е съществувало ясно и точно правно задължение за съответната институция, орган или служба да действа и че това задължение е изпълнимо от съда.⁴⁹⁵ Искът е насочен срещу бездействието да се вземе необходимото решение или да се определи позиция, а не срещу приемането на конкретна мярка, искана от жалбоподателя. Основното предизвикателство за жалбоподателя е да докаже, че задължението за действие е достатъчно ясно и точно, за да бъде изпълнено от съда.⁴⁹⁶

Накрая, физическите и юридическите лица, чиито интереси са били увредени в резултат на действие или бездействие от страна на ЕС или неговите служители, могат да предявят иски за обезщетение за вреди, причинени от институциите, органите, службите, агенциите на ЕС или техните служители при изпълнението на техните задължения.⁴⁹⁷ За да спечели иск за обезщетение, ищецът трябва да докаже три елемента: първо, незаконното поведение на институциите или техните служители; второ, наличието на реална и определена вреда; и трето, причинно-следствена връзка между поведението и претендираната вреда.⁴⁹⁸ Най-взискателното изискване е установяването на незаконно действие, което предполага доказване на достатъчно сериозно нарушение на правото на ЕС, предназначено да защити правата на физическите лица.⁴⁹⁹ Това нарушение трябва да покаже, че институцията „явно и сериозно“ е превишила своите дискреционни правомощия.⁵⁰⁰ Колкото по-голяма е дискреционната власт на институцията, толкова по-трудно е да се установи отговорността.

Компетентността по отношение на преките иски, предявени от физически лица, принадлежи на Общия съд на Съда на Европейския съюз, като е възможно обжалване по правни въпроси пред Съда на Европейския съюз.⁵⁰¹

d. Участие на трети страни

Страните, държавите членки, Европейската комисия и субектът, издал оспорвания акт, могат да се намесват, след като национален съд е отнесъл **преюдициално запитване** към **Съда на Европейския съюз**.⁵⁰² Следователно трети страни, участващи в национални производства, могат да поискат разрешение да се намесят пред Съда на Европейския съюз. Алтернативно, неформални намеси, като приложение на забележки към официални изявления, могат да помогнат за подчертаване на

⁴⁹³ Вж. например Civil Liberties Union of Europe, [Relying on the EU Charter of Fundamental Rights for Human Rights Litigation: A Handbook for Civil Society Organisations and Rights Defenders](#), стр. 31-32.

⁴⁹⁴ Член 265, параграф 3 от ДФЕС.

⁴⁹⁵ *Ryanair срещу Комисията*, СЕС, С-615/11 Р, Решение от 16 май 2013 г.

⁴⁹⁶ Академия на ЕС, [„Различни видове процедури в Съда на ЕС и Общия съд – ВИДЕО“](#), 2024 г. (посетен на 26 юли 2024 г.).

⁴⁹⁷ Член 268 от ДФЕС.

⁴⁹⁸ Академия на ЕС, [„Различни видове процедури в Съда на Европейския съюз и Общия съд – ВИДЕО“](#), 2024 г. (посетен на 26 юли 2024 г.).

⁴⁹⁹ Армин Куйверс, „Съдебна защита съгласно правото на ЕС: преки иски“, в East African Community Law: Institutional, Substantive and Comparative EU Aspects, Brill, 2017 г., стр. 259.

⁵⁰⁰ *Brasserie du Pêcheur SA срещу Bundesrepublik Deutschland и The Queen срещу Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd и други*, СЕС, Съвместни дела С-46 и 48/93, Решение от 5 март 1996 г.

⁵⁰¹ Европейски парламент, [Компетенции на Съда на Европейския съюз](#), уебсайт (посетен на 25 ноември 2024 г.).

⁵⁰² Член 23 от Устава на Съда на Европейския съюз. Вж. например *Кралицата, по молба на: МА, ВТ, ДА срещу министъра на вътрешните работи*, Съд на Европейския съюз, С-648/11, решение от 6 юни 2013 г.

ключови разпоредби от Хартата на основните права на ЕС.⁵⁰³ Страни, които имат доказан интерес от изхода на делото, могат също да се включат в **преки иски** пред СЕС.⁵⁰⁴ Въпреки това, ограничения се прилагат при спорове, в които са замесени държави-членки или институции на ЕС.⁵⁰⁵ Поради това може да е стратегически изгодно да се привлече вниманието на институция на ЕС или държава-членка към делото, като се поиска намеса в съответствие с процедурните правила на СЕС.⁵⁰⁶

2.2.2. Европейска комисия

Европейската комисия отговаря за прилагането и гарантирането на правилното прилагане на правото на ЕС.⁵⁰⁷ Тя следи за спазването на правото на ЕС, като се основава отчасти на доклади от предприятия и гражданското общество, за да идентифицира потенциални нарушения от страна на държавите членки.⁵⁰⁸

Жалби до Европейската комисия относно нарушения на правото на ЕС могат да бъдат подавани от физически лица и организации, когато дадена държава-членка има неизпълнени правни задължения, когато законите, регламентите или действията (или бездействията) на страната са в противоречие с изискванията на ЕС и когато могат да бъдат предоставени подкрепящи доказателства.⁵⁰⁹ Подаването на жалба служи като средство за подтикване на Комисията да действа и да окаже натиск върху националните органи чрез процедура за нарушение.⁵¹⁰ Основната цел на процедурата за нарушение не е да разреши отделни случаи, а да гарантира, че държавата-членка спазва правото на ЕС.⁵¹¹ Всеки може да подаде жалба до Комисията безплатно.⁵¹² Жалбоподателите не са длъжни да доказват формален интерес към случая или да доказват, че са пряко засегнати от нарушението.⁵¹³ Жалбите трябва да се подават в писмен вид и могат да бъдат написани на всеки от официалните езици на ЕС.⁵¹⁴ За да улесни процеса, Комисията предоставя стандартен [формуляр за подаване на жалби](#). Освен жалби, Комисията може да получава информация за потенциални нарушения от различни източници, включително петиции до Комисията по петициите на Европейския парламент и жалби до Европейския омбудсман.⁵¹⁵

⁵⁰³ Съюз за граждански свободи в Европа, [„Позоваване на Хартата на основните права на ЕС при съдебни дела, свързани с правата на човека: Наръчник за организации на гражданското общество и защитници на правата“](#), стр. 32-34.

⁵⁰⁴ Член 40 от Устава на Съда на Европейския съюз.

⁵⁰⁵ Членове 142–145 от Процедурния правилник на Общия съд на Съда на Европейския съюз; членове 142–145 и членове 129–132 от Процедурния правилник на Съда на Европейския съюз.

⁵⁰⁶ Съюз за граждански свободи в Европа, [„Позоваване на Хартата на основните права на ЕС при съдебни дела, свързани с правата на човека: Наръчник за организации на гражданското общество и защитници на правата“](#), стр. 32-34.

⁵⁰⁷ Член 17, параграф 1 от ДЕС.

⁵⁰⁸ Европейска комисия, Съобщение на Комисията, „Правото на ЕС: по-добри резултати чрез по-добро прилагане“, 2017/С 18/02, 2017 г., стр. 2.

⁵⁰⁹ Европейска комисия. [Докладване на нарушение на правото на ЕС от страна на държава членка на ЕС](#), уебсайт (посетен на 19 май 2025 г.).

⁵¹⁰ Оливие Де Шутър, [Производствата за нарушение като инструмент за прилагане на основните права в Европейския съюз](#), Open Society Foundations, 2017 г., стр. 16-17.

⁵¹¹ СЕЕ Bankwatch Network, [Наръчник за гражданите за европейските механизми за подаване на жалби](#), 2006 г., стр. 18 (посетен на 9 август 2024 г.); Европейска комисия. [Докладване на нарушение на правото на ЕС от страна на държава членка](#), уебсайт (посетен на 19 май 2025 г.).

⁵¹² Съобщение на Комисията до Съвета и Европейския парламент, Актуализиране на отношенията с жалбоподателите по отношение на прилагането на правото на Съюза, COM(2012) 154 окончателен, 2 април 2012 г., параграф 2.

⁵¹³ Съобщение на Комисията до Европейския парламент и Европейския омбудсман относно отношенията с жалбоподателя по отношение на нарушения на правото на Общността, COM/2002/0141 окончателен, приложение, параграф 2.

⁵¹⁴ Съобщение на Комисията до Съвета и Европейския парламент, Актуализиране на отношенията с жалбоподателите във връзка с прилагането на правото на Съюза, COM(2012) 154 окончателен, 2 април 2012 г., параграф 5.

⁵¹⁵ Оливие Де Шутър, [Производствата за нарушение като инструмент за прилагане на основните права в Европейския съюз](#), Open Society Foundations, 2017 г., стр. 11.

След подаване на жалбата жалбоподателят получава потвърждение за получаването ѝ в срок от 15 работни дни.⁵¹⁶ Комисията оценява жалбата и се стреми да вземе решение в срок от 12 месеца дали да започне официална процедура за нарушение срещу съответната държава членка.⁵¹⁷ Дори когато бъде установено нарушение на правото на ЕС, Комисията може да реши да не започва процедура за нарушение.⁵¹⁸ Когато започне процедура, Комисията често започва с неформален диалог с държавата, преди да премине към официалния етап, като уведомява държавата и започва размяна на писма, което дава възможност на държавата членка да коригира ситуацията, преди тя да ескалира.⁵¹⁹ Комисията информира жалбоподателя в писмен вид за всяка стъпка, предприета в отговор на жалбата им.⁵²⁰ Когато са подадени няколко жалби по един и същ въпрос, индивидуалните отговори могат да бъдат заменени с уведомление в Официален вестник или на уебсайта Eurora.⁵²¹ Самоличността на жалбоподателя остава поверителна, освен ако не е дадено изрично разрешение за разкриването ѝ.⁵²² Ако държавата-членка не се съобрази с изискванията по време на процедурата за нарушение, Комисията може да отнесе случая до Съда на Европейския съюз.⁵²³

Според Комисията, особено приоритет се дава на нарушенията, които разкриват системни слабости, подкопават функционирането на институционалната рамка на ЕС или ограничават способността на националните съдилища да защитават върховенството на правото на ЕС.⁵²⁴ Комисията дава приоритет и на случаите, в които националното законодателство не осигурява ефективни средства за защита при нарушения на правото на ЕС или възпрепятства съдебните системи да гарантират спазването на принципа на правовата държава, както се изисква от член 47 от Хартата на ЕС.⁵²⁵ Приоритет се дава и на случаите на продължително неспазване от страна на държава членка на правилно прилагане на правото на ЕС.⁵²⁶

2.2.3. Европейски парламент

а. Разследващи комисии

Европейският парламент има правомощията да създава временни разследващи комисии за разследване на „предполагаеми нарушения или лошо управление при

⁵¹⁶ Съобщение на Комисията до Съвета и Европейския парламент, Актуализиране на отношенията с жалбоподателя в връзка с прилагането на правото на Съюза, COM(2012) 154 окончателен, 2 април 2012 г., параграф 4.

⁵¹⁷ Европейска комисия, [Докладване на нарушение на правото на ЕС от страна на държава членка](#), уебсайт (посетен на 19 май 2025 г.).

⁵¹⁸ Съобщение на Комисията до Съвета и Европейския парламент, Актуализиране на отношенията с жалбоподателя по отношение на прилагането на правото на Съюза, COM(2012) 154 окончателен, 2 април 2012 г., въведение. Вж. например *Комисия срещу Гърция*, СЕС, С-329/88, Решение от 6 декември 1989 г.; *Комисия срещу Гърция*, СЕС, С-200/88.

⁵¹⁹ Оливие Де Шутър, [Производствата за нарушение като инструмент за прилагане на основните права в Европейския съюз](#), Open Society Foundations, 2017 г., стр. 16–17.

⁵²⁰ Съобщение на Комисията до Европейския парламент и Европейския омбудсман относно отношенията с жалбоподателя по отношение на нарушения на правото на Общността COM/2002/0141 окончателен, приложение, параграф 7.

⁵²¹ Съобщение на Комисията до Европейския парламент и Европейския омбудсман относно отношенията с жалбоподателя по отношение на нарушения на правото на Общността COM/2002/0141 окончателен, приложение, параграф 7.

⁵²² Европейска комисия, [Как да подадете жалба на равнище ЕС](#), уебсайт (посетен на 9 август 2024 г.).

⁵²³ Европейска комисия, [Процедура за нарушение](#), уебсайт (посетен на 19 май 2025 г.). Вж. по-горе раздел 2.2.1.б. относно процедурите за нарушение.

⁵²⁴ Европейска комисия, Съобщение на Комисията, „Правото на ЕС: по-добри резултати чрез по-добро прилагане“, 2017/C 18/02, 2017 г., стр. 8

⁵²⁵ Европейска комисия, Съобщение на Комисията, „Правото на ЕС: по-добри резултати чрез по-добро прилагане“, 2017/C 18/02, 2017 г., стр. 5.

⁵²⁶ Европейска комисия, Съобщение на Комисията, „Правото на ЕС: по-добри резултати чрез по-добро прилагане“, 2017/C 18/02, 2017 г., стр. 6.

прилагането на правото на Съюза⁵²⁷. Макар да не представляват съдебен спор *като такъв*, разследванията са пътища, които могат да бъдат използвани във връзка със стратегически съдебни дела или в тяхна подкрепа. Тези разследвания могат да бъдат насочени към действия, предприети от институции или органи на ЕС, публични административни органи на държави членки или лица, упълномощени съгласно правото на ЕС да го прилагат.⁵²⁸ „Нарушение“ се отнася до нарушение на правото на ЕС, докато „лошо управление“ обхваща редица ситуации, като административни нередности, пропуски, злоупотреба с власт, несправедливост, неизправност или некомпетентност, дискриминация, избягвани забавяния, отказ да се предостави информация и небрежност.⁵²⁹ Въпреки че тези временни анкетни комисии не предоставят пряко правно средство за защита в индивидуални случаи, те могат да служат като мощен инструмент за подчертаване на системни проблеми и насърчаване на институционални реформи или отчетност.

Разследващите комисии се създават по искане на най-малко една четвърт от членовете на Европейския парламент.⁵³⁰ Те не могат да разследват въпроси, които вече са предмет на производство пред национален съд или съд на ЕС, докато съдебното дело не приключи.⁵³¹ Разследващата комисия има право да изисква документи, експертни доклади и свидетелски показания, да провежда мисии за установяване на факти в държавите-членки и да изисква сътрудничество от националните органи и парламенти.⁵³² Работата на комисията трябва да бъде приключена в срок от 12 месеца от учредителното ѝ заседание, въпреки че Европейският парламент може да удължи този срок.⁵³³ В края на разследването комисията представя доклад за констатациите си на Европейския парламент, който се публикува.⁵³⁴ Докладът може да бъде обсъден в Европейския парламент и може да включва препоръки.⁵³⁵ Председателят на Европейския парламент следи дали съответните институции или органи изпълняват тези препоръки.⁵³⁶

От 1993 г. насам Европейският парламент е създал само седем разследващи комисии, включително две през парламентарния мандат 2019-2024 г.: една за транспортирането на животни (ANIT) и друга за използването на шпионския софтуер Pegasus (PEGA). В отговор на заключението на комисията PEGA за нарушение на законите на ЕС, Европейският парламент препоръчва по-силни гаранции, по-строг надзор и нови закони за използването на шпионски софтуер. Въпреки че мандатът на PEGA приключи през юни 2023 г., Парламентът се ангажира да продължи да разглежда тези въпроси чрез други парламентарни механизми.⁵³⁷

b. Комисията по петициите (PETI)

Всеки гражданин, жител, компания, организация и асоциация, базирани в ЕС, индивидуално или съвместно, имат право да подават петиции до Европейския парламент.⁵³⁸ Макар и да не представляват съдебен спор *като такъв*, петициите са средства, които могат да бъдат използвани във връзка със или в подкрепа на

⁵²⁷ Член 226 от ДФЕС; Европейски парламент, [Комисии: Въведение](#), уебсайт (посетен на 23 септември 2024 г.).

⁵²⁸ Член 215 от Правилника за дейността на Европейския парламент, параграф 1.

⁵²⁹ Европейски парламент, [Примери за въздействието на Парламента: 2019–2024 г.](#), 2024 г., стр. 8.

⁵³⁰ Член 215 от Правилника за дейността на Европейския парламент, параграф 1.

⁵³¹ Решение 95/167/ЕО относно подробните разпоредби, уреждащи упражняването на правото на Европейския парламент да извършва разследвания, 19 април 1995 г., член 2, параграф 3.

⁵³² Член 215 от Правилника за дейността на Европейския парламент, параграф 10.

⁵³³ Член 215 от Правилника за дейността на Европейския парламент, параграф 11.

⁵³⁴ Член 215 от Правилника за дейността на Европейския парламент, параграф 11.

⁵³⁵ Член 215 от Правилника за дейността на Европейския парламент, параграфи 11–12.

⁵³⁶ Правило 215 от Правилника за дейността на Европейския парламент, 10-ти парламентарен мандат, юли 2024 г., параграфи 12-13.

⁵³⁷ Европейски парламент, [Примери за въздействието на Парламента: 2019–2024 г.](#), 2024 г., стр. 8, 14–15

⁵³⁸ Член 227 от ДФЕС; член 44 от Хартата на ЕС; правило 232 от Правилника за дейността на Европейския парламент, параграф 1; Европейски парламент, [Петиции](#), уебсайт (посетен на 24 септември 2024 г.).

стратегически съдебни дела. Петицията може да бъде под формата на жалба, искане или забележка относно прилагането на правото на ЕС или призив към Парламента да заеме позиция по конкретен въпрос.⁵³⁹ Това дава възможност на Парламента да изтъкне нарушения на правата на гражданите от страна на държави членки, местни власти или институции, които засягат пряко подателя на петицията.⁵⁴⁰ Петицията трябва да бъде написана на официален език на ЕС, да бъде ясно изложена, да не съдържа обидни изрази и да включва името, националността, постоянния адрес и подписа на подателя.⁵⁴¹ Подобни петиции могат да се разглеждат заедно.⁵⁴² След регистрирането си петициите стават публични документи, без да се запазва конфиденциалност по отношение на самоличността на подателя.⁵⁴³

Комисията по петициите (PETI) може да разгледа петициите по няколко начина: може да поиска от Европейската комисия да проучи спазването на законодателството на ЕС, да препрати петицията на други парламентарни комисии или институции на ЕС за по-нататъшни действия или да поиска информация от националните органи.⁵⁴⁴ В изключителни случаи комисията може да изготви доклади, да внесе резолюции в Европейския парламент, да проведе посещения за установяване на фактите или да покани петиционера да участва в заседание.⁵⁴⁵ Петицията се закрива, ако петиционерът не отговори или след като комисията прецени, че е била разгледана в достатъчна степен.⁵⁴⁶ Това може да стане след като е било предоставено средство за защита или съответна информация, или когато не могат да бъдат предприети по-нататъшни действия. Във всички случаи петиционерът се уведомява писмено за решението и мотивите за него.⁵⁴⁷ Ако възникнат нови доказателства, които могат да доведат до преразглеждане на случая, те могат да бъдат представени за евентуално преразглеждане от комисията.⁵⁴⁸

В случаи, свързани с задържането на деца мигранти, Комисията по петициите може да бъде от значение.⁵⁴⁹ Въпреки че Комитетът по петициите няма правомощия да налага спазването на законодателството, той може да служи като механизъм за привличане на общественото и политическото внимание към конкретни проблеми и за повишаване на осведомеността относно недостатъците в съществуващите политики и закони.⁵⁵⁰ След като бъде представена резолюция, добра практика е да се осъществи диалог с членовете на Европейския парламент (ЕП), за да се изясни проблемът и да се насърчи подкрепата.⁵⁵¹ За да увеличат видимостта, жалбоподателите могат също да насърчат други лица да подкрепят официално тяхната петиция чрез [онлайн портала за петиции](#). Макар че това не оказва пряко

⁵³⁹ Петиции Европейски парламент, [Право на участие и изисквания](#), уебсайт (посетен на 19 май 2025 г.).

⁵⁴⁰ Петиции Европейски парламент, [Право на участие и изисквания](#), уебсайт (посетен на 19 май 2025 г.).

⁵⁴¹ Член 232 от Правилника за дейността на Европейския парламент, параграф 6; Петиции, Европейски парламент, [Право на участие и изисквания](#), уебсайт (посетен на 19 май 2025 г.).

⁵⁴² Член 226 от Правилника за дейността на Европейския парламент, параграфи 2, 6, 8.

⁵⁴³ Член 226 от Правилника за дейността на Европейския парламент, параграф 12.

⁵⁴⁴ Член 233 от Правилника за дейността на Европейския парламент.

⁵⁴⁵ Членове 233 и 234 от Правилника за дейността на Европейския парламент; Петиции към Европейския парламент. [Разглеждане и последващи действия](#), уебсайт (посетен на 20 май 2025 г.).

⁵⁴⁶ Петиции Европейски парламент. [Разглеждане и последващи действия](#), уебсайт (посетен на 20 май 2025 г.).

⁵⁴⁷ Членове 232 и 233 от Правилника за дейността на Европейския парламент.

⁵⁴⁸ Петиции Европейски парламент. [Разглеждане и последващи действия](#), уебсайт (посетен на 24 септември 2024 г.).

⁵⁴⁹ Вж. например [Резолюция на Европейския парламент от 28 април 2016 г. относно защитата на най-добрите интереси на детето в целия ЕС въз основа на петиции, адресирани до Европейския парламент, 2016/2575\(RSP\)](#); Комисия по петициите на Европейския парламент, [доклад съгласно член 216, параграф 7 относно обсъжданията на Комисията по петициите през 2016 г.](#), A8-0387/2017, 2017 г.

⁵⁵⁰ Обсъждания на Комисията по петициите през 2021 г., [Резолюция на Европейския парламент от 15 декември 2022 г. относно резултатите от обсъжданията на Комисията по петициите през 2021 г., 2022/2024\(INI\)](#), параграф 5.

⁵⁵¹ Член 233 от Правилника за дейността на Европейския парламент.

влияние върху резултата от жалбата, то може да бъде полезен механизъм за изразяване на подкрепа за разглеждания въпрос.⁵⁵²

Пример: Беше подадена петиция срещу Дания относно несигурните условия на задържане на деца в центъра Sjælsmark за отхвърлени търсеци убежище. Петиционерът твърдеше, че условията в центъра нарушават принципа на най-добрия интерес на детето и представляват сериозна заплаха за психическото и физическото благосъстояние на децата. PETI обяви петицията за допустима, въпреки че констатира, че петиционерът не е предоставил доказателства за значителни структурни недостатъци в прилагането на съществуващите правила. Освен това датските власти бяха обявили мерки за разрешаване на тези проблеми, които след прилагането им се очакваше да решат въпросите, повдигнати от петиционера.⁵⁵³

2.2.4. Европейски омбудсман

Процедурите пред Европейския омбудсман, макар и да не представляват съдебен спор *като такъв*, са пътища, които могат да бъдат използвани във връзка със стратегически съдебни дела или в тяхна подкрепа. Европейският омбудсман разследва жалби, свързани с лошо управление в институциите, органите, службите или агенциите на ЕС, с изключение на Съда на Европейския съюз в неговата съдебна роля.⁵⁵⁴ Омбудсманът може също така да започне разследвания по своя инициатива.⁵⁵⁵ Неправилното управление се проявява, когато дадена институция не спазва „основните права“, правните норми или принципи, или принципите на доброто управление.⁵⁵⁶ Това може да включва административни нередности, несправедливо третиране, дискриминация или злоупотреба с власт, особено в области като управлението на средствата на ЕС, обществените поръчки или политиките за набиране на персонал.⁵⁵⁷ Освен това то обхваща и неотговаряне на искания или необосновани забавяния при предоставянето на достъп до информация от обществен интерес.⁵⁵⁸

За подаването на жалба не е необходимо жалбоподателят да е пряко засегнат от твърдяното лошо административно управление.⁵⁵⁹ Всеки гражданин на държава членка на ЕС или лице с местожителство в ЕС може да подаде жалба, както и предприятия, сдружения или други организации със седалище в ЕС.⁵⁶⁰ Въпреки това е необходимо първо да се опитате да разрешите проблема директно с съответната институция или орган на ЕС.⁵⁶¹ Ако тези усилия се окажат неуспешни, жалбата може да бъде подадена в срок от две години от момента, в който жалбоподателят е узнал за проблема.⁵⁶²

⁵⁵² Европейски форум за хората с увреждания, [Как Европейският парламент може да защити вашите права?](#), уебсайт (посетен на 20 ноември 2024 г.).

⁵⁵³ [Петиция № 0635/2019](#) от W. A. (окупирана палестинска територия) относно лошите условия на задържане на деца в центъра Sjælsmark в Дания (посетен на 24 септември 2024 г.).

⁵⁵⁴ Член 228, параграф 1 от ДФЕС.

⁵⁵⁵ Член 228, параграф 1 от ДФЕС.

⁵⁵⁶ Член 238 от Правилника за дейността на Европейския парламент; Европейски съюз, [Наръчник на Европейския омбудсман за подаване на жалби](#), 2011 г., стр. 7.

⁵⁵⁷ Европейски съюз, [Европейски омбудсман](#), уебсайт (посетен на 20 май 2025 г.).

⁵⁵⁸ Европейски омбудсман, [Подаване на жалба до Европейския омбудсман](#), уебсайт (посетен на 16 септември 2024 г.).

⁵⁵⁹ CEE Bankwatch Network, [Наръчник за гражданите относно европейските механизми за подаване на жалби](#), 2006 г., стр. 10.

⁵⁶⁰ Член 228, параграф 1 от ДФЕС.

⁵⁶¹ Член 2, параграф 3 от Регламент 2021/1163 на Европейския парламент от 24 юни 2021 г. за установяване на правилата и общите условия за изпълнение на задълженията на омбудсмана (Устав на Европейския омбудсман) и за отмяна на Решение 94/262/ЕООС.

⁵⁶² Европейски омбудсман, [Подаване на жалба до Европейския омбудсман](#), уебсайт (посетен на 16 септември 2024 г.).

Приблизително половината от разследванията на омбудсмана показват, че институцията е действала правилно и не е установено лошо управление.⁵⁶³ В много случаи институцията разрешава проблема по време на разследването чрез приятелско споразумение.⁵⁶⁴ Ако се установи лошо административно управление, омбудсманът отнася въпроса до съответната институция на ЕС, която има три месеца, за да отговори.⁵⁶⁵ Когато помирението се провали, омбудсманът може да издаде препоръки, а ако те не бъдат приети, може да бъде представен специален доклад пред Европейския парламент.⁵⁶⁶ Решенията на омбудсмана не са правно обвързващи, но спазването на неговите констатации остава постоянно високо.⁵⁶⁷

Въпреки че мандатът на Европейския омбудсман обхваща предполагаеми нарушения на правовата държава и правата на човека от страна на институциите на ЕС, в миналото той е получавал сравнително малко жалби за нарушения на правата на човека. Според бивш европейски омбудсман това се дължи на факта, че институциите на ЕС сами по себе си не упражняват принудителни правомощия над физически лица.⁵⁶⁸ Въпреки това базата данни с съдебната практика на омбудсмана съдържа стотици жалби, свързани с правата на човека, включително въпроси, свързани с правата на детето.⁵⁶⁹ Сред последните примери за разследвания, свързани с правата на човека, е критиката на омбудсмана към Комисията за това, че не е информирала обществеността как е оценила рисковете за правата на човека в споразумението за миграцията между ЕС и Тунис.⁵⁷⁰ Други забележителни случаи включват запитвания относно това как Комисията гарантира зачитането на правата на човека в финансираните от ЕС „подобни на затвори“ центрове за управление на миграцията в Гърция,⁵⁷¹ поведението на експертите при интервюта с търсещи убежище, организирани от Европейската служба за подкрепа в областта на убежището,⁵⁷² и разглеждането на жалби относно предполагаеми нарушения на правата на човека от Европейската агенция за гранична и брегова охрана (Frontex) чрез нейния механизъм за подаване на жалби.⁵⁷³

⁵⁶³ Европейски съюз, [Ръководство на Европейския омбудсман за подаване на жалби](#), 2011 г., стр. 8.

⁵⁶⁴ Европейски съюз, [Ръководство на Европейския омбудсман за подаване на жалби](#), 2011 г., стр. 8.

⁵⁶⁵ Член 228, параграф 1 от ДФЕС.

⁵⁶⁶ Член 4 от Регламент 2021/1163 на Европейския парламент от 24 юни 2021 г. за установяване на правилата и общите условия за изпълнение на задълженията на омбудсмана (Устав на Европейския омбудсман) и за отмяна на Решение 94/262/ЕОС.

⁵⁶⁷ Европейски съюз, [Наръчник на Европейския омбудсман за подаване на жалби](#), 2011 г., стр. 8.

⁵⁶⁸ Параскевас Никифорос Диамандурос, Омбудсманите като механизми за защита на правата на човека, реч, 7 май 2010 г.

⁵⁶⁹ Вж. Европейски омбудсман, [Резултати от търсене за: Основни права](#), уебсайт (посетен на 20 ноември 2024 г.).

⁵⁷⁰ През октомври 2024 г. разследване на Европейския омбудсман установи, че Европейската комисия всъщност е провела „упражнение по управление на риска“ за Тунис преди подписването на меморандума за разбирателство, включващо „състоянието на правата на човека, демокрацията, правовата държава, сигурността и конфликтите“ в страната, и критикува Комисията за това, че не е оповестила публично резултатите от упражнението по управление на риска. Вж. ICJ, [Цената на съчастието: Споразумението за партньорство между Тунис и ЕС подхранва груби нарушения на правата на човека срещу бежанци, търсещи убежище и мигранти](#), декември 2024 г. Вж. също Европейски омбудсман, дело OI/2/2024/MHZ: [Омбудсманът критикува Комисията за това, че не е информирала обществеността как е оценила рисковете за правата на човека в споразумението между ЕС и Тунис](#), 23 октомври 2024 г.; Европейски омбудсман, дело OI/2/2024/MHZ: [Как Европейската комисия възнамерява да гарантира зачитането на правата на човека в контекста на Меморандума за разбирателство между ЕС и Тунис](#), 21 октомври 2024 г.

⁵⁷¹ Европейски омбудсман, дело OI/3/2022/MHZ: [Решение по стратегическо разследване OI/3/2022/MHZ относно начина, по който Европейската комисия гарантира зачитането на основните права в финансираните от ЕС центрове за управление на миграцията в Гърция](#), 7 юни 2023 г.

⁵⁷² Европейски омбудсман, дело 1139/2018/MDC: [Европейската служба за подкрепа в областта на убежището \(EASO\) приема предложенията на омбудсмана относно начина, по който реагира на проблеми, свързани с интервюта с търсещите убежище](#), решение от 30 септември 2019 г.

⁵⁷³ Европейски омбудсман, дело OI/5/2020/MHZ: [Решение по дело OI/5/2020/MHZ относно функционирането на механизма за подаване на жалби на Европейската агенция за гранична и брегова охрана \(Фронтекс\) за предполагаеми нарушения на основните права и ролята на служителите по основните права](#), 15 юни 2021 г. За повече информация относно механизма за подаване на жалби на Frontex вижте също раздел 2.2.5. от настоящото ръководство.

Въпреки че Европейският омбудсман не може да служи като пряк форум за оспорване на задържането на мигранти, което се извършва от държавите членки, той може да бъде подходящ механизъм за гражданските организации, например във връзка с прилагането на Пакта на ЕС за миграцията и убежището.⁵⁷⁴

2.2.5. Механизъм за индивидуални жалби на Frontex

Централна фигура в „управлението на миграцията“ в ЕС е Европейската агенция за гранична и брегова охрана (Frontex), която подкрепя държавите-членки в управлението на границите и миграцията.⁵⁷⁵ Механизмите на Frontex, макар и да не представляват съдебен спор *като такъв*, са пътища, които могат да бъдат използвани във връзка със стратегически съдебни дела или в тяхна подкрепа.

От създаването си Frontex е обект на критики по различни въпроси, включително предполагаеми нарушения на правата на човека, като участие в отблъскването на бежанци на външните граници на ЕС.⁵⁷⁶ Това доведе до по-голямо внимание, поне формално, към защитата на основните права в дейността на агенцията.⁵⁷⁷ Ето защо е важно, че днес агенцията разполага с вътрешна, макар и не винаги ефективна, система за отчетност, която се фокусира върху длъжностното лице по основните права на Frontex (FRO) и офиса на FRO.⁵⁷⁸ FRO отговаря за оценката на спазването на основните права в дейността на агенцията, предоставя съвети и помощ и допринася за насърчването на основните права.⁵⁷⁹

Друг механизъм за отчетност е механизмът за индивидуални жалби на Frontex (ICM).⁵⁸⁰ Жалба може да бъде подадена безплатно до Frontex от физическо лице или лице, действащо от негово име, ако то счита, че действията или бездействията на член на персонала на Frontex са нарушили пряко неговите права на човека по време на операция на Frontex.⁵⁸¹ Жалбите трябва да се подават в писмен вид, чрез [формуляра за жалби](#) на Frontex или по електронна поща или писмо, и трябва да описват как и къде са се случили твърдените нарушения.⁵⁸² За допустими се считат само жалби, в които се твърди, че са налице конкретни нарушения на основни права и които са достатъчно обосновани.⁵⁸³ Жалбите трябва да се подават в срок от една

⁵⁷⁴ Пактът на ЕС за миграцията и убежището е набор от законодателни текстове, които бяха одобрени от Европейския парламент на 10 април 2024 г. и приети от Съвета на 14 май 2024 г. Макар че окончателните текстове влязоха в сила на 11 юни 2024 г., пълното прилагане на пакта на ЕС ще започне на 12 юни 2026 г. (с изключение на рамковия регламент на ЕС за презаселване). Вж. още ICJ, [ЕС: Непридружените деца не трябва да бъдат подлагани на процедури за предоставяне на убежище на границата](#), 1 декември 2025 г., уебсайт (посетен на 27 януари 2026 г.).

⁵⁷⁵ Член 1 от Регламент (ЕС) 2019/1896 на Европейския парламент и на Съвета от 13 ноември 2019 г. относно Европейската гранична и брегова охрана и за отмяна на Регламенти (ЕС) № 1052/2013 и (ЕС) 2016/1624.

⁵⁷⁶ Вж. например Human Rights Watch, [Frontex не успява да защити хората на границите на ЕС: по-силни гаранции са от жизненоважно значение с разширяването на граничната агенция](#), 23 юни 2021 г.

⁵⁷⁷ Вж. например Constantin Hruschka, „Frontex и задължението за зачитане и защита на правата на човека“, *Verfassungsblog*, 7 февруари 2020 г.

⁵⁷⁸ Членове 109 и 110 от Регламент (ЕС) 2019/1896 на Европейския парламент и на Съвета от 13 ноември 2019 г. относно Европейската гранична и брегова охрана и за отмяна на Регламенти (ЕС) № 1052/2013 и (ЕС) 2016/1624.

⁵⁷⁹ Вж. още Frontex, [Основни права във Frontex](#), уебсайт (посетен на 22 ноември 2024 г.).

⁵⁸⁰ Регламент (ЕС) 2016/1624 на Европейския парламент и на Съвета от 14 септември 2016 г. относно Европейската гранична и брегова охрана, за изменение на Регламент (ЕС) 2016/399 на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Регламент (ЕО) № 863/2007 на Европейския парламент и на Съвета, Регламент (ЕО) № 2007/2004 на Съвета и Решение 2005/267/ЕО на Съвета.

⁵⁸¹ Член 111, параграф 2 от Регламент (ЕС) 2019/1896 на Европейския парламент и на Съвета от 13 ноември 2019 г. относно Европейската гранична и брегова охрана и за отмяна на Регламенти (ЕС) № 1052/2013 и (ЕС) 2016/1624.

⁵⁸² Frontex, [Вашето право да подадете жалба до Frontex](#), 2023 г., стр. 3.

⁵⁸³ Член 111, параграф 3 от Регламент (ЕС) 2019/1896 на Европейския парламент и на Съвета от 13 ноември 2019 г. относно Европейската гранична и брегова охрана и за отмяна на Регламенти (ЕС) № 1052/2013 и (ЕС) 2016/1624.

година от твърдяното нарушение.⁵⁸⁴ Няма изискване за изчерпване на националните средства за защита, а подаването на жалба не изключва използването на други правни действия.⁵⁸⁵

FRO разглежда жалбите в съответствие с правото на добро управление.⁵⁸⁶ По време на процеса на разглеждане може да бъде поискана допълнителна информация или документация.⁵⁸⁷ Жалбите се разглеждат поверително, освен ако жалбоподателят изрично се откаже от поверителност.⁵⁸⁸ Когато жалбата е допустима, жалбоподателят се информира за следващите стъпки, включително очакваните срокове.⁵⁸⁹ Когато жалбата е недопустима, жалбоподателят получава мотивирано решение и информация за възможни алтернативни начини за разрешаване на проблема.⁵⁹⁰ FRO може да преразгледа недопустимите жалби, ако бъдат предоставени нови доказателства.⁵⁹¹ Когато жалбата се отнася до действия на членове на екипа от участваща държава членка, тя се препраща на съответните национални органи за разследване, а на жалбоподателя се предоставят данните за контакт на органите, които са получили случая.⁵⁹² За жалби, отнасящи се до персонала на Frontex, изпълнителният директор отговаря за осигуряване на подходящо проследяване и трябва да докладва на FRO.⁵⁹³ Времето, необходимо за обработване на жалба, може да варира в зависимост от спецификата на случая.⁵⁹⁴

Общ преглед на жалбите и тяхното разглеждане е представен в годишния доклад на FRO.⁵⁹⁵ Като цяло, от създаването на механизма са подадени сравнително малко жалби и само малка част от тях са обявени за допустими.⁵⁹⁶ Жалбите често се считат за недопустими, когато не са свързани с оперативна дейност на Frontex или когато не са установени проблеми, свързани с правата на човека.⁵⁹⁷ Механизмът за индивидуални жалби е критикуван, наред с други неща, за липса на независимост, необосновано тесен обхват и факта, че последващите действия по жалбите остават

⁵⁸⁴ Член 5, параграф 3, букви е) и ж) Решение 19/2022 на Управителния съвет на Frontex от 16 март 2022 г. за приемане на правилата на Агенцията относно механизма за подаване на жалби.

⁵⁸⁵ Член 3, параграф 2 Решение 19/2022 на Управителния съвет на Frontex от 16 март 2022 г. за приемане на правилата на Агенцията относно механизма за подаване на жалби.

⁵⁸⁶ Член 111, параграф 4 от Регламент (ЕС) 2019/1896 на Европейския парламент и на Съвета от 13 ноември 2019 г. относно Европейската гранична и брегова охрана и за отмяна на Регламенти (ЕС) № 1052/2013 и (ЕС) 2016/1624.

⁵⁸⁷ Член 111, параграф 4 от Регламент (ЕС) 2019/1896 на Европейския парламент и на Съвета от 13 ноември 2019 г. относно Европейската гранична и брегова охрана и за отмяна на Регламенти (ЕС) № 1052/2013 и (ЕС) 2016/1624.

⁵⁸⁸ Frontex, Решение 19/2022 на Управителния съвет от 16 март 2022 г. за приемане на правилата на Агенцията относно механизма за подаване на жалби, член 20, параграф 2.

⁵⁸⁹ Член 111, параграф 5 от Регламент (ЕС) 2019/1896 на Европейския парламент и на Съвета от 13 ноември 2019 г. относно Европейската гранична и брегова охрана и за отмяна на Регламенти (ЕС) № 1052/2013 и (ЕС) 2016/1624.

⁵⁹⁰ Член 111, параграф 5 от Регламент (ЕС) 2019/1896 на Европейския парламент и на Съвета от 13 ноември 2019 г. относно Европейската гранична и брегова охрана и за отмяна на Регламенти (ЕС) № 1052/2013 и (ЕС) 2016/1624.

⁵⁹¹ Член 111, параграф 5 от Регламент (ЕС) 2019/1896 на Европейския парламент и на Съвета от 13 ноември 2019 г. относно Европейската гранична и брегова охрана и за отмяна на Регламенти (ЕС) № 1052/2013 и (ЕС) 2016/1624.

⁵⁹² Член 111, параграфи 5 и 7 от Регламент (ЕС) 2019/1896 на Европейския парламент и на Съвета от 13 ноември 2019 г. относно Европейската гранична и брегова охрана и за отмяна на Регламенти (ЕС) № 1052/2013 и (ЕС) 2016/1624.

⁵⁹³ Член 111, параграф 6 от Регламент (ЕС) 2019/1896 на Европейския парламент и на Съвета от 13 ноември 2019 г. относно Европейската гранична и брегова охрана и за отмяна на Регламенти (ЕС) № 1052/2013 и (ЕС) 2016/1624.

⁵⁹⁴ Frontex, [Вашето право да подадете жалба до Frontex](#), 2023 г., стр. 5.

⁵⁹⁵ Член 111, параграф 9 от Регламент (ЕС) 2019/1896 на Европейския парламент и на Съвета от 13 ноември 2019 г. относно Европейската гранична и брегова охрана и за отмяна на Регламенти (ЕС) № 1052/2013 и (ЕС) 2016/1624.

⁵⁹⁶ През 2023 г. само четири от 64 жалби са били сметени за допустими, а десет други все още са в процес на разглеждане. Вж. ECRE, [„Отговорност на Frontex: предложения на ECRE за укрепване на извънсъдебните механизми за контрол на Frontex“](#), стр. 13; Frontex, [2023 г.: Годишен доклад на длъжностното лице по основните права на Frontex](#), 2024 г., стр. 28–30.

⁵⁹⁷ Frontex, [2023: Годишен доклад на длъжностното лице по основните права на Frontex](#), 2024 г., стр. 29.

по преценка на изпълнителния директор, без достатъчна регулация по отношение на последствията или сроковете.⁵⁹⁸ Въпреки че механизмът за подаване на жалби има значителни ограничения и Frontex по принцип не извършва задържане на имигранти, не може да се изключи, че в определени конкретни ситуации той може да представлява полезен допълнителен и ранен механизъм в случаи на нарушения на правата на децата мигранти и бежанци. Във всеки случай подаването на жалба не изключва използването на други налични механизми и инструменти.

---

⁵⁹⁸ ECRE, [„Отговорност на Frontex: предложения на ECRE за укрепване на несъдебните механизми за контрол на Frontex“](#), стр. 14.

3. Последващи действия и застъпническа дейност

Стратегическият съдебен процес не приключва с решението на съда. Независимо дали даден случай е успешен или не, последващата работа е от съществено значение за увеличаване на шансовете за значимо и трайно въздействие. Съдебният процес може да помогне за привличане на вниманието към нарушенията на правата на човека и да предизвика правни или политически реформи, но рядко постига тези резултати сам по себе си. Изпълнението на решенията, политическата воля и по-широкото обществено съзнание играят решаваща роля.

В тази част се описва как последващите действия, застъпничеството и комуникацията могат да подпомогнат стратегическите съдебни дела в постигането на техните цели. Разгледано е и как съдебните дела могат да бъдат част от по-широка стратегия за преодоляване на структурни проблеми, както и как сътрудничеството между адвокати, организации на гражданското общество и други участници може да засили въздействието на правните усилия.

Съдебните дела често постигат някои от целите си, докато други остават нереализирани. Ето защо е от съществено значение да се определят целите от самото начало, за да се предотвратят нереалистични очаквания.⁵⁹⁹ Те могат да бъдат амбициозни и да вдъхновяват, като често постигат повече, отколкото застъпниците очакват. Въпреки това, към него трябва да се подходи с прагматична нагласа, която признава ограниченията на съдебните дела като инструмент за промяна. Самите съдебни дела могат да постигнат само толкова, а много от факторите, които влияят на тяхното въздействие, са извън контрола на адвокатите и застъпниците. Това означава, че трябва да се обърне внимание на това как съдебните дела влияят на по-широките политически и социални тенденции. Съдебните дела не трябва да се водят изолирано или да се третират като по-важни от други форми на застъпничество и активизъм, а могат да представляват един елемент от по-широка стратегия за промяна, различна от, но допълваща други инструменти, като организиране на граждански движения, лобиране, изграждане на коалиции и кампании за повишаване на общественото съзнание. Съдебните дела трябва да се разглеждат като важен, но ограничен компонент от по-широките усилия за решаване на дълбоко вкоренени проблеми, свързани с правата на човека, а не като заместител на други стратегии.

Капацитетът на стратегическите съдебни дела да доведат до по-широки и дългосрочни промени зависи до голяма степен от съпътстващите и последващите дейности в подкрепа на съдебния спор и неговите цели, включително застъпничество, комуникация и последващи действия. Ефективната комуникация и широката мобилизация преди, по време и след съдебното производство спомагат за насърчаването на по-широко движение за промяна. Съдебните дела имат много по-голям шанс да постигнат желаните ефекти, когато са допълнени от такива „съдебни дела +“ усилия. Когато съдебните дела се водят от адвокати, те трябва да се стремят да изграждат съюзи и сътрудничество с други заинтересовани страни, които имат опит в застъпничеството и комуникациите, като организации на гражданското общество или други заинтересовани страни. Изграждането на съюзи и сътрудничество на ранен етап може да има решаващо влияние не само върху самия случай, но и върху по-широките съдебни дела и политически усилия извън конкретния случай.

Това сътрудничество създава възможности за преминаване от индивидуални жалби към колективни действия, като фокусът се измества от единични искове към по-

---

⁵⁹⁹ ICJ, Човешките права на практика, *Правосъдие под натиск: Стратегически съдебни дела за съдебната независимост в Европа*, януари 2025 г., стр. 60.

широки системни проблеми.⁶⁰⁰ Този подход може да намали тежестта върху отделните ищци, като същевременно отваря вратата за търсене на системни решения. Освен това той улеснява включването на подкрепа от трети страни в съдебните дела,⁶⁰¹ което може да укрепи делото и да усилва неговото въздействие.

3.1. Комуникация и застъпничество

Усилията за застъпничество могат да приемат различни форми, включително пряко взаимодействие с политиците както на национално, така и на европейско равнище. Кампаниите, насочени към повишаване на общественото съзнание по политически въпроси, също играят ключова роля, като използват подходи като отворени писма, кампании по електронна поща или в социалните медии, както и организиране на събития, включително кръгли маси и дискусии. Прессъобщенията също се използват често за споделяне на информация и привличане на вниманието към конкретни теми. Създаването на мрежи между адвокати от държавите членки на ЕС позволява обмен на опит, практически съвети и стратегически идеи за водене на съдебни дела. Сътрудничеството насърчава международното застъпничество, укрепва правната кооперация и трансграничната солидарност.⁶⁰²

Въпреки това, когато общуват с обществеността или с други неспециализирани аудитории, гражданските организации често използват подходи, които според проучванията са неефективни за промяна на мненията. Например, представянето на статистически данни за неравенството в области като образование, жилищно настаняване и здравеопазване може да не успее да убеди онези, които са скептични по отношение на съществуването на структурна дискриминация. За да се повлияе ефективно на общественото мнение, е необходим стратегически подход. Изложени са следните стъпки, които могат да бъдат ефективни за убеждаване на обществеността:⁶⁰³

1. **Покажете на аудиторията си защо трябва да им пука:** Това се прави, като се свърже проблемът директно с нещо осезаемо в техния собствен живот. Например, върховенството на закона е необходимо, за да се гарантира, че политиците спазват правилата и финансират услугите, от които хората се нуждаят.
2. **Обяснете „кой“, „защо“ и „какво“ е проблемът:** Важно е да обясните контекста на проблема, срещу кого се противопоставяте и защо, за да може обществеността да прояви съпричастност и да съгласува разбирането си за проблема с това на заявителя, ищеца или съответната организация на гражданското общество.
3. **Покажете, че има решение на проблема,** но не го излагайте в политически термини, когато общувате с аудитория, която не е експертна – фокусирайте се върху това как решението ви позволява да преодолеете проблема.
4. Когато е възможно и уместно, **включете призив за действие и напомняне за минали успехи.** Това е важно, за да мотивирате действие и да преодолеете цинизма и фатализма сред целевата аудитория.

⁶⁰⁰ ICJ, Човешките права на практика, [Правосъдие под натиск: Стратегически съдебни дела за съдебната независимост в Европа](#), януари 2025 г., стр. 60.

⁶⁰¹ Вж. раздел 2.1.1.г.

⁶⁰² ICJ, Човешките права на практика, [Правосъдие под натиск: Стратегически съдебни дела за съдебната независимост в Европа](#), януари 2025 г., стр. 71.

⁶⁰³ Вижте по-подробни примери в Civil Liberties Union for Europe, [Позоваване на Хартата на основните права на ЕС за съдебни дела в областта на правата на човека: Наръчник за организации на гражданското общество и защитници на правата](#), стр. 38-42.

3.2. Проследяване и изпълнение на съдебни решения и други решения

Спечелването на дело или разрешаването му чрез приятелско споразумение е само първата стъпка към постигането на по-широка социална или политическа промяна, към която се стреми стратегическото съдебно производство. Изпълнението на съдебни решения и решения е било исторически едно от най-значителните предизвикателства в стратегическото съдебно производство, особено когато решенията са издадени от международни съдилища или механизми, които често не разполагат с силни правомощия за изпълнение. Политически чувствителни области, като миграцията и третирането на мигрантите в Европа днес, могат да представляват особени предизвикателства за изпълнението. В много случаи липсата на политическа воля от страна на отговорните органи е основна пречка, особено когато изпълнението би изисквало съществени правни и политически реформи. За разлика от решенията, които само поправят индивидуални случаи, решенията, които налагат и гарантират системни промени, като например тези, които се отнасят до незаконни практики на задържане, достъп до процедури за предоставяне на убежище или нарушения на задълженията за неотблъскване, често са най-трудни за изпълнение, тъй като могат да влязат в противоречие с утвърдени държавни политики или политически интереси. Следователно последващата работа е от решаващо значение за максимизиране на шансовете за изпълнение и за повишаване на осведомеността, когато това не е направено.

Осигуряването на ефективни средства за защита е критичен аспект от прилагането. Съдилищата и договорните органи могат да издават декларативни решения, като оставят на държавите значителна свобода при определянето на мерките за спазване. Когато е възможно, адвокатите следва изрично да изискват конкретни и изпълними средства за защита, които са в съответствие с международното право и стандарти в областта на правата на човека.⁶⁰⁴ Те могат да включват мерки за възстановяване, като повторно разглеждане на процедурите за предоставяне на убежище за неправилно отхвърлени кандидати или освобождаване на незаконно задържани лица. Освен това гаранциите за неповтаряне могат да изискват промени в законодателството или политиката, като отмяна на рестриктивни миграционни закони, които противоречат на стандартите за правата на човека.

На равнище ЕС застъпничеството може да бъде насочено към Европейската комисия както чрез официални жалби, така и чрез неформално застъпничество. Комисията може да влезе в диалог с държавите членки, за да ги насърчи да изпълнят съдебните решения. Тя също така контролира изпълнението на решенията на Съда на Европейския съюз и има правомощията да налага глоби на държавите членки, които отказват да се съобразят с такива решения.⁶⁰⁵ Комисията може също така да замрази и задържи критични бюджетни вноски от държавите членки на основание неизпълнение на съдебни решения,⁶⁰⁶ което може да послужи като мощен механизъм за принудително изпълнение.

Международни механизми, като HRC или Комитета CEDAW, наблюдават изпълнението на съответните конвенции. Тези органи могат да издават препоръки или заключителни наблюдения, които оказват политически натиск върху държавите,

⁶⁰⁴ Общо събрание на ООН, [Основни принципи и насоки относно правото на защита и обезщетение за жертвите на груби нарушения на международното право в областта на правата на човека и сериозни нарушения на международното хуманитарно право](#), Резолюция 60/147, приета на 16 декември 2005 г., параграфи 1-3; HRC, [Общо коментарно становище № 31, Същността на общото правно задължение, наложено на държавите, страни по пакта](#), CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, 29 март 2004 г.

⁶⁰⁵ Вж. раздел 2.2.2.

⁶⁰⁶ Съгласно Регламента за условността (Регламент (ЕС, Евратом) 2020/2092 на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2020 г. относно общ режим на условност за защита на бюджета на Съюза), който обвързва изплащането на средства от ЕС със спазването на принципа на правовата държава.

които не спазват конвенциите. Някои механизми, основани на договори, позволяват приемането на официални мерки, а процедурите за периодично докладване на държавите пред органите на ООН по договорите предоставят възможности за последващи действия по индивидуални съобщения по време на изпълнението.⁶⁰⁷ За комитетите по ICESCR, CRC, CRPD, CED и CEDAW държавите-членки са длъжни в срок от шест месеца от предаването на решение или приятелско споразумение по индивидуална комуникация или до определена дата да представят писмен отговор, включващ информация за всички предприети действия.⁶⁰⁸ Комитетът може да покани държавата-членка да представи допълнителна информация, ако е необходимо.⁶⁰⁹ Цялата информация, получена от комитетата, се предава на автора на комуникацията, който може да отговори.⁶¹⁰ Пред всички органи на ООН, съответният комитет, работна група и/или докладчик по комуникациите може да установява контакти, да предприема действия и/или да прави препоръки с цел да гарантира, че държавите-членки прилагат решенията, препоръките или приятелските споразумения.⁶¹¹

ЕСПЧ следи за изпълнението на своите решения чрез Комитета на министрите на Съвета на Европа. Комитетът на министрите може да приема временни резолюции, да оказва политически натиск и в извънредни случаи да започва процедури за нарушение.⁶¹² Когато изпълнението е незадоволително, надзорът може да бъде засилен чрез по-чести прегледи, изискване на актуализирани планове за действие и покана към представителите на държавата да отговорят публично.⁶¹³ Съгласно правило 9 Комитетът на министрите може да получава съобщения от НПО и национални институции за правата на човека относно изпълнението на решенията на ЕСПЧ.⁶¹⁴ Той може да разглежда подобни съобщения от заявители, международни междуправителствени организации за правата на човека и органи, които имат право да се намесват пред Съда.⁶¹⁵ Участието в процедурата по правило 9 позволява на организациите на гражданското общество и на практикуващите юристи да привлекат вниманието към неспазването и да настояват за по-ефективни мерки за изпълнение.⁶¹⁶

⁶⁰⁷ Вж. ВКПЧ, [Процедура за докладване Комитет по правата на човека](#), [Насоки за докладване Комитет за премахване на дискриминацията срещу жените](#), [Насоки за докладване Комитет срещу изтезанията](#), [Насоки за докладване Комитет по правата на детето](#), [Насоки за докладване Комитет за премахване на расовата дискриминация](#), [Насоки за докладване Комитет по правата на хората с увреждания](#), [Насоки за докладване Комитет по икономически, социални и културни права](#), [Насоки за докладване Комитет за насилствени изчезвания](#), уебсайтове (посетени на 27 януари 2026 г.).

⁶⁰⁸ Правило 21(1) от Процедурния правилник на ОП ИКЕСКП; правило 28(1) от Процедурния правилник на ОПЗ КДН; правило 76(1) от Процедурния правилник на КРПК; правило 81(1) от Процедурния правилник на КЕД; правило 73(1) от Процедурния правилник на КДЖ.

⁶⁰⁹ Правило 21(2) от Процедурните правила на ОП ИКЕСКП; Правило 28(2) от Процедурните правила на ОПЗ КНР; Правило 76(2) от Процедурните правила на КПК; Правило 81(2) от Процедурните правила на КЕД; Правило 73(2) от Процедурните правила на КЕДАВ.

⁶¹⁰ Правило 21(3) от Процедурния правилник на ОП ИКЕСКП; правило 28(3) от Процедурния правилник на ОПЗ КДР; правило 76(3) от Процедурния правилник на КПК; правило 81(3) от Процедурния правилник на КЕД.

⁶¹¹ Правило 21 от Процедурните правила на ОП ИКЕСКР; Правило 28 от Процедурните правила на ОПЗ КНР; Правило 106 от Процедурните правила на ПЧР; Правило 76 от Процедурните правила на КПК; Правило 81 от Процедурните правила на КЕД; Правило 115 от Процедурните правила на КЕРД; Правило 120 от Процедурните правила на КПП; Правило 73 от Процедурните правила на КДЖ.

⁶¹² Член 46 от ЕКПЧ.

⁶¹³ Правила 6-9 Правила на Комитета на министрите за надзор върху изпълнението на съдебни решения и условията на приятелски споразумения; вж. Комитет на министрите, [Ръководство за процедурите и методите на работа на Комитета на министрите](#), 1 септември 2024 г.

⁶¹⁴ Правило 9(2) Правила на Комитета на министрите за надзор върху изпълнението на съдебни решения и условията на приятелски споразумения. Вж. член 46(2) от ЕКПЧ.

⁶¹⁵ Правило 9, параграфи 1, 3 и 4 Правила на Комитета на министрите за надзор върху изпълнението на съдебни решения и условията на приятелски споразумения. Вж. член 46, параграф 2 от ЕКПЧ.

⁶¹⁶ За обща информация относно правило 9 от Правилата на Комитета на министрите за надзор върху изпълнението на съдебни решения и условията на приятелски споразумения, вж. СЕ, Отдел за изпълнение на съдебни решения на Европейския съд по правата на човека, [„Съобщения от НПИ/ОГБ“](#), уебсайт (посетен на 18 февруари 2025 г.).

Мрежа от неправителствени организации, посветена на наблюдението на изпълнението на решенията на ЕСПЧ, улеснява колективните действия и стратегическите последващи мерки, насочени към поемане на отговорност от държавите.⁶¹⁷ В по-сложни случаи Комитетът на министрите може да приеме временни резолюции, в които изразява загриженост или критика, и може да премине към процедура за нарушение.⁶¹⁸ В редки случаи Комитетът на министрите може да върне даден случай на ЕСПЧ, за да се определи дали дадена държава не е спазила решението.⁶¹⁹ Държавите могат също да се сблъскат с политически и репутационни последствия, включително увреждане на авторитета им или, в изключителни случаи, ограничения на участието им в международни органи.⁶²⁰

От 2023 г. реформата на системата на ЕСК въведе нов цикъл на периодично докладване.⁶²¹ Държавите, които не са приели процедурата за колективни жалби, сега докладват на всеки две години за една от двете групи разпоредби на Хартата, като по този начин се осигурява пълно покритие на всеки четири години. Държавите, които са приели процедурата за жалби, докладват за една група на всеки четири години, като покриват всички приети разпоредби в рамките на осемгодишен цикъл.⁶²² За да се подобри фокусът, ЕКСП и Правителственият комитет подготвят „целеви въпроси“. В случаите, когато Комитетът на министрите издава препоръки след констатации на ЕКСП за несъответствие в колективни жалби, държавите трябва да представят единен доклад за последващите действия две години по-късно. Оценката на ЕКСП на този доклад се предава на Комитета на министрите, който може да закрие случая, да поднови препоръката или да го върне на Правителствения комитет. Реформата позволява и изготвянето на доклади *ad hoc* по спешни или широкообхватни въпроси.

Намерете [таблицата с докладите](#) на уебсайта на Съвета на Европа и посетете [уебстраницата с профилите на страните](#) за повече информация.

Накрая, механизми като Универсалния периодичен преглед (УПП) позволяват на държавите и гражданското общество да обърнат внимание на несъответствията по време на периодичните прегледи на състоянието на правата на човека в дадена страна.⁶²³ Например, неизпълнението на решенията на ЕСПЧ може да бъде повдигнато в докладите за УПП, което да подтикне други държави да изразят загриженост и да насърчат спазването на изискванията. Използването на тези механизми може да увеличи политическия и правен натиск върху държавите да изпълнят своите международни задължения.

Непрекъснатото наблюдение от страна на гражданските организации и други участници е от решаващо значение за гарантиране, че постигнатият напредък е устойчив и няма да бъде обърнат. Сътрудничеството с партньори, които са в състояние да предоставят информация, да наблюдават развитието и да поддържат непрекъснати усилия за застъпничество, е особено ценно.

⁶¹⁷ Европейската мрежа за изпълнение (EIN) подпомага НПО и други организации да се ангажират с ефективни последващи действия, особено в Страсбург.

⁶¹⁸ Член 46, параграф 4 от ЕКПЧ; правила 10 и 11 от Правилата на Комитета на министрите за надзор върху изпълнението на съдебни решения и условията на приятелски споразумения.

⁶¹⁹ Към днешна дата процедури за нарушение са били използвани само в два случая: *Илгар Мамадов срещу Азербайджан*, ЕСПЧ, жалба № 15172/13, 29 май 2019 г.; *Кавала срещу Турция*, ЕСПЧ, жалба № 28749/18, 11 юли 2022 г.

⁶²⁰ Вж. например Парламентарна асамблея, [Последици от агресията на Руската федерация срещу Украйна](#), Становище 300 (2022), 15 март 2022 г., параграф 7.

⁶²¹ Комитет на министрите, Изпълнение на доклада за подобряване на системата на ЕСК – Оперативни предложения за реформа на системата на ЕСК, СМ(2022)114-final, 27 септември 2022 г.

⁶²² СЕ, [Система за докладване на Европейската социална харта](#), уебсайт (посетен на 17 юни 2025 г.).

⁶²³ ВКПЧ, [Универсален периодичен преглед](#), уебсайт (посетен на 27 януари 2025 г.)

Последващите действия и застъпничеството са от ключово значение за превръщането на резултатите от съдебните дела в значими и трайни промени. Стратегическите съдебни дела са най-ефективни, когато са вградени в по-широка рамка, която включва изграждане на съюзи, работа с обществеността, политическо застъпничество и постоянен мониторинг. Стратегическите съдебни дела не зависят само от резултатите в съда, но и от координираните усилия, които съпътстват и следват съдебните действия.

Членове на комисията
Февруари 2026 г.

Председател:
Проф. Карлос Айала, Венецуела

Заместник-председатели:
Съдия Радмила Драгичевич-Дичич, Сърбия
Съдия Сър Николас Браца, Обединено кралство
Изпълнителен комитет:
(Председател) Г-жа Роберта Кларк, Барбадос
Г-жа Нахла Хайдар Ел Адал, Ливан
Г-н Мазен Дарвиш, Сирия
Съдия Кинисиле Мабуза, Есватини
Г-жа Микико Отани, Япония
Проф. Марко Сасоли, Италия/Швейцария
Г-н Уайлдер Тейлър, Уругвай

Африка
Съдия Азхар Качалия, Африка
Съдия Мозес Чинхенго, Африка
Г-жа Джеймсина Кинг, Африка
Съдия Чарлз Мкандауайр, Африка
Съдия Аруна Нараин, Африка
Съдия Лилиан Тибатемва-Екирикубинза, Африка
Съдия Санджи Монагенг, Африка
Съдия Уили Мутунга, Африка
Г-н Лоурънс Муте, Африка

Азия и Европа
Съдия Ажит Пракаш Шах, Азия
Съдия Калян Шреста, Азия
Г-жа Амбига Сриневасан, Азия
Г-жа Имрана Джалал, Азия
Г-жа Мийон Ким, Азия
Г-жа Чинара Айдарбекова, Европа
Съдия Мартин Комте, Европа
Г-жа Гулнора Ишанханова, Европа
Г-жа Асне Юлсруд, Европа
Съдия Тамара Моршаква, Европа
Съдия Егберт Майер, Европа
Д-р Ярна Петман, Европа
Съдия Стефан Трексел
Проф. Фионала Ни Аолайн
Г-жа Патриция Шулц, Европа
Г-жа Ан Рамберг, Европа
Проф. Лоранс Бургог-Ларсен, Европа

MENA
Г-жа Хадил Абдел Азиз, Близкия Изток и Северна Африка
Г-н Марзен Дарвиш, Близкия Изток и Северна Африка
Г-н Гамал Ейд, Близкия Изток и Северна Африка
Съдия Калтум Кену, Близкия Изток и Северна Африка
Съдия Фатса Оугергуз, MENA
Г-н Майкъл Сфард, Близкия Изток и Северна Африка
Съдия Марван Ташани, Близкия Изток и Северна Африка
Г-жа Мона Ришмави, MENA

Америка
Г-н Рийд Броуди, Америка
Г-жа Каталина Ботеро, Америка
Проф. Хосе Луис Кабалеро Очоа, Америка
Проф. Хуан Мендес, Америка
Проф. Моника Пинто, Америка
Проф. Виктор Родригес Ресия, Америка
Г-н Алехандро Салинас Ривера, Америка
Проф. Родриго Упримни Йепес, Америка
Г-жа Клаудия Пас и Пас, Америка
Г-жа Роберта Кларк, Америка
Г-жа Бет Ван Шаак, Америка
Г-н Едуардо Ферер Макгрегор, Америка
Проф. Кионг-Ван Ан, Азия
Съдия Адолфо Азкуна, Азия
Д-р Елизабет Биок, Азия
Г-жа Хина Джилани, Азия

**International
Commission
of Jurists**

P.O. Box 1740
Rue des Bains 3
CH 1211 Женева1
Швейцария

т +41 22 979 38 00

www.icj.org